

PRITARTA
Vilniaus miesto savivaldybės
administracijos direktoriaus
2017 m. rugpjūčio 30 d.
įsakymu Nr. 30-2144

PATVIRTINTA
Vilniaus lopšelio-darželio
„Žirmūnėliai“
direktoriaus
2017 m. rugsėjo 01 d.
įsakymu Nr. V-75

VILNIAUS LOPŠELIS-DARŽELIS „ŽIRMŪNĖLIAI“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA „VAIKYTĖS PASAULYJE“

Vilnius, 2017

TURINYS

Bendrosios nuostatos	3
Ikimokyklinio ugdymo principai.....	6
Ikimokyklinio ugdymo tikslas.....	7
Ikimokyklinio ugdymo uždaviniai.....	7
Ugdymo turinys, metodai, priemonės.....	8
I. Sveikatos saugojimo sritis.....	8
II. Socialinė - emocinė sritis.....	14
III. Komunikavimo ritis.....	25
IV. Pažinimo sritis.....	31
V. Meninė sritis.....	37
Ikimokyklinio ugdymo programos taikymas dalinai integruojant M.Montessori sistemos elementus "Debesėlių" grupėje.....	63
Ugdymo pasiekimai ir jų vertinimas	68
Naudota literatūra ir šaltiniai.....	70
PRIEDAI.....	72

BENDROSIOS NUOSTATOS

Bendra informacija. Vilniaus lopšelis – darželis “Žirmūnėliai”. Teisinė forma – juridinis asmuo. Grupė – ikimokyklinio ugdymo įstaiga. Tipas – lopšelis – darželis. Ugdymo kalba – lietuvių kalba. Ugdymo forma – dieninė. Adresas – Žirmūnų g. 13, LT - 09103 Vilnius, zirmuneliai@gmail.com.

Įstaigą lankančių vaikų ugdymosi poreikiai. Lopšelį – darželį lanko vaikai nuo 1,5–ių iki 7–ių metų amžiaus. Įstaigos struktūra: vaikų lopšelis – 1,5–3 metų vaikams; vaikų darželis – 3–6 metų vaikams; priešmokyklinio ugdymo grupės nuo 6 metų vaikams. Visos priešmokyklinės grupės dalyvauja tarptautinėje programoje “Žipio draugai”. Kiekvienais mokslo metais apie 50 vaikų reikalinga logopedo pagalba, todėl darželyje teikiama speciali logopedinė pagalba vaikams turintiems kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų. Šie vaikai ugdomi integruojant į bendrojo tipo grupes. Taip pat lopšelyje – darželyje yra vaikų, kurių šeimose vyrauja dvikalbystė. Labai mažai įstaigą lankančių vaikų auga socialinės rizikos šeimose, dauguma vaikų gyvena palankioje socialinėje aplinkoje, yra aprūpinti.

Laikmečio išskelti iššūkiai vaikui:

- **Globalizacija** - žaislai, priemonės, mados, filmukai, kitų tautų literatūros gausa, tarptautinis žodynas, kelių kalbų mokėjimas.
- **Deformuotas individualizmas** – elito problema, laisvė elgtis agresyviai, grubiai ir įžūliai, tam tikras pedagoginis neraštingumas, savanaudiškumo skatinimas, įgeidžių tenkinimas, manipuliavimas vaikais ir kitais suaugusiais, empatijos stoka, tolerancijos stoka.
- **Didžiuliai informacijos srautai** – informacijos šaltinių gausa ir neribojimas, bendravimo paaiškinant su suaugusiuoju stoka, didėjantys reikalavimai vaiko elgesiui, slopinama kūryba, saviraiška, perdirbimas informacijos, virtualus, nevaikiškas pasaulis.
- **Technologizacija** – kitoks įtaisų ir technologijų supratimas, natūralių gamybos procesų nematymas, natūralių procesų ir augimo nežinojimas, įprastų veiksmų ir mąstymo procesų pakeitimas, judrumo sumažėjimas, simbolių kalba.
- **Vertybių problema** – pinigų, daiktų kultas, jėgos, valdžios kultas, išorinio grožio kultas, vaikai grožio aukos dėl tėvų gyvenimo būdo, ankstyvas karjeros formavimas, užsienio vertybių kultas.
- **Dingsta moralinė atsakomybė** – vaikas nepastovioje šeimoje, manipuliavimas vaikais, seksualinis išnaudojimas, nebiologinis tėvas, skirtingas vaikų elgesys tose pačiose situacijose, padidėjęs konformizmas, nenuoširdumas, vaiko teisių negerbimas, žiniasklaidos, gamintojų, labdaros organizacijų manipuliavimas vaiku, suaugusiojo negerbimas, agresija, nepakantumas kitiems, pažadų nepildymas, vaiko papirkinėjimas, įtraukimas į sektas, tėvų nuostatų primetimas, gyvenimo būdo primetimas, būrelių, karjeros primetimas, vaiko pašalpų netinkamas panaudojimas, požiūris į vaiką kaip į daiktą, vaiko išnaudojimas jaunesnių vaikų priežiūros tikslams, intymumo neslėpimas.
- **Nėra socialinio pasitikėjimo ir saugumo** – tėvų depresijos ir stresai išliejami vaikui, valstybė neužtikrina būsto, maisto ir panašių reikmių, dėl manipuliavimų prarandama globa, nusikalstamumas vaikų atžvilgiu.
- **Ekologinės problemos** – maistas ir gėrimai nenatūralūs, oras, sanitarinių priemonių netinkamumas.
- **Sveikatos** – judėjimo stoka, medicininio aptarnavimo nebuvimas, netinkamas medicininis požiūris, aptarnavimas ir prieinamumas, prevencijos programų nebuvimas ir stoka.
- **Tautinės kultūros vietos problema šiuolaikinėje kultūroje** – tautinio identiteto įsitvirtinimo nebuvimas, būtinybė susikalbėti ir suprasti, sunkus prieinamumas prie materialaus tautinio paveldo, svetimos kultūros invazija.

- **Demografinės problemos** – vienas arba daug vaikų, nereikalingas vaikas, gyvena nesusituokę, gimdo labai jaunos arba pagyvenę moterys, dirbtini vaikai, įvaikinti, globojami.
- **Tėvų užimtumas** – bendravimo nebuvimas, tėvų darbas užsienyje, augimas su auklėmis, močiutėmis, bendravimo keitimas daiktais, prieraišumo tėvams nebuvimas.
- **Masinių informacijos priemonių neobjektyvumas** – reklama, smurto, sekso kultūros propagavimas, negatyvios, pesimistinės pusės akcentavimas, azarto žadinimas, manipuliavimas lošimu, naudingos informacijos stoka.
- **Tranzito problema** – ėjimas per institucijas, atskirų švietimo grandžių atotrūkis.

Nagrinėjant šiuos keliamus iššūkius vaikui stengiamasi atsižvelgti ir kuriant bei modeliuojant įstaigos ikimokyklinio ugdymo programą.

Regiono ypatumai. Sparti Vilniaus miesto plėtra ypatingai įtakoja darželį lankančių vaikų poreikius: netoli įstaigos pastatytas naujas gyvenamųjų namų kompleksas „Šiaurės miestelis“, kuriame įsikūrė daug jaunų šeimų. Taip pat įstaiga netoli sankryžos, kur dideli mašinų judėjimo srautai, todėl kyla būtinybė akcentuoti vaikų savisaugos pradmenis. Tuo pačiu metu dėkinga įstaigos geografinė padėtis sudaro palankias sąlygas vaikams stebėti gamtą, jos reiškinius pačioje lauko aplinkoje. Didelėje įstaigos teritorijoje gausu žalumos, įvairių medžių, krūmų, netoli teka Neries upė, keliami inkilėliai paukščiams, stebimas jų gyvenimo ciklas, įrengtas skruzdėlynas, žiemą lesyklėlės prižiūri grupių vaikai, teritorijoje pastebimos voveraitės.

Vaikams yra sudaromos galimybės periodiškai nuvykti į vaikų biblioteką „Saulutė“, Vilniaus saugaus eismo mokyklą, gaisrinę, Vilniaus mokytojų namus, ir kt. Vykdomi įvairūs grupių ir įstaigos edukaciniai projektai.

Darželyje gali būti taikomos M. Montesori, R. Štainerio pedagoginės – metodinės sistemos ar atskiros pedagoginės idėjos. Viena grupė savo praktikoje dalinai integruoja M. Montesori sistemos elementus.

Tėvų lūkesčiai. Tenkinant tėvų išsakytus lūkesčius įstaigoje sumažėjo mišraus amžiaus grupių. Tačiau tėvams esant poreikiui liko galimybė vaikams lankyti mišraus amžiaus grupes. Ypač didelis dėmesys skiriamas vaiko adaptacijai: vyksta individualūs pokalbiai, domimasi metodine literatūra, dalijamos rekomendacijos, kaip palengvinti vaiko adaptaciją, tariamasi dėl įstaigos lankymo pradžios. Tėvai domisi tradiciniais darželio renginiais (Kalėdų, Šeimos ir kt.), dalyvauja šventėse, pramogose, išvykose, Futboliuko varžybose ir pan. Tampa tradicija, kai tėvai kviečia grupės vaikus į savo darbovietes arba pristato savo profesiją atvykę į darželį. Įstaiga atsižvelgia į tėvų norus ir sudaro sąlygas papildomo ugdymo paslaugoms: veikia anglų kalbos ir šokių būreliai. Didelis tėvų užimtumas įtakoja tai, jog vaikai darželyje ugdomi didesnę dienos dalį.

Įstaigos personalas. Įstaigoje dirba daugiau nei 20 pedagogų, kurie nuolat dalyvauja kvalifikacijos kėlimo kursuose, seminaruose, mokslinėse-praktinėse konferencijose bei kituose miesto, šalies ir tarptautiniuose renginiuose, projektuose. Dauguma pedagogių yra įgiję vyr. auklėtojos kvalifikacinę kategoriją, kelios pedagogės įgiję auklėtojos kvalifikacinę kategoriją. Taip pat įstaigoje dirba pedagogės įgiję metodininko kvalifikacinę kategoriją bei baigusios magistro studijas Lietuvos edukologijos universitete. Vaikus ugdo meninio ugdymo pedagogas, specialią logopedinę pagalbą teikia logopedas. Įstaigoje dirba visuomenės sveikatos priežiūros specialistas, kuris teikia informaciją apie sveikos gyvensenos pagrindus, sudaro galimybes susipažinti su profilaktiniais patarimais sveikatos apsaugos srityje, atlieka ligų prevenciją, vykdo veiklas su vaikais naudodamasis Vilniaus visuomenės sveikatos biuro paruoštomis rekomendacijomis. Nuo 2017 m. kovo mėn. įstaigoje dirba psichologas.

Darželyje veikia Vaiko gerovės komisija, kuri vadovaujasi Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymu, kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Geros mokyklos koncepcija, Švietimo ir mokslo ministerijos teisės aktais ir Aprašu. Ši komisija sprendžia su vaiko gerove susijusius aspektus, be to gavus tėvų (globėjų, rūpintojų) sutikimą, atlieka pirminį vaikų specialiųjų ugdymosi poreikių, kylančių ugdymo(si) procese, įvertinimą, prireikus, kreipiasi į pedagoginę psichologinę ar švietimo pagalbos tarnybą dėl pakartotinio įvertinimo, specialiojo ugdymo ir (ar) švietimo pagalbos skyrimo Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka.

Ikimokyklinio ugdymo teisinė bazė. Lopšelio – darželio ugdymo praktika grindžiama Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu (*Įstatymas paskelbtas: Lietuvos aidas 1991, Nr. 153-0; Žin. 1991, Nr. 23-593, i. k. 0911010ISTA001-1489, nauja įstatymo redakcija nuo 2011-07-01: Nr. XI-1281, 2011-03-17, Žin., 2011, Nr. 38-1804 (2011-03-31)*), Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983), Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gegužės 20d. nutarimu Nr. IX-1569 patvirtinusi vaiko gerovės valstybės politikos koncepciją (Žin., 2003, Nr. 52-2316), LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 1, 43, 47 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 57¹ straipsniu ir priedu įstatymas 2015 m. spalio 20 d. Nr. XII-1965 Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymu 2016 m. birželio 29 d. Nr. XII-2535.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje 12 straipsnyje teigiama, kad “vaiko pažiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandumą, skiriama daug dėmesio <...>”. Šis straipsnis įgalina pedagogą laikytis nuostatos, jog svarbu išklausti vaiką, gerbti jo požiūrį suteikiant galimybę reikšti savo nuomonę, siūlyti sumanymus ir aktyviai dalyvauti įstaigos gyvenime.

Vaikų ugdymo programos filosofinis pagrindimas. Pedagogams orientuojantis į šiuolaikinę vaikystės ir vaiko sampratą programoje siekiama sieti kelias ugdymo filosofines kryptis, tačiau esminėmis laikomos humanistinė (A.Maslou, K.Rodžersas, W.Schutzas) ir egzistencialistinė (A.Kamiu, Ž.P.Sartras, K.Jaspersas ir kt.) ugdymo kryptys. Taip pat aptinkama ir holistinės (R. Milleris, L. Stoddardas, J. Smetsas) ugdymo krypties sąsajų su minėtomis ugdymo filosofinėmis kryptimis.

Suaugusysis, kaip ugdytojas, besivadovaujantis humanizmo idėjomis, sąveikaudamas su vaiku, stengiasi įsivaizduoti save jo padėtyje, jausti jo išgyvenimus, nuoširdžiai ir atvirai su juo bendrauti. Vaikas pripažįstamas kaip unikali būtybė, turinti savitus poreikius ir teisę juos realizuoti. Pedagogas stimuliuoja vaiko vystymąsi tapdamas pagalbininku vaiko savęs pažinimo ir saviraiškos procese, kuria emociškai saugią ir ugdymui turtingą bei lavinančią aplinką.

Įvertinus įvairias šio laikmečio problemas ir aktualijas humanistinėje ugdymo filosofijoje persipina ir holizmo idėjos: puoselėti vaiko unikalius bruožus, sudaryti galimybes jo talentų, jo kūrybiškumo sklaidai, *ugdyti bendrumo su visu pasauliu jausmą*. Ugdymas, besiremiantis holistinės pedagogikos nuostatomis, pirmiausia pasireiškia per: pagarbą visoms gyvybės formoms ir gyvenimui apskritai; svarbiausių vertybių – grožio, gėrio, džiaugsmo, meilės, asmenybės ir pasaulio integralumo, kūrybos pažinimo – siekiamybę. Taigi ikimokyklinio ugdymo programoje nėra svetima ekologinė bei aplinkosauginė problematika.

Remiantis egzistencialistiniu požiūriu, galima pasakyti, kad pedagogo paskirtis - išmokyti ir įpratinti vaiką būti laisvu ir atsakingu už savo gyvenimą, tačiau ir laisva asmenybė išlieka susijusi su tam tikra kultūra, nuo kurios jis negali likti nuošalyje. Vaikas atsako už savo pasirinkimą, tačiau suaugusysis gali jam padėti geriau suprasti savo gyvenimą, ypač jo keblumus bei prieštaravimus, perduodamas savo išmanymą ir kompetenciją suprantant ir sprendžiant dilemas. Egzistencializmo idėjomis remiantis - vaikas yra pedagogo veikiamas taip pat, kaip pedagogas mokosi iš vaiko, tokiu

būdu pedagogo patirčiai susiliejančiam su vaiko patirtimi, susidaro vienalytė terpė palankiausia ugdymui(si). Kiekvienas žmogus savo tapsmo procese susikuria savo vertybes – dorovę, meną, religiją, todėl čia ugdymo pagrindas, kaip nurodo B.Bitinas, yra auklėjimas, suprantamas kaip pagalba auklėtiniui renkantis vertybių sistemą.

Be minėtų nuostatų remiantis dokumentais ir nusistatytomis filosofinėmis kryptimis pedagogas, atsižvelgdamas į kiekvieno vaiko ar vaikų grupės ugdymo(si) poreikius, buvimo grupėje trukmę, lanksčiai taiko programą, diferencijuoja ir individualizuoja ugdymo turinį bei metodus, lanksčiai planuoja.

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Vadovaujantis ikimokyklinio ugdymo principais atsižvelgiama į amžiaus tarpsnio ypatumus, į ugdytinių patyrimą, gebėjimus, galimybes, interesus, polinkius, poreikius (pripažinimo, sėkmės išgyvenimo ir pan.), į šio amžiaus vaikų fizines, emocines, intelektines galias.

- **Humaniškumo principas** – pastebimas ir gerbiamas kiekvienas vaikas; tikima geraisiais jo pradais; palaikomi vaikų sumanymai, džiaugiamasi jų laimėjimais; pedagogo ir vaikų santykiai grindžiami tarpusavio pasitikėjimu, atsakomybe, pagarba kito nuomonei, interesams ir t. t.
- **Tautiškumo principas** – gaivinamos ir puoselėjamos tradicinės kultūros vertybės. Auginamas doras, geras, orus ir kūrybingas žmogus. Padedama vaikui visa, kas jį supa, įprasinti per vertybines žmogaus nuostatas į aplinką.
- **Aktyvumo principas** – ugdymo procesas vyksta praktiškai veikiant, atsisakoma teoretizavimo, akademiškumo; siekiama racionalaus ir iracionalaus (intuityvaus, jausminio, sąjoniškos) pažinimo dermės, įtraukiami visi jutimai; vaikai skatinami savarankiškai veikti, ieškoti, reikšti savo mintis, išgyvenimus, nuotaikas; sudaroma galimybė rinktis (veiklą, veikimo priemones); pasirinkimo laisvė derinama su atsakomybe už savo veiksmus ir poelgius; kaip veiklos, valios variklis, žadinami teigiami vaiko išgyvenimai.
- **Patrauklumo ir džiaugsmingumo principas** – pasirenkami vaiko žavėjimąsi ugdymo(si) procesu stiprinantys, ugdymosi motyvaciją skatinantys darbo metodai bei ugdymo turinys: siekiama, kad vaikai patirtų malonumą, pažinimo, kūrybos džiaugsmą; sudaromos sąlygos išgyventi sėkmę.

IKIMOKYKLINIO UGDYMO TIKSLAS

Atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiaisiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

IKIMOKYKLINIO UGDYMO UŽDAVIŅIAI

Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogiška sąveika grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, pasiekti, kad vaikas:

- Plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save.
- Pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiaisiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.
- Aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.
- Mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius
- Pasirengtų ugdytis pagal priešmokyklinio ugdymo(si) programą.

UGDYMO TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS

Ugdymo turinys sąlyginai sudarytas iš penkių stambių ugdymo sričių: sveikatos saugojimo, socialinės-emocinės, komunikavimo, pažinimo ir meninės. Šios sritys susideda iš smulkesnių dalių, kurios išdėstytos orientuojantis į "Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą". 18 smulkesnių sričių sudaro "Ugdymo gairės" ir vaiko veiksena - "Ką ir kaip veikia vaikas". Sritys: iniciatyvumas ir atkaklumas, tyrinėjimas, problemų sprendimas, kūrybiškumas ir mokėjimas mokytis programoje išskirtos, tačiau ugdymo realybėje jos tarsi persipina ir integruojasi į visas sritis. Vadovaujantis nuostata jog vaiko vystymasis yra individualus, pasirinkta Vaiko pasiekimų aprašo idėja - žingsniai. 1, 2 ir 3 žingsniai sąlyginai atspindi ankstyvąjį ikimokyklinį amžių, 4, 5, 6 - ikimokyklinį amžių. Ženklas + atspindi gabiūs vaikus. Pedagogas parenka ugdymo turinį įvertinęs vaikų grupės savitumą, bei individualius vaiko pasiekimus.

Programos turinyje išskirti dalinai integruojami M.Montessori sistemos elementai "Debesėlių" grupėje.

I. SVEIKATOS SAUGOJIMO SRITIS

1. Kasdienio gyvenimo įgūdžiai

<i>Vertybinių nuostata.</i> Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.		
<i>Esminis gebėjimas.</i> Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.		
Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti valgyti pirštais. Tirštą maistą duoti tik šaukšteliu, skystą iš puoduko, kad jaustų skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidžiant mokytis laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir pan. Žaisti žaidimą pvz.: „Pamaitinkime lėlytę, meškutį“, pratinti būti savarankiškam. • Skatinti vaiką valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. Žaisti žaidimus pvz.: „Su kuo lėlytė valgo?“, „Meškiukas nori valgyti“. • Atsižvelgiant į vaiko tuštinimosi ir šlapinimosi įgūdžius sodinti ant puoduko ar klozeto. Drabužių rinkiniu, siūlyti vaikui rengti žaidžiant žaidimą pvz.: „Lėlytė eina į lauką“. Žaisti žaidimus imituojant rengimosi veiksmus (pvz., pritaikyti tam žaidimą „Jurgelis meistrelis“ ar kt.). Rengiant vaiką, pratinti apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam 	1	<ul style="list-style-type: none"> • Pats laiko šaukštelį, bando juo valgyti. Mažais gabalėliais supjaustytą maistą ima dviem pirštais ar sauja. • Valgo sriubą, košę šaukštu, geria iš vaikams pritaikyto puoduko. • Norėdamas tuštintis ar šlapintis rodo į tualetu duris, atsineša puoduką ar savais ženklais pasako. • Rengiamas kiša koją į batuką, ranką į rankovę, deda kepurę ant galvos. • Tiesia nešvarias rankas tikėdamasis, kad suaugusysis jas nuplaus ar nušluostys. Padedamas pučia nosį į nosinę. • Nuneša žaislą (lėlę, meškį, kiškį, mašiną, kamuoliuką) į jam skirtą vietą. • Valgo šaukštu, šaukšteliu, šakute. Pasako, kokius patiekalus mėgsta. • Priminus arba pats savarankiškai eina į tualetą.
	2	
	3	

tikra tvarka, rengti žaidinant „Šmurkšt kojytę į kojinytę (batuką)“ ir t. t.

- Kurti žaidybines situacijas, skatinančias vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius pvz.: „Parodykime meškučiui, kaip plauname rankes, išpučiame nosį.“
- Kurti siužetines situacijas, skatinančias vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą pvz.: „Mašinytė grįžta į garažą“, „Lėlytė gulasi į lovytę“, „Kamuoliukai pavargo ir nori pailsėti“ ir t. t.
- Skatinti ragauti ir valgyti įvairų maistą. Pratinti gerai sukramtyti maistą, neskubinti valgančio vaiko, mokyti valgyti ramiai. Pratinti keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Siūlyti žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais pvz.: „Gimtadienis“, „Kavinėje“ ir kt. Prižiūrėti, kad vaikas valgytų su įrankiais taip, kaip jis gali, pagirti vaiką už pastangas. Turėti grupėje indelių, skatinti vaiką jais žaisti.
- Mokyti taisyklingai naudotis tualetu.
- Žaisti žaidimus pvz.: „Kuo aš apsiirengsiu, eidamas į lauką, „Aprenk draugą“. Skatinti klausytis ir (ar) imituoti eilėraštkus: R. Kašausko „Batukai pyksta“, R. Skučaitės „Močiutės spinta“ ir kt.
- Naudoti įvairias spalvotas, patrauklias vaikiškas higienos priemones. Kalbėtis su vaikais apie švarą. Skaityti kūrinėlius apie švarą, tvarkingumą. Sistemingai skatinti pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą. Tvarkyti žaislus, dainuojant daineles pvz.: „Visi žaisliukai turi savo vietą, turi savo vietą, vietą numylėtą.“

- Mėgina apsiauti batukus, apsivilkti, bando sagstyti sagas, varstyti batų raištelius.
- Pažįsta savo rankšluosčio, spintelės, lovos žymėjimą paveikslėliu. Parodo, pasiima savo drabužėlius, kitus daiktus. Bando savarankiškai segti sagas, varstyti raištelius, rišti šaliką ir pan. Žaidžia: rengia, šukuoja, prausia lėles ir pan. Žaidžia didaktinėmis priemonėmis: segimas, rišimas, varstymas, vėrimas ir pan. Žaidžia pirštukų žaidimus.
- Prieš valgį, pasinaudojęs, tualetu susitepęs pats plaunasi rankas. Susitepęs prausiasi ir šluostosi veidą.
- Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.

- Priminti, kad vaikai valgytų neskubėdami. Su vaikais kalbėti apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaisti žaidimus, kuriuose formuojasi maitinimos ritmo suvokimas (šeima, kavinė ir kt.). Žaidžiant vaikai mokomi atskirti pagrindines produktų grupes – pieną, mėsą, vaisius, daržoves. Kiekvieną kartą prieš valgant įtraukti vaikus į stalo padengimo veiklą, siekti, kad stalai būtų serviruojami pagal taisykles, patiekalus atitinkančiais indais. Kalbėtis su vaikais, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, sudaryti sąlygas mokytis praktiškai juos nuplauti.
- Rekomenduoti tėvams aprenkti vaikus patogiais ir lengvai aprenčiamais drabužiais. Primenant eiliškumą, skatinti vaikus savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius.
- Mokyti vaikus taisyklingai plautis ir šluostytis rankas, praustis ir šluostytis veidą.
- Priminti, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį. Priminti, kad naudotųsi nosinaite.
- Skatinti susitvarkyti žaislus, su kuriais žaidė, įvairiai motyvuojant, padedant
- Pasiruošti ir naudoti vaizdines priemones apie saugų elgesį. Rodyti mokomuosius filmus. Žiūrindami paveikslėlius, vartant vaikiškus žurnalus, pastebėti ir parodyti dvejopas situacijas, pvz.: tas, kuriose saugu vaikui, ir tas, kuriose gali įvykti nelaimė. Skaityti, kurti kūrinėlius apie saugų elgesį.
- Organizuoti saugaus elgesio savaites (viktorinas), kvieisti medicinos darbuotojus, gaisrininkus.
- Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Patraukliomis formomis paaiškinti pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Papasakoti apie per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui.
- Kvieisti vaikus į talką dengiant stalą gimtadieniui, šventei.
- Priminti, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt.
- Skatinti vaikų savarankiškumą.
- Pasiūlyti vaikams tvarkantis apsirengti specialiais vaikiškais darbo drabužiais – prijuostėlėmis, kepurėlėmis.

4

5

6

+

- Valgo nedideliais gabaliukais, gerai sukramto, valgydamas nekalba, neužsiima pašaliniais darbais, nežaidžia; taisyklingai naudojami šaukštu, šakute, pradeda naudotis peiliu, pavalgęs nusivalo servetėle.
- Pavalgęs padėkoja. Žino, kad galima apsinuodyti valgant nepažįstamas uogas, vaisius.
- Maunasi (nusimauna) kelnes, aunasi (nusiauna) batus, šlepetes, velkasi (nusivelka) megztinį, užsideda (nusiima) kepurę ir t.t.
- Pastebi, kada yra nešvarus, ir savarankiškai prausiasi, šluostosi rankšluosčiu.
- Dalyvauja visuomenės sveikatos priežiūros specialisto sveikatingumo renginiuose, higienos akcijose "Švarių rankų šokis" ir pan.; stebi, nagrinėja, aiškina "Rankų plovimo" plakatus ir kt. priemones.
- Priminus šukuojasi plaukus šukomis.
- Čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį, pasitraukia nuo kitų vaikų.
- Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.
- Pats neragauja jokių vaistų, neima degtukų.
- Išmano, kuriems patiekalams valgyti skirti įvairūs stalo įrankiai. Valgo įvairų maistą (penkių pagrindinių maisto produktų grupių). Įvardija kelis sveikus maisto produktus (morką, obuolį, pieną ir t. t.) bei kelis nenaudingus sveikatai (traškučius, kokakolą, guminukus). Pasako, kad pieną, mėsą, vaisius, daržoves valgyti naudingiau nei saldumynus. Pasako, kad saldžiuosius gėrimus gerti nesveika.
- Pratinasi pasiteirauti suaugusiųjų apie neįprasto skonio ar nemalonaus kvapo maistą. Suaugusio paprašo ar pats įsipila iš ąsočio vandens gerti. Suaugusiojo padedamas kuria patiekalą "Vitaminizuotas".
- Pasako, kaip reikia apsirengti šiltu ir šaltu oru. Stengiasi būti tvarkingas, nesutepti drabužių, tvarkingai juos padėti, sulankstyti. Priminus savarankiškai pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. Suaugusiojo padedamas kloja lovą.
- Sudeda žaislus, šluosto dulkes, valo stalą, surenka šiukšles aikštelėje.
- Saugiai elgiasi grupėje, lauko aikštelėje (stengiasi bėgti nekliudydamas kitų, nelipti ant tvoros).

Žiūri You Tube(lt): "Saugiai elgtis vaikus moko Amsis", "Saugus elgesys su gyvūnais", "Saugus elgesys gaisro metu", "Meškučio Ledučio pasaka apie

- Kartu su vaikais organizuoti viktorinas, projektus apie saugų vaikų elgesį.
- Diskutuoti su vaikais, kaip konfliktus spręsti taikiai.
- Žaidžia saugaus elgesio žaidimus.
- Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti. Stebėti ir priminti kad taisyklingai sėdėtų.
- Kartu su vaikais aptarti, kodėl žmogus valgo. Paprašyti vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuoti, kurie iš jų vartojamų produktų, patiekalų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai. Vaikams pateikti paveikslėlius su įvairiais maisto produktais ir patiekalais, jais žaidžiant mokytis atskirti naudingą ir bevertį maistą. Organizuoti įvairių kūrybinių darbų (piešinių, inscenizacijų ir t. t.) kūrimą, jais skatinti pasirinkti sveikus produktus ir patiekalus. Klausytis skaitomų knygelių, vaidinti, žaisti loto, žiūrėti filmukus apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį ir kt.). Žaidžiant su lėlėmis ar kitus žaidimus rūšiuoti maisto produktus (jų paveikslėlius) į naudingus ir vengtinius.
- Pasiūlyti vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabuželiais. Sušlapusius rūbus, avalynę pasidžiauti.
- Parūpinti skysto muilo su dozatoriumi, parodyti, kaip ir kiek dozuoti, kad rankos būtų švarios. Priminti, kad reikia taupyti vandenį, paaiškinti, kodėl.
- Pasiūlyti „Rankų plovimo dienoraštį“ 5–8 metų vaikams: http://www.hi.lt/content/G5_1_naud_inf.html; pasiūlyti žiūrėti švairių rankų, dantukų valymo filmukus.
- Parūpinti priemonių kostravimo, kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams.
- Apsilankyti su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje ir t. t.
- Auklėtojas kartu su vaikais „Minčių lietuje“ diskutuoja, aptaria, vertina.
- Auklėtojas pasiūlo, kad vaikai pasakytų, kai pastebės jį (ją) vaikstantį ar sėdintį susikūpinus.

- sveiką mitybą", "Apie kiškiuką, kuris nenorėjo valgyti" ir pan.
- Stebi ir aptaria, komentuoja matytas situacijas gatvėje (pvz. stebi Žirmūnų g. pasirinktoje saugioje vietoje), aiškinasi kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. Žaidžia stalo žaidimus "Kelias namo", "Saugumo ABC" ir pan.
- Taisyklingai sėdi (nesikūprina) ant kilimo, prie stalo. Atlieka pratimus, stiprinančius nugaros ir pilvo raumenis. Taisyklingai naudojami peiliu. Valgydamas laiko šakutę kairiaja, peilį – dešiniąja ranka, šaukštą ir šaukštelį – tarp pirštų.
- Žaidžia žaidimus skatinančius taisyklingą judėjimą.
- Jaučia, kada sušilo arba sušalo, ir savarankiškai apsirengia arba nusirengia megztinį, striukę, pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę.
- Plaunasi rankas, prausiasi, tvarkosi.
- Pjausto daržoves, vaisius.
- Dalyvauja probleminiuose pokalbiuose "Kaip elgtis gatvėje?", "Kur kreiptis pagalbos", "Elektros keliami pavojai", "Blogi įpročiai", "Sveikas maistas", "Rankų plovimas", "Taisyklinga laikysena", "Judėti sveika" ir pan. Kuria plakatus, ženklus panašiomis temomis.

2. Fizinis aktyvumas

Vertybinė nuostata. Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
<ul style="list-style-type: none"> • Vaiko regėjimo lauke padėti žaislų ir skatinti ropoti iki jų; pasiūlyti ropoti peršviečiamu tuneliu, po stalu. Svarbu nepalikti vaiko vieno. Žaisti žaidimą „Eikš pas mane“. Atsistokite arba atsiklaupkite prieš vaiką, ištieskite rankas ir kvieskite į savo glėbį. Kviesti susipažinti su nauju žaislu: apžiūrėti, liesti, purtyti ir kt. • Siūlyti dėlioti žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Lengvais sukamaisiais judesiais masažuoti vaiko delniukus. Žaisti su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais • Siūlyti žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą (pvz., „Atnešk žaisliuką takeliu“, „Striksi kiškučiai“, „Skrenda paukšteliai“ ir kt.). Sudaryti vaikui galimybę nešioti žaislus imituotu „takeliu“, stumdyti žaislinį vežimėlį, vaikytis ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, pakviesti eiti „tilteliu“ paskui save. Turėti grupėje žaislų, kuriuos galima stumdyti, sėdėti ar jais važinėti. • Siūlyti statyti bokštelį, užsukti ir atsukti dangtelius. Pasiūlyti padaryti kamuoliuką: paimti popieriaus lapą ir suglamžyti taip, kad būtų panašus į kamuoliuką. Žaisti žaidimą „Takelis“, imituoti pasivaikščiojimą įvairiu tempu, pagal mėgstamą vaikų muziką, dainą. • Sudaryti sąlygas vaikui vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų (žaidimas „Neužkliudyk“). Organizuoti siužetinių pratimų, kurie skatintų vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija. Sudaryti sąlygas vaikams laiptoti kopėtėlėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. Kartu su vaikais imituoti gyvūnų judesius. • Pasiūlyti vedžioti labirintą (galite rasti internete arba patys nubraižyti). Tegu vaikas veda pieštuku arba piršteliu. Kad būtų įdomiau, sugalvokite pasakojimą, pasakų: kur veda šis kelias, pas ką ir t. t. Sudaryti galimybes vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Kartu su vaikais žaisti vėrimo žaidimus. Pradėti nuo 	1	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikas atsispiria kojomis nuo suaugusiojo delnų. Vaikas ropoja per pagalvėles, per į ritinį susuktą takelį ar laiptais aukštyn. Vaikšto laikydamasis įvairiu atstumu sustatytų baldų. • Vaikas laiko rankoje žaisliuką, juo suduoda per matomus daiktus, siekia ir čiumpa žaislus, perima juos iš vienos rankos į kitą. • Vaikas vaikšto pasiėmęs žaislą, eidamas sustoja, vėl pradeda eiti ir keičia ėjimo kryptį. Žaidžia su judėjimą skatinančiais žaislais. Vaikas užlipa kelių pakopų laipteliais, laikydamasis laiptų turėklų. Užlipa ir nulipa nuo kėdės. • Vaikas sudeda 4–6 kaladėles vieną ant kitos, varto knygelę po vieną puslapį, atsuka, užsuka dangtelius. • Vaikas stovi ant vienos kojos (apie 3–4 sekundes), po to pakeičia koją. Vaikas vaikšto, bėgioja aplink pagalvėlę, gulinčią ant grindų, jos neužkliudamas. Vaikas vaikšto keturiomis, kaip šuniukas, nerangiai kaip dramblys, tyliai kaip pelė, ištiesęs kaklą kuo aukščiau kaip žirafa. Ant grindų išdėstytos pėdos – vaikas jomis eina paprastai, po to ant pirštų galų. Vaikas laikomas už rankos šokinėja abiem kojomis, ant vienos kojos, paskui ant kitos. Vaikas įmeta sagą, kaštoną, gilę į dėžutę, kurioje padaryta tinkamo dydžio anga. Į išvirkščią pusę išverčia savo kojines. Ridendamas ar mesdamas kamuolį vaikas taiko į kėglius, išdėliotus ant žemės, vartelius. Atsuka ir užsuka įvairaus dydžio dangtelius; sudeda daiktus vieną ant kito (pastato 5–6 kubų bokštą); ant siūlo suveria sagas. Vaikas gauda suaugusiojo metamą kamuolį, kai tik pagauna, kamuolys metamas iš naujo, vis labiau nuo jo tostant. • Čiuožia nuo čiuožyklos. Laipioja ir žaidžia kamuoliukų baseine. Važinėja pasispiriami mašina. • Grupėje, sporto salėje ar lauke sudaryti situacijas vaikai judėti įvairiu tempu, kryptimis, naudoja skirtingą jėgą. • Įkerpa žirkleėmis popieriaus kraštą.
	2	
	3	

<p>didesnių skylių, taip mažyliui bus įdomiau, po to verti vis smulkesnius daiktus. Siūlyti žaidimus ir žaislus, kuriuose atliekami sukamieji plaštakos judesiai (pvz., žaidimas kėgliais ir kt.). Mokyti žirkėmis įkirpti popierinės saulutės spindulėlį.</p>		
<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti vaikui įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, kulnų (pvz., įsidūriau į pirštelį – einu ant kulno ir kt.). Iš laikraščio ant grindų suformuoti tiesią, maždaug trijų metrų ilgio ir penkių centimetrų pločio liniją. Vaikas eina šia linija, nenukrypdamas nuo jos, paskui grįžta atbulas. Sudaryti sąlygas vaikui važinėti triratukais, paspirtukais. • Paprašyti mažylio surinkti pagaliukus po vieną ir dėti į dėžutę, kai juos netyčia išberiate. Parūpinti pagaliukų kaišiojimui. Sudaryti vaikui sąlygas minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Leisti kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. • Žaisti su vaiku pirštukų žaidimus. • Sudaryti sąlygas vaikui žaisti „vonelėse“ su pupomis, gilėmis, kaštonais. Paslėpti ten kokį nors smulkų daiktą (mažą žaisliuką, kamuoliuką), vaikas jų ieško. Pasiūlyti vaikui pabūti vaistininku – įvairius daiktus imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą įvairaus dydžio karoliukus. • Organizuoti veiklą, kad vaikas eidamas atliktų ritminius judesius pečiais, galva, muštų kamuolį, mestų į viršų, ėjimą keistų bėgimu. Žaisti žaidimus skatinančius judėjimą. Sugalvoti maršrutą, kad vaikas turėtų eiti, bėgti, perlipti suola, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuoti bėgimo estafetes, įvairių šuolių žaidimus, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Žaisti žaidimus su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Siūlyti vaikams šokinėti per šokdynę, lanką. • Pasiūlyti piešti įvairių linijų, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštutę, puoduką; po truputį duoti sudėtingesnes užduotis. Sudaryti sąlygas vaikui žaisti su pipete. Parinkti įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo. Duoti vaikui krepšį su skalbinių segtukais, paimti segtuką trimis pirštais, prisegti, paprašyti, kad ir jis taip pat padarytų. 	<p>4 5 6 +</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikas eina lyg čiuoždamas, o kai suplojama rankomis, jis eina aukštai keldamas kelius. Žaisdamas juda įvairiais būdais (pvz., vaikšto kaip gandras, šokinėja kaip varlytė ir kt.). Atsigula ant nugaros ir „mina dviratį“. Iš pradžių lėtai, paskui vis greičiau ir greičiau. Vaikas suglaustomis kojomis šoka į apskritimo vidų, paskui į išorę, po to šokinėja viena koja. • Pieštuku, teptuku piešia, braižo nesudėtingas geometrines figūras. Iš plastilino lipdo įvairius daiktus, kerpa tiesiai, taisyklingai laikydamas žirkles ir klijuoja paveikslėlius. Vieną ant kito dėlioja daiktus (pastato 8–10 kubų bokštą); glamžo popierių ir formuoja įvairaus dydžio gumuliukus; išvarsto batų raištelius ir iš naujo suveria; atsega ir užsega sagas. Vaikas ranka, paskui visais pirštais liečia stalą. • Vaikas eina „tip-top“ žingsneliais. Šoka į šoną, greitai laksto, sustoja ir pajuda iš vietos. Vaikas užlipa ant bet kokio paaukštinimo ir nušoka ant žemės. Meta kamuolį, sniego gniūžtę į taikinį. Mėto kamuolį vienas kitam ir gauda, meta į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna. Laipioja kopėtelėmis, bokštėliais. • Dalyvauja rytinėje muzikinėje ar animacinėje mankštoje. • Vaikas piešia ar rašo pieštuku, bando piešti statinius, gyvūnelius, pieštuką laiko taisyklingai, veria ant virvelės smulkius daiktus, apsirengia ir nusirengia, (už)riša kilpas. Sprigtu svaidda rutuliukus. Iš storų siūlų pina kasą, veja virveles. Batų dėžės šonus apsaugo skalbinių segtukais. Meta kamuolį į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna. • Dalyvauja "Futboliuko" projektuose. Žaidžia komandinius žaidimus. • Juda greta kito vaiko poroje, ratu, rikiuotėje, sutartinai su kitais vaikais. Važiuoja dviračiu plačiu ir siauru takeliu, ratu. • Savarankiškai įveria siūlą, dygsniuoja, neria vąšeliu. Kerpa įvairias formas taisyklingai naudodamasis žirkėmis.

- Organizuoti vaikams įvairias estafetes, kurių metu vaikai galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. Sudaryti sąlygas žaisti žaidimą „Klasės“.
- Pasiūlyti vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą; ant kartono išdurti skylutes ir duoti vaikui didelę adatą su siūlu.
- Parūpinti priemonių, tinkančių konkreitiems sportiniams žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolius, badmintono rakečių, kėglių, lazdu, salės riedulio vartų). Organizuoti sportinius žaidimus, kad vaikai galėtų varžytis tarpusavyje.

II. SOCIALINĖ-EMOCINĖ SRITIS

3. Emocijų suvokimas ir raiška

Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta bei įvardija savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamai, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).

Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
<ul style="list-style-type: none"> • Stengtis suprasti kūdikio emocijų reiškimo ženklus ir pasirūpinti juo, kai mažylis yra liūdnas, piktas. • Pasirūpinti, kad kūdikis matytų save veidrodyje, kai yra linksmas, liūdnas, piktas. Kalbinti kūdikį ir įvardyti jo emocijas. • Paimti, priglausti, pamyluoti kūdikį, kai jis atsiskiria nuo tėvų, užimti jį įdomia veikla, suteikti džiugių, malonių potyrių, nukreipti dėmesį nuo liūdesį keliančių situacijų. Užtikrinti vaiko saugumą. • Paguldyti, pasodinti kūdikį šalia kitų vaikų, duoti žaisliukų, skatinti pabendrauti. • Kalbinti vaiką ir pavadinti jo reiškiamas emocijas. Visada pasirūpinti vaiku, kai jis jaučiasi blogai. • Kartu su vaiku vartyti knygeles, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos. Dainuoti skirtingų nuotaikų daineles. • Įvardyti vaikų bei savo emocijas. Pasakyti, kad vaikas liūdnas, pačiam jį paglostyti ir paskatinti kitą vaiką jį paglostyti. • Su lėlėmis, kitais žaislais žaisti žaidimus, kuriuose jie skirtingai 	1	<ul style="list-style-type: none"> • Verkia, kai yra alkanas, šlapias ar ilgesniam laikui paliktas vienas. • Kai vaiku besirūpinantis suaugusysis greta, vaikas nuo jo atsiskiria ir drąsiai tyrinėja aplinką, rizikuoja. Ko nors išsigandęs, bėga pas suaugusįjį ir jo raminamas greitai nurimsta. Atsiskyres liūdi, verkia, vėl susitikęs – džiaugiasi, leidžiasi, nori būti jo raminamas. • Krykštaujā, kai suaugusieji su juo žaidžia. • Kai grupėje verkia kitas vaikas, kūdikis irgi gali pravirkti. • Vaikas džiaugsmą išreiškia ir ramiai šypsodamasis, ir kvatodamas balsu. Ilgesnį laiką pabūna linksmas arba ramus, lengviau įžvelgiamos pasikeitusių nuotaikų priežastys – pavargo, kitas vaikas atėmė žaislą ir pan. • Meta žaislą ant grindų ir, jeigu auklėtojas šypsodamasis jį paduoda, šis juokdamasis jį vėl meta ant grindų. • Paklaustas „Kuris verkia?“, vaikas parodo paveikslėlį su verkiančiu kiškiuku, paklaustas „Kuris juokiasi?“, rodo paveikslėlį su besijuokiančiu vaiku. Žiūri į verkiantį vaiką ir užjausdamas jam duoda
	2	

<p>jaučiasi ir elgiasi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jautriai reaguoti į vaiko rodomus emocijų ženklus – veido mimika susitapatinti su jo nuotaika, komentuoti emocijas ar jausmus, juos pavadinti. Pastebėti, kai vaiko emocijų ir jausmų raiška išsiplečia ir skirtingai į ją reaguoti, padėti atrasti naujų emocijų raiškos būdų. 		<p>savo žaislą, paglosto.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ant suaugusiojo supykęs vaikas atpažįsta šį jausmą ir gali pareikšti: „Aš piktas!“; „Aš dabar linksmas“. • Jei kitas vaikas šypsodamasis jam tiesia žaislą – pats nusišypso ir pradeda su juo žaisti. Kai kitas vaikas atima žaislą, verkia ir laukia auklėtojo pagalbos. Nuščiūva, jei auklėtoja išsigąsta paliejusi vandenį.
<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti kasdien po kelis kartus žymėti savo nuotaiką, parenkant ją atitinkančią nuotaikų veidelį. Skatinti reikšti visus jausmus, kad būtų galima pastebėti, kada vaikui reikia pagalbos, ir jam padėti. Pasiūlyti idėjų nuotaikoms ir jausmams tyrinėti. Skaityti knygeles apie jausmus ir jų išraišką. • Pasiūlyti žaidimų, skatinančių tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Skatinti pastebėti bendraamžių savijautą. • Skatinti pasakyti, kaip jaučiasi jis ir kiti. • Pasiūlyti žaidimų, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus: emocijas reikšti dainuojant, piešiant, šokant, komentuoti jausmų paveikslėlius, siųsti sveikinimo atvirukus mamai, tėčiui, draugams ir kt. • Kalbėtis apie savijautą „Ryto rate“, skaityti „Jausmų knygeles“, žaisti vaidmenų žaidimus, įsijaučiant į kito savijautą. • Paskatinti vaikus žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose. • Tarpininkauti, kai vaikai išreiškia sunkius jausmus. Skaitant įvairius tekstus kuo ryškiau intonuoti, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas. • Kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas. Paskatinti samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl? • Skatinti vaikus nesivelti į muštynes, pranešti auklėtojai apie konfliktą. Aptarti su vaikais, ką galima daryti, kai kas nors erzina kitą, atima žaislus, suduoda. 	<p>4 5 6 +</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pasako, kad švenčiant gimimo dieną buvo linksma, kad supyko, kai draugas su juo nežaidė. Stovėdamas prieš veidrodį paprašytas gali nutaisyti linksmą, liūdną, piktą veido išraišką. Nuotaikų veideliais pažymi savo nuotaiką. • Pažiūrėjęs į bendraamžį pasako, ar jis linksmas, ar rimtas, ar liūdnas. • Jei pastebi supykusį bendraamžį, pasitraukia nuo jo, gali priėti prie auklėtojos. • Pasako, kad jam linksma, o draugui nelinksma. • Rodo piešinį ir įvardina pavaizduotas nuotaikas. Pats piešia veidus su nuotaikom. • Pastebi, kad draugė taip pat nori būti mama vaidmenų žaidime ir dėl to yra nuliūdusi. Tada sugalvoja: „Aš būsiu mama. Ir tu būk mama. Mes eisim pasivaikščioti su vaikeliais.“ • Susipeša su draugu dėl žaislo. Auklėtojo sustabdytas pasako, kad nori to paties žaislo, kaip ir draugas. Auklėtojo padedamas susitaria su draugu žaisti žaislu pačiliui. • Vaikas sako: „Aš myliu savo broliuką. Bet truputį pykau, kai jis suplėšė mano knygą.“ • Tėvams pasakoja apie dienos nuotaikų kaitą. • Draugiškai pakviečia kitą žaisti kartu, jei šis atrodo draugiškai nusiteikęs. • Auklėtojai praneša, jei kitas vaikas liūdi ar reikia pagalbos. • Žino keletą išeičių, ką galima daryti, kai kas nors erzina, atima žaislus, suduoda. Erzindamas nepuola muštis, bet ateina ir pasako auklėtojai.

4. Savireguliacija ir savikontrolė

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.

Esminis gebėjimas. Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsijaudinęs geba nusiraminti.

Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti su vaiku, parūpinti spalvingų, skambančių, judančių žaislų, nedūžtančių veidrodėlių. • Sukurti mažai kintančią, saugią aplinką. • Kiekvieną kartą vaikui sunerimus reaguoti švelniai ir suteikti fizinį komfortą. Pagal galimybes dažniau paimti vaiką ant rankų. Mokyti atpažinti vaikų poreikių raiškos ženklus (kai skauda, kai nori valgyti, nori bendrauti ir pan.). • Kalbinti kūdikį, dainuoti jam įvairia intonacija – linksmi, ramiai, liūdnei. Juokinti, džiuginti kūdikį, kad kuo daugiau laiko būtų linksmas. • Į vaiko išreikštus poreikius reaguoti nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatyti vaikui ir jo veiklai būtinus apribojimus ir nuosekliai jų laikytis. Suteikti vaikui galimybę išreikšti savo emocijas (pvz., nespėjus pravirkti neskubėti raminti). • Padėti vaikams nusiraminti, pasiūlant minkštus, švelnius daiktus, leisti miegoti, apsikabinus iš namų atsineštą mėgstamą žaislą. • Vaiko elgesiui reguliuoti taikyti veido mimiką ir balso intonacijas. Vaikams parodyti, kaip reikėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje. • Žinoti ir taikyti kiekvienam vaikui priimtina dienos ritmą, priimtinus nusiramavimo būdus. • Pasiūlyti vaikams žaislų ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. Žaidimui pasiūlyti lėles su emocija veide. • Skatinti vaikus vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori, o ne fizinę jėgą. Paaiškinti ar suvaidinti, kaip vaiko elgesys įskaudino kitus. Dažnai klausiti vaikų, ar jiems nereikia pagalbos. 	1 2 3	<ul style="list-style-type: none"> • Sutelkia žvilgsnį į žaislus, seka juos akimis, pats ieško žaislo akimis. • Įprastoje aplinkoje užmiega vienas. Nustoja verkti, kai mama arba tėtis paima ant rankų ir priglaudžia. • Kai suaugusysis kalba linksmi, gyvai, kūdikis pradeda šypsotis. • Pargriuvęs bėga pas juo besirūpinantį suaugusįjį ir rodo, kur skauda. Raminamas nustoja verkti. • Pavargęs migdosi apkabinęs savo mėgstamą minkštą žaislą. • Pakelia ranką suduoti kitam vaikui, bet išgirdęs auklėtojo „Ne!“ ir pamatęs griežtą veido išraišką, susilaiko. • Pats pasirenka žaislus, susiranda žaidimo draugų ir žaidžia. Noriai sėdasi prie stalo atėjus pietų metui. Ramiai sutinka eiti miegoti. • Prašo maisto arba norimo žaislo, o ne atima jį iš kito vaiko. Sutinka su suaugusiojo nuomone, kad nuskriaudė kitą vaiką. • Pasitraukia iš žaidimo, kai negauna norimo žaislo. Atsisako dalytis žaislu, laikosi jo įsitvėręs, jeigu su juo dar nori žaisti. Sako „aš pats“, kai suaugusysis nori jam padėti. • Neskaudžiai užsigavęs bando sulaukyti ašaras, jei auklėtoja šypsosi ir ramina šneka. • Pats susiranda žaislų, žaidžia greta kitų ir su kitais. Vaikas sako: „Mašinytė važiuoja. Brrrr!“, „Traukinys –tutūū.“ • Suaugusiojo paprašytas priima atstumtą vaiką į žaidimą. • Suaugusiajam pasakius „Žaislas ne tavo, jis draugės“, atiduoda jai žaislą.

- Pasiūlyti vaikams būdų, kaip spręsti kylančius konfliktus. Įrengti grupėje nusiramavimo ar gerų emocijų kampelį. Leisti vaikui pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą.
- Savo veido išraiška ir kalbos intonacijomis padėti vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus. Padrąsinti vaikus reikšti visas emocijas. Vaikui žaidžiant su lėlėmis, parodyti daugiau, nei vaikas vartoja, emocijų ir jausmų raiškos būdų.
- Pagirti vaiką, kai jis atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų. Pakomentuoti, kodėl buvo svarbu atsižvelgti į prašymą, kodėl svarbi viena ar kita elgesio taisyklė.

- Susitarti su vaikais, kad atbėgtų pasitarti su auklėtoju, kai jaučiasi įskaudinti ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje.
- Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz.: ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes.
- Paskatinti vaikų vaidmenų žaidimus, kuriuose jie prisiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir kartu ieško išeities. Siūlyti žaidimus, padedančius mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį.
- Taikyti paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodus, padedant mokytis kontroliuoti emocijų raišką. Kalbėtis apie tinkamus emocijų raiškos būdus.
- Kartu su vaikais nustatyti paprastas kasdienes elgesio grupėje taisykles, kuriose matytusi ir vaikų atsakomybė. Paskatinti, pagirti vaikus už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą auklėtojui.
- Įkurti grupėje ramybės erdves, judančių švieselių įrenginius, muzikos klausymosi per ausines vietas su minkštais žaislais.
- Pasirūpinti, kad būtų žaislų, kurie padeda vaikui suvaldyti emocijas: muzikinių dėžučių, grojančių, švilpiančių vilkelių ir pan.
- Skatinti vaiko pastangas pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išeičių, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą? Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“ Leisti vaikui pačiam spręsti problemas, neskubėti patarinėti, nurodinėti. Pasakoti istorijas arba žaisti žaidimus, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus. Būtinai padėti vaikui, kuriam reikalinga pagalba derybose (pvz., vaikams su kalbos sutrikimais), konkrečiose konfliktinėse situacijose.
- Pastebėti vaiko pastangas laikytis tvarkos ir susitarimų, pagirti vaiką, padėkoti.
- Padėti vaikui išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, jį išklausant, su juo žaidžiant.
- Skaityti įvairias „Terapines pasakas“ ir kalbėtis apie tinkamas išeitis konfliktinėse situacijose.

4
5
6
+

- Vaikas sako: „Aš pykstu. Vaikai su manim nežaidė.“ Ir laukia auklėtojo komentarų.
- Bando tartis dėl norimo žaislo: „Dabar aš pažaisiu, po to duosiu tau, gerai?“
- Paprašytas netrukdyti kitiems, audringas džiaugsmo emocijas gali reikšti santūriau.
- Priminus ir padedant sutvarko žaislus, su kuriais žaidė. Paragintas iššluosto vandenį, kurį pats išpylė.
- Kreipiasi į suaugusįjį, norėdamas pasitikslinti taisyklių pažeidimo pasekmes: „Ar galime išeiti į lauką dabar? O kas bus, jei išeisime?“
- Pavargęs ar nusiminęs nueina pažaisti „Ramybės kampelyje“, nusiramina kalbėdamasis su auklėtoja.
- Siekia norimo žaislo, siūlydamas savo žaislą kitam: „Gal nori mano mašinytės? Aš pažaisiu su tavo lėktuvėliu.“
- Pats sutvarko žaidimų vietą po žaidimų.
- Pasakęs auklėtojui, ką ne taip daro kitas vaikas, stebi auklėtojo reakciją ir iš jos nusprendžia, koks elgesys priimtinas grupėje.
- Pats bando sudrausminti išdykaujančius bendraamžius.
- Supykęs ant draugo, nueina prie akvariumo pažiūrėti žuvyčių, bibliotekėlėje varto spalvingas knygeles, piešia.
- Bendraamžio erzinamas nususuka ir nueina šalin, susilaikydamas nuo konflikto. Žaisdamas agresyvius kovos žaidimus, susivaldo ir neužgauna kitų.
- Nepasidalinus vaidmenimis žaidime, bando tartis ir rasti sprendimą be auklėtojo pagalbos.
- Paprašytas tvarko kitų išmėtytus žaislus, nors ir pyksta bei mano, jog tai neteisinga
- Laikosi susitarimo paprašyti draugo, jei nori pažaisti su jo žaislu, ir paaiškina, kodėl svarbu paprašyti: „Nes žaislas Motiejaus, ir jis išsigąs, jei neras savo mašinytės.“
- Džiaugsmingai ruošiasi šventei.

- Padėti įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą ir kt.
- Leisti vaikams žaisti kovos žaidimus, bet stebėti, ar nėra ribų peržengimo ženklų.
- Nustatyti ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškintis su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje.

5. Savivoka ir savigarba

Vertybinė nuostata. Save vertina teigiamai.

Esminis gebėjimas. Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
<ul style="list-style-type: none"> • Laikytis pastovaus dienos ritmo ir ritualų, su tais pačiais žaislais žaisti tuos pačius žaidimus. • Dažnai kreiptis į vaiką vardu, įvardijant jo jausmus ir veiksmus. • Žaisti lietuvių liaudies žaidimus. Žaisti žaidimus su vaiko kūno dalimis, jas įvardijant. Ploti katučių vaiko rankomis. Žaisti darant pauzes, kad vaikas pakartotų judesius, garsus. • Pasitikti ir išlydėti vaiką šiltai, su šypsena, panešioti, pagirti. • Žaisti su vaiku žaidimus, judinant rankes, kojeles, liečiant nugarytę, pilvuką. Parūpinti dėžę su kamuoliukais, kad vaikas galėtų joje vartytis. Vartoti kūno dalių pavadinimus. Pasiūlyti žaislų su veidrodėliais, žaidimų su drabužių detalėmis (kepurėmis, kaspinais) stebint save nedūžtančiame veidrodyje. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis prašo to nedaryti. • Vaiko protestą suprasti kaip jo poreikių ir norų išraišką, o ne kaprizus. Sudaryti vaikui pasirinkimo situacijas, naudoti tik būtinus draudimus (kad nenukristų, nenusidegintų). Demonstruojant ir aiškinant įtraukti vaiką į aiškinimąsi, kas jam patinka ir kas nepatinka. • Vaikui skirti pakankamai individualaus dėmesio – domėtis, ką jis veikia, pritarti žvilgsniu, šypsena, pagirti, pasidžiaugti pasiekimais. • Bendrauti su vaiku taip, kad šiam reikėtų sakyti: „aš dedu, tu dedi, jis deda“ ir pan. Dažnai įvardyti daiktus, kurie priklauso vaikui, paminint 	1	<ul style="list-style-type: none"> • Pamatęs žaislą, su kuriuo žaidė vakar, prisimena save su žaislu ir kartoja veiksmus su juo, kitą dieną pamatęs tą žaislą vėl prisimins save žaidžiantį su tuo žaislu ir kartos veiksmus. Vaikas tarsi jaučia, kad „su manimi tai jau vyko“ ir tai stiprina „aš“ jausmą. • Pašauktas vardu, pasuka galvą, žiūri į akis. • Žaidžia savo rankytėmis (suneria, viena liečia kitą), susitelkdamas patiriamiems pojūčiams. Liečia kitų plaukus, ausis, nosį, akis. Bando suduoti per barškutį. • Pamatęs ateinančią mamą, tėtį ar kitą artimą šeimos narį šypsosi, tiesia rankas. • Parodo save neseniai darytose šeimos, vaikų grupės nuotraukose ir pasako savo vardą. • Žiūrėdamas į savo atvaizdą veidrodyje pastebi dažus ant kaktos ir valo savo kaktą, o ne atvaizdą veidrodyje. • Sulaikius bėgantį, veržiasi iš rankų, įnirtingai reiškia protestą. • Prieina prie suaugusiojo, kad parodytų, ko išmoko. Krykštauja, kai jam paplojama, jis pagiriamas. • Pasako savo vardą. Nebesako „Ema eina“, sako „Aš einu.“ Tarp kitų daiktų atpažįsta savo atsineštą žaislą ir jį parodo. Atpažįsta savo pėdkelnes, megztinį, suknelę. Jei mano, kad kitas ketina atimti jo žaislą, sako „Čia mano“ ir eina prie suaugusiojo pagalbos. • Paklaustas, „Kas tu esi – berniukas ar mergaitė?“, teisingai atsako:
	2	
	3	

<p>jo vardą. Komentuojant vaiko veiklą, paminėti vaiko vardą. Pasiūlyti žaidimų „mano-tavo“ „Mano žaidimai“ ir kt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bendraujant su vaikais tinkamose situacijose paminėti vaiko vardą ir lytį. Kalbėtis su vaikais, ką mėgsta žaisti berniukai ir mergaitės. • Pasidžiaugti, paploti, jei vaikas padeklamuoja, padainuoja. <p>Pakomentuoti ir pagirti vaiko pasiekimus atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. Pakabinti vaiko darbelius taip, kad jis galėtų juos matyti.</p>		<p>„Berniukas“ arba „Mergaitė“. „Kodėl taip manai?“ – „Mamytė sakė“, „Nes aš žinau“. Prašo, kad suaugusysis stebėtų tai, ką jis daro ir kaip daro, rodo suaugusiajam savo žaislą, reikalauja, kad jo darbelis būtų matomas.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“. Paskatinti vaikus kalbėti apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai domėtis ir klausinėti apie jų įspūdžius, jausmus. Papasakoti vaikams apie save tai, ko jie nematė. • Stebėti, ar neatsiranda nepakankamo savęs vertinimo ženklų (nuleista galva ar pečiai), ir pasidomėti, kas atsitiko? Kodėl? Dažnai kartoti, kad vaikas yra ypatingas ir svarbus kitiems grupėje. • Kalbėti su vaiku apie jo praeitį, dabartį, ateitį. Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praityje, dabar, ateityje“. Žaisti žaidimus, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praityje arba ateityje. • Dažnai kalbėtis su vaikais apie jų šeimas, tėvų darbus, šventes, organizuoti šeimos dienas darželyje, išvykas į darbovietes. Turėti vaiko šeimos, grupės nuotraukų albumėlius. Rengti grupės šventes, prisistatymus tėvams, kitoms darželio grupėms. • Kalbėtis su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Skatinti ir girti vaiką, tai siejant su jo asmeniu, išsakyti pastabas konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Paskatinti vaikus dažniau keisti žaidimo partnerius, įtraukti į savo žaidimus mažiau populiarius vaikus, paskatinti sakyti komplimentus vienas kitam, žaisti žaidimą „Geri žodžiai apie draugą“ Ižeidus, nuskriaudus draugą paskatinti atsiprašyti ir jam pasakyti 3– 5 malonius dalykus. Dažniau kreiptis į vaiką vardu, pagiriant ir jį, ir jo gebėjimus. • Paskatinti samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ („Kur buvai? Su kuo buvai? Ką 	<p>4 5 6 +</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad jam neskanu sriuba gali būti skani kitam vaikui. Pats būdamas linksmas arba ramus, gali suprasti ir paaiškinti, ką jaučia nuskriaustas bendraamžis. • Pasakoja auklėtojui, ką veikė per išėgines dienas, o šeimos nariams – ką veikė darželyje. • Bando nutylėti savo prasižengimus. • Giriasi, kad turi daug draugų, kad auklėtoja yra draugė. • Parodo save kūdikį iš namų atsinešose nuotraukose. Pasako, kad jo vardas, akių spalva, mama ir tėtis niekada nepasikeis. • Dažnai pasakoja, ką veikė namuose su mama, tėčiu ar kitais šeimos nariais. Į grupę atėjusiems tėvams noriai aprodo grupę, pasakoja apie tai, ką joje veikė, apie draugus, auklėtoją. • Vaikas sako, kad jis yra blogas, nes auklėtoja ant jo supyko. Kitą dieną jis sako, kad yra geras, nes auklėtoja jį pagyrė. Vaikas nenori eiti į darželį, nes kiti su juo nežaidžia (nors iš tiesų su juo nežaidžia tik vienas vaikas, su kuriuo jis nori žaisti). • Nupiešia save ir pakomentuoja, kaip atrodo, ką turi, ką veikia, pasako ką nors apie šeimą, bendruomenę, Tėvynę. • Vaikas atsisako suduoti kitam, suprasdamas, kad jam skaudės. Vaikas sako, kad prieš pietus nevalgys atsineštų sausainių, juos suvalgys po pietų. • Juokiasi pamatęs, kad supainiojo batus. Juokiasi netyčia auklėtoją pavadinęs mama. Vaikas sako: „Aš Rita. Mano ilgi plaukai. Aš mėgstu piešti. Mano tėtis Pavardenis ir taip pat broliukas Pavardenis. Man mama nupirko naują lėlę. Aš gyvenu Lietuvoje.“ • „Aš darželinukė ir naminukė. Darželyje būnu su grupės vaikais.“

mėgsti veikti?“). Pasiūlyti idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. Pristatyti vaiko ir tėvų pomėgius vakaronėse, parodose ir kt.

- Leisti vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių.
- Paskatinti pastebėti juokingą pusę savo klaidose. Skatinti juos pozityviai reaguoti į savo klaidas. Sąmoningai suklysti, pademonstruojant, kaip galima juoktis iš savo apsirikimų.
- Skatinti pokalbius, diskusijas apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę.
- Pasiūlyti idėjų veiklai, skatinančiai tyrinėti kitų palankumo ir nepalankumo vaikui ženklus, aiškintis palankumo ir nepalankumo priežastis.

Namuose gyvenu su tėčiu, mama ir broliu. Broliui esu sesė, mamai ir tėčiui – dukra.“

- Iš intonacijų, žodžių, veido išraiškos, pozos supranta, kada kitas palankiai ar nepalankiai nusiteikęs jo atžvilgiu.

6. Santykiai su suaugusiais

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.

Esminis gebėjimas. Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
<ul style="list-style-type: none"> • Padėti vaikui pajusti prierašumą prie juo besirūpinančio auklėtojo, t.y.: palaikyti akių kontaktą su vaiku, jam nusišypsoti, jį paglostyti, panešioti, pažaisti su juo veidas prieš veidą, parūpinti vaikui įdomių žaislų, užtikrinti vienodą dienos ritmą grupėje ir namuose, sužinoti iš tėvų ir taikyti tokius pačius, kaip ir namuose, vaiko ramavimo būdus. • Rodyti asmeninį dėmesį vaikui – pažiūrėti į akis, nusišypsoti, pakalbinti, panešioti, pažaisti su juo. Bendraujant prisitaikyti prie vaiko bendravimo ritmo – atsakyti šypsena į vaiko šypseną, pakartoti vaiko sakomus žodžius ir, atvirkščiai, nusišypsoti ir palaukti, kol vaikas atsakys šypsena, kalbėti ir palaukti vaiko atsako. Stebėti ir reaguoti į vaiko rodomus ženklus apie norą būti paimtam ant rankų (tiesia rankas), pažaisti (duoda žaisliuką, veda prie žaislų) ir kt. • Sukurti ir laikytis atsisveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinti, palinkėti smagių žaidimų, pasakyti, kada ateis pasiimti, susitarti, kad dar galės pamajuoti per langą, palikti savo nuotraukėlę, žaislą iš namų ir kt. Grupėje turėti įdomių žaislų, žaidimų ir kurį laiką pažaisti su 	1	<ul style="list-style-type: none"> • Atsiskirdamas nuo tėvų, kai auklėtojas jį paima ant rankų, atsisuka į tėvus, tiesia į juos rankas, pravirksta, tačiau nešiojamas nurimsta, susidomi jam rodomais žaislais. • Šypsosi, čiūška ir džiaugsmingai juda, kai jį kalbina juo besirūpinantis auklėtojas. Šliaužia, ropoja, eina prie juo besirūpinančio auklėtojo, tiesia rankas, kad šis jį paimtų, kai į grupę įeina nepažįstamas žmogus. • Verkia ar sunerimsta, atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau raminamas glaudžiasi prie auklėtojo, susidomi kitais vaikais ir žaidimais. • Vaikas rodo suaugusiajam stiprius jausmus: apkabina arba nususuka, myluoja arba atstumia. Išprašo iš suaugusiojo to, ko nori – panešioti, padainuoti, paskaityti. Mėgsta, kai jo žaidimą stebi, juo žavisi, jam pritaria juo besirūpinantis suaugęs žmogus. Nori lipti laiptais, palipa ant pirmos pakopos ir pažiūri į suaugusiojo veidą. Pamatęs šypseną, lipa toliau, o griežtą veido išraišką – sustoja ir laukia. Pargriuvęs žvilgteri į suaugusiojo veidą, pamatęs išgąščio išraišką, pravirksta, pamatęs
	2	
	3	

vaiku, kol nusiramins ir įsitrauks į grupės veiklą.

- Pastebėti, kada vaikui reikia auklėtojo dėmesio, ir padrašinti, paskatinti jį. Stengtis, kad auklėtojo bendravimas su vaiku būtų pozityvus. Vaikui supykus, užsispyrus, reaguoti pozityviai – jautriai aiškintis pykčio priežastis, padėti vaikui taikyti vis daugiau būdų išreikšti savo poreikiams ir nuotaikai. Žaisti su vaiku taip, kad šis lyderiautų, tampant trūkstamos informacijos teikėju, elgesio modeliu, pagalbininku. Raiškia pritariančia ar nepritariančia veido mimika reaguoti į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus, poelgius.

- Pirmiausia parodyti vaikams naują aplinką, joje pažaisti ką nors smagaus, malonaus. Pristatyti vaikams naujus žaislus, supažindinant, kaip jie atrodo, juda, kokius garsus skleidžia, kelis kartus pakartoti veiksmus su žaislais, pakviesti vaikus pabandyti su jais pažaisti kartu su auklėtoju. Tik po to skatinti vaikus su nauju žaislu žaisti savarankiškai. Prieš einant į salę stebėti spektaklio, nuteikti vaiką teigiamai, kalbėti apie personažus.

- Bendradarbiauti su vaiko tėvais, sužinant naujus jo pasiekimus, įpročius, interesus informuojant tėvus apie įstaigoje praleistą dieną.

- Pritarti vaiko iniciatyvai, tačiau visuomet atskubėti į pagalbą, kai jam reikia suaugusiojo, būti vaiko saugumo garantu.

- Žaidžiant su vaiku skatinti jo savarankiškumą, veikimą tarsi, tariamai, daiktų pakaitalų naudojimą, persikūnijimą, tapimą kuo nors: klausti, ko reikės žaidimui; paduotą kubelį „suvalgyti“ lyg bandelę; vadinti vaiką priimto vaidmens vardu – mama, tėveliu, pardavėju; parūpinti vaidmens atributų, žaislų komplektų (pvz., lėlė, indai, vonelė, sunkežimis, kubeliai); įsitraukus į žaidimą ką nors pirkti, ko nors pageidauti, kad vaikas galėtų praturtinti žaidimą; kalbėtis su vaiku apie tai, kas žaidžiama.

- Kai vaikas sako „Ne“, priešgyniauja arba užsispiria, parinkti tinkamus bendravimo su juo būdus – pasiūlyti jam rinktis vieną iš dviejų: „Ką pirmiau valgysi – sriubą ar mėsytę?“; pasiūlyti išspręsti problemą: „Dabar aš dėsiu žaislus į dėžutę. O kas man juos padavinės?“; paskirstyti vaidmenis ir veiklą: „Aš nuplausiu stalą, o tu gali jį nušluostyti.“ Jei vaikas užsispyrė to, kas jam pavojinga,

šypsena – atsistoja.

- Vaikas bijo eiti iš grupės į salę, bet vedamas už rankos ten eiti sutinka. Vaikas traukiasi nuo naujo, didelio, tamsaus, gauruoto meškino; šalinasi judančių ir neįprastai skambančių žaislų. Stebėdamas spektaklį darželyje, išsigąsta scenoje pamatęs nepatrauklų personažą.

- Dažniau išlieka ramus, kai artimieji atsisveikina ir išeina.

- Bėgiodamas kieme nutolsta nuo auklėtojo, apžiūrinėja aplinką, kitus vaikus, tačiau stengiasi auklėtojo neišleisti iš akių. Jei užėjęs už čiuožyklos auklėtojo nemato, tuoj pat grįžta atgal.

- Siužetiniame žaidime mėgdžioja mamos, auklėtojo padėjėjos ir auklėtojos buitinius veiksmus, savaip juos sudėliodamas į siužetą ir palydėdamas girdėtais žodžiais bei intonacijomis: maitina lėlę, valo stalą, šluoja grindis, tvarko žaislus. Pats susiranda žaislus, naudoja žaislus pakaitalus, nemėgsta, kad suaugusysis siūlytų žaidimo veiksmų seką, bet džiaugiasi pagyrimu.

- Dažnai kartoja „Aš pats“, nesileidžia nurengiamas, aprenngiamas, bando tai padaryti pats. Gali atkakliai reikalauti, kad suaugusysis paduotų aukštai padėtą greit dūžtantį ar žaidimui nesaugų daiktą. Iš draugo atima žaislą, jei tokį turi namie, ir sako „Mano“, prašo suaugusiojo jam žaislą gražinti.

- Smalsiai apžiūrinėja į grupę atėjusius svečius, paima jų duodamą žaislą, jeigu šalia yra auklėtojas.

<p>tikslinga nukreipti jo dėmesį į kitą įdomią veiklą.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Į grupę retsykiais pasikviesti įdomių svečių, kviesti tėvus ar senelius, dalyvauti vaikų ugdymo procese, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis. 		
<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti vaikams veiklos, per kurią reikia kalbėti apie šeimą. Pakabinti vaiko ir šeimos fotografijas vaiko akių lygyje. Organizuoti šeimos dienas grupėje. Kviesti tėvus dalyvauti grupės veikloje. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kt. tartis su vaikais bei jų tėvais. • Organizuoti įdomias vakarones su tėveliais. • Klausytis vaikų, skatinti pasakyti savo norus, sumanymus, idėjas, padėti juos įgyvendinti. • Padėti vaikams laikytis tvarkos, kontroliuoti savo elgesį. Vaikui supykus, paskatinti kalbėti apie tai, kas jį supykė, padėti rasti tinkamą išeitį, nusiraminti. • Kviesti į grupę vaikams įdomius žmones ir skatinti vaikus ką nors veikti drauge. • Vaikams prašant įsitraukti į jų žaidimus, atlikti antraeilius vaidmenis, palaikyti jų sumanymus, užduoti klausimų, padedančių plėtoti žaidimą. • Kalbėtis su vaikais apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. Būti tinkamo elgesio modeliu vaikams. Kalbėti su jais apie tinkamą bendravimą su tėvais, broliais ir seserimis. • Suprasti vaiko priešinimosi priežastį ir padėti jam įveikti kylančias problemas. Grupės vakaronėse skatinti deklamuoti eilėraščių kartu su šeimos nariais. • Paskatinti vaikus bendrauti su grupės svečiais, papasakoti apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvoti jiems klausimų. • Padėti vaikams keisti netinkamus bendravimo su suaugusiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. • Kartu su vaikais sudaryti dienotvarkę, tartis dėl jos pakeitimų. Kartu kurti elgesio grupėje taisykles. • Sudaryti galimybes vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais 	<p>4</p> <p>5</p> <p>6</p> <p>+</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikas atsisveikina su tėvais ir pats bėga į grupę, dairoosi, ką ir su kuo žaisti. • Vaikas įsitraukia į auklėtojo pasiūlytą veiklą, tačiau ją plėtoja savitai, kalbasi su auklėtoju, ką ir kaip daro, klausia patarimų, prašo priemonių, rodo, ką padarė. Vaikas paklauso auklėtojo patarimo užsidėti kepurę ir apsirišti šaliką, kadangi lauke pučia stiprus vėjas. • Vaikas kalbasi su į grupę pakviesta įdomia viešnia, stebi jos veiklą ir pats bando atkartoti. • Paprašo auklėtojo pabūti ligoniu ir jį „gydo“: paklauso širdies ritmo, matuoja temperatūrą, „išrašo“ receptą. Auklėtojui paprašius, paguldo jį į „ligoninę“. • Prieina prie auklėtojo ir sako: „Tomas ima žaislus iš lentynos ir mėtė.“ Ir laukia auklėtojo atsakymo. Patvirtinus, kad žaislų mėtyti negalima, nubėga. • Susijaudinęs atsisako deklamuoti eilėraščių per šventę, nors auklėtojas to ir prašo. • Į grupę atėjusiems svečiams aprodo savo žaislus, darbelius, atsako į jų klausimus. • Atėjęs iš namų auklėtojui pasipasakoja savo rūpesčius ir džiaugsmus. • Vaikas pasako, kokio elgesio norėtų grupėje ir kartu su auklėtoju suformuluoja taisyklę. • Vaikas paaiškina auklėtojui, kad dabar nenori piešti piešinio, pasako, kad nori žaisti statybų kampelyje. • Vaikas pasako, kad nepažįstamas suaugęs žmogus gali būti negeras: gali ką nors pavogti, kur nors nusivežti vaiką, ką nors blogo jam padaryti. Pamokytas vaikas pasako, kad pasiklydęs pagalbos kreiptųsi į policininką, pardavėją ar kitą žmogų.

gyvenimo grupėje klausimais.

- Padėti vaikams išmokyti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų).
- Aiškintis bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisykles ir galimus pavojus. Išklaustyti vaikų pasakojamus atsitikimus su suaugusiais ir pasvarstyti, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.

7. Santykiai su bendraamžiais

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.
Esminis gebėjimas. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
<ul style="list-style-type: none"> • Pasodinti kūdikius vieną šalia kito, duoti tokių pačių žaislų, skatinti bendrauti, tačiau stebėti, kad jie neužgautų vienas kito. • Paskatinti vaikus žaisti greta. Komentuoti vieno ir kito norus, emocijas, veiksmus. Pagal galimybes parūpinti pageidaujamų žaislų. Paskatinti būti geranoriškiems vienas kitam. • Padėti vaikams pažinti grupės naujoką. Pristatyti jį kitiems. Skatinti pažaisiti greta, kol auklėtojas yra šalia ir vaikai jaučiasi saugūs. Stebėti vaikus, stabdyti netinkamus veiksmus ir paaiškinti, kodėl negalima taip elgtis. • Organizuoti žaidimus, kuriuose vaikams, ką nors reikėtų daryti paeiliui arba keliems vienu metu. • Grupėje turėti po kelis tokius pačius žaislus. Pakomentuoti draugiškus vaikų veiksmus ir jausmus, pritarti ketinimui žaisti kartu, padėti įsitraukti į bendro žaidimo epizodus. • Užtikrinti vaiko saugumą. Paskatinti vaiką išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. Atsiliepti į vaikų pagalbos prašymus. Padėti vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus. 	1	<ul style="list-style-type: none"> • Pamatęs kitą kūdikį, žiūri jam į veidą, bando paliesti akį, nosį, tempia už plaukų. Pravirksta, jeigu verkia kitas kūdikis, nusišypso, jei kitas kūdikis juokiasi. • Atsisoja prieš kitą vaiką veidas į veidą, žiūri į akis, nusišypso. Paima žaislą ir meta, jeigu kitas jį paėmė ir metė. Būtinai nori raudonos mašinytės, jei kitas su tokia žaidžia. • Ramiai žaidžia greta nepažįstamo vaiko, tačiau pastebėjęs, kad auklėtojo nėra šalia, sunerimsta ir bėga jo ieškoti. Bando atimti žaislą iš kito vaiko, kai šis jo neatiduoda, suduoda jam. • Vaikas stebi, ką daro kitas, pakartoja jo veiksmus. • Vaikas ima tą patį arba tokį patį žaislą ir mėgdžioja kito veiksmus; tiesia žaislą kitam, nors ne visada jį atiduoda; rodo žaislą kitam; ima žaislą, su kuriuo žaidė ir jį paliko kitas; pakaitomis atlieka veiksmus su kitu, kiekvienas su savo žaislu arba tuo pačiu žaislu. • Jei kitas nori atimti žaislą, jo nepaleidžia, bėga šalin, rėkia. Išmoksta pasakyti: „Nesimušk, man skauda.“ Graso piršteliu: „Nu, nu, nu“, jeigu mato kurį nors vaiką atimant kito žaislą. • Dažniau nei su kitais žaidžia su vienu vaiku.
	2	
	3	
<ul style="list-style-type: none"> • Skirti pakankamai laiko ir vietos vaikų bendriems žaidimams. Naudoti smėlio laikrodį, susitarimus ir kitus būdus, padedančius vaikams palaukti savo eilės. Paskatinti paprašyti žaislo, tartis dėl žaislo, žaisti juo kartu. 	4	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikai supranta kito norą žaisti kartu. • Vaikas duoda žaislą kitam, jei šis labai jo nori. Sako:—Gerai, jei taip nori, imk raudoną mašinėlę. Aš paimsiu mėlyną. • Vaikas palaukia savo eilės. Mergaitė supyksta: —Aš norėjau būti
	5	
	6	

- Pasiūlyti veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinti bendradarbiavimą.
- Sudaryti galimybes vaikams gauti naujų įspūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus.
- Atkreipti vaikų dėmesį į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiant, kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. Paskatinti vaikus aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kurti taisykles, susitarimus, pasiryžtant jų laikytis.
- Pasiūlyti veiklų, kuriose reikėtų ką nors daryti drauge.
- Kalbėtis apie draugus ir draugystę.

- mama. Jos žaidimo draugė sutinka: —Gerai, tu dabar pabūk mama. Po to aš būsiu mama.
- Vaikas kasdien laukia savo draugo, kol ši ateis į darželį, ir žaidžia su juo pasirinktame kampelyje.
  - Pamatęs žaidžiančius vaikus, pasiprašo į žaidimą.
  - Pats sugalvoja žaidimą ir pakviečia kitus žaisti.
  - Vaikai palaiko vienas kito fantazavimą: —Pyp pyp, kur tu eini? Tuoju suvažinėsiu!—šaukia vienas. —Nesuvažinėsi, aš nematomas! – atšauna kitas.
  - Vaikai stengiasi užjausti, suprasti kitą. Pamatę, kad nuskriaudė vienas vaikas kitą, stengiasi paguosti, užjausti nuskriaustą draugą.
  - Berniukas dėmesingai klausosi, ką sako kitakalbis vaikas, norėdamas su juo pažaisti.
  - Vaikai nuolat grupėje žaidžia po du ar kelis. Į grupę kasdien atsineša vis kitą žaislą, kad galėtų su juo žaisti kartu su kitais. Leidžia kitiems pažaisti su savo žaislu.
  - Po trumpo filmo, kuriame mama maudė kūdikį, vaikai tariasi dėl žaidimo veiksmų: „Mums reikia vaiko odelę po maudymo patepti aliejum. Mano mama taip daro.“
  - Vaikai derasi dėl žaidimo situacijų.
  - Pasako, koks elgesys yra tinkamas, o koks – ne.
  - Pasako, kuris vaikas yra jo draugas.

III. KOMUNIKAVIMO SRITIS

8. Sakytinė kalba

Vertybinių nuostatų. Nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

Esminių gebėjimų. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiaisiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
Klausymas <ul style="list-style-type: none"> • Tiesiog kalbėti su vaiku. Kalbėti apie tai, ką tuo metu darote ir matote, kai keičiate drabužius, maudote, maitinate, guldote miegoti ir kt.. • Grupės aplinką papildžius naujais daiktais, žaislais, juos vaikui įvardinti. Žaidinti, juokinti, kykuoti vaiką, sakant trumpus eilėraštkus, pvz., „Virė virė košę“, kalbinti „Kas pasislėpė?“, „Ko 	1	Klausymas <ul style="list-style-type: none"> • Gestais parodo, kad klausosi ir supranta (purto galvą, linksi, ploja delniukais, pradeda verkšlenti), parodo mimika (nukreipia akis, sukiojasi, ieškodamas pavadinto daikto), visu kūnu (prieina, nueina, atsisėda, gulasi). • Pašaukus vardu, atsisuka. Pavadinus daiktą ar reiškinį, jų ieško, kartoja siūlomus judesius.
	2	
	3	

neliko?“ „Kur pasislėpė?“ ir kt.

- Nuolat kalbėti apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tą patį dalyką nusakyti kuo įvairesniais žodžiais.

- Taisyklingai vadinti su juo bendraujančius suaugusiuosius, įvardyti kūno dalis, aplinkoje esančius daiktus ir žaislus. Skatinti vaiko klausinėjimą. Kalbant su vaiku sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio. Sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. Kasdien raiškiai deklamuoti, pasakoti trumpus tekstus.

- Palaikyti vaiko norą tarti, kartoti žodžius.

- Skaityti ir pasakoti vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnelius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. Skaityti atsižvelgiant į kūrinį – garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas. Kalbėjimą su vaiku nuolat įvairinti naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką.

- Mokyti suprasti suaugusiojo prašymus.

Kalbėjimas

- Skatinti vaiką tarti jo čiauškejimo garsus, garsų junginius, jo netariamus garsus ir garsų junginius.

- Skatinti vaiką mėgdžioti trumpus žodelius.

- Kalbėtis su vaiku taisyklingai tariant garsus ir žodžius. Kad susidarytų ryšys tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, intonacija pabrėžto žodžio ir daikto ar veiksmo, rodymas turi sutapti labai daug kartų.

- Palaikyti vaiko norą tarti, kartoti žodžius.

- Pastebėti, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando pasakyti, išreikšti. Paskatinti vaiką kalbėti jam padedant pasakyti žodžius.

- Skatinti vaiką kartoti dainelių, eilėraščių, žaidimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant kūno kalba. Žaisti su vaiku žaidimus, kurių metu vaikui reiktų šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti.

- Skatinti vaiką nuolat pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius,

- Auklėtojai pasiūlius paploti katutes, mergaitė ištiesia prieš save rankutes ir delniukais kelis kartus suploja.

- Mimika, gestais, trumpais žodeliais atsako į suaugusiojo klausimus, prašymus. Mimika, gestais, kalba reaguoja į vaikų kalbą.

- Kūno judesiais, garsais, trumpais žodeliais atliepia jam skaitomą trumpą tekstuką. Teigiamai arba neigiamai reaguoja į prašymus, siūlymus. Auklėtojai pasiteiravus, kur jo šuniukas, paskatinus surasti šuniuką, mažylis ieško šuniuko pats sau sakydamas: „Kūr au? Nēr au“.

- Mėgsta klausytis jau žinomų kūrinėlių, suklūsta išgirdęs jau girdėtą pasakojimą, aiškinasi nesuprastą žodį. Klausosi trumpų pasakų, garsų auklėtojai įjungus IKT.

Kalbėjimas

- Čiauška garsų junginius, savo kalba kartoja paprastus jam sakomus žodžius: „ačiū“, „nėra“, „noriu“, „duok“ ir kt.

- Vaikas kelia rankas į viršų ir sako: „Nio apa!“ Vaikas atsisveikina: „Ate ate!“ Nukritus žaislui sako: „Ba!“

- Vaikas atkartoja atskirus auklėtojos žodelius pvz.: mylu mylu.

- Vaikas, matydamas, kaip ploja rankomis mergaitė, sako: „Mergaitė va taip dajo.“

- Išgirdęs deklamuojamą eilėraščių kartoja.

- Vaikas sako: „Žiūrėk, kaip aš vairuoju. Aš geras vairuotojas. Kai užaugsiu, pirsiu mašiną. Bus didelė ir graži.“

- Vaikas kalba: —Nu, parduotuvėj didelėj tai yra įėjimas toks... Va čia... Kur sukasi durys... Gestikuliuoja rankomis, rodydamas, kaip sukasi.

- Vaikas komentuoja filmuką „Traukinukas iš ramunių pievos“: —Traukinukas labai linksmas, jam patinka gėlės. Jo dainelė graži.

- Auklėtoja: —Gale lauko kamarėlė, Ita ita itata, Stovi pieno puodynėlė Ita ita itata. Vaikas: —Ma itata, ma citata.

<p>šeimos narius.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalbinėmis užduotimis keliant klausimus: „Koks?“ „Kodėl?“ „Kur?“ „Kaip?“ skatinti vaiką nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką. Kalbant skatinti vaiką vartoti mandagumo žodelius. • Įvairiose bendravimo situacijose nuolat klausinėti vaiko apie jį patį, apie tai, ką jis veikia, ko nori, ką mėgsta, skatinti apie tai pasakoti. • Skatinti vaiko kalbėjimą, pateikiant taisyklingo kalbėjimo modelius. • Deklamuoti eilėraštkus, užbaigti žinomų pasakų, eilėraštkų frazes. Kartu su vaiku žiūrint vaikiškus filmukus, skatinti jį pasakoti apie tai, ką matė ir girdėjo žodžiais ir gestais. Kartoti girdėtus eilėraštkus, dainuoti daineles, žaisti žaidimus. 		
<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skaityti vaikui tekstus ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai. • Atkreipti vaiko dėmesį į kita kalba kalbančius aplinkinius. • Sudaryti galimybes vaikui susipažinti su įvairių žanrų tekstais. Padėti vaikui pajauti tekstų stilistinę įvairovę. • Skaityti įvairių žanrų tekstus (pvz., skelbimus, reklamines skrajutes, įvairių enciklopedijų tekstus, autorines pasakas ir pan.). Ugdymo veikloje klausytis įvairios stilistikos tekstų. • Ugdymo veikloje klausytis įvairios stilistikos tekstų. • Padedant vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskirti ir aptarti su vaiku pasakojimo eigą. Žaisti žaidimus, susijusius su pasakojimo tekstu, jį iliustruoti, inscenizuoti. <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką įvairiose bendravimosituacijose gyvai kalbėtis su draugais. Bendraujant su suaugusiaisiais, vartoti elementarius mandagumo žodžius. • Skatinti vaiką kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius • Su vaiku kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniais, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus, skatinant įvairiuose žodžiuose juos atpažinti. • Džiaugtis kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštarauti, 	<p>4 5 6 +</p>	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi aplinkinių pokalbiais, pasakojimais – „viską girdi“. • Vaikas išklauso draugą ir reaguoja į jo kalbą. • Supranta, kad skirtingo turinio tekstai suteikia specifinę informaciją, kad juos galima skaityti, galima klausyti įrašų. • Stengiasi išklaudyti draugus ar suaugusiuosius. • Klausosi įrašų, patarlių, priežodžių, pasakų be galo ir kt. • Mėgdžioja įrašytos pasakos personažų kalbėjimą, rodo įvairias grimasas. • Perskaičius pasaką, vaikai samprotauja, išsako savo mintis apie veikėjus ir pan. • Vaikas, išgirdęs sakant „hello!“, atsako „labas!“. <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grupėje vaikas aiškina draugams:—Aš tai žinau, kad negalima iš dėdžių svetimų imti saldinių, nes jie apnuodyti. Aaa, aš tai žinau, kad nepažįstamas dėdė net pavogti vaiką gali, jei eisi su juo. • Vaikas pasakoja, ką girdėjęs:—Paskui nuvažiavo į ligoninę, nes skaudėjo pilvuką. Sirgo ir gėrė arbatą. Brolis nustebo, kas čia yra. Tėtis atnešė gėlių. Padarė arbatą su medum, kad pasveiktų. Davė biotikų. • Vaikas klausia:—Auklėtoja, prašom pasakyti, kaip užrašyti „Colgate“? Nes aš tai valau dantis tokia pasta, tik užrašyti nemoku. • Deklamuoja savo kūrybos eilėraštkus.

nesišaipyti iš jo.

- Vaiko kalbos jausmą žadinti emocijais, ekspresyviai ir vaizdinga kalba.
- Palaikyti kiekvieno vaiko kalbėjimą, rodant susidomėjimą tuo, ką jis kalba, užduodant vaikui atvirus klausimus. Skatinti vaiką kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį. Plečiant jo žodyną, turtinti jį įvairiais techniniais terminais. Sužinojus naują žodį, skatinti išsakyti savo įspūdžius.
- Skatinti vaiką kalbėti apie nutikimą, patirtį prisimenant kuo daugiau įvykių aplinkybių, detalių, pateikiant vaikui įvairių klausimų, padedančių įvairinti kalbėjimą: kur tai nutiko, ką ten girdėjai, ką tada jautei ir kt. Būti dėmesingu pasakojimo klausytoju.
- Kalbant su vaiku vartoti įvairias kalbos dalis (dalyvius, veiksmažodžių laikų įvairovę, įvairius būdvardžių laipsnius, išiktukus, jaustukus ir pan.).
- Skatinti vaiką išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardų žodžiuose, trumpuose žodžiuose. Su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Žaisti žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant.
- Žaisti klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujančius žaidimus (pvz., „Kas ten triuška? Tindiriuška.“) Skaitant kūrinėlius, nutylėti frazę ar žodį, skatinant vaiką juos pasakyti. Įvairiai inicijuoti eilėraščių, istorijų, pasak kūrimą, pvz., kitaip sugalvoti pasakos pradžią ar pabaigą, atvirkštinę pasaką.
- Sudaryti kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuotų turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnės sandaros žodžius. Skatinti vaikus klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir su auklėtoja. Pratinti vaiką reikiamą informaciją perduoti kitiems.
- Pasakoti vaikams apie jiems nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą.
- Žaisti įvairius garsų keitimo žodžiuose žaidimus (pvz., „kur – mur, mė – bė, zė – žė“ ir kt.), dainuoti ritmines daineles, ieškoti aplinkoje

- Vaikas vartydamas nuotraukų albumą sako: —Čia gi Gedimino pilis. Čia kalnas, čia mes buvome. Ar nematai?
- Vaikas pasakoja apie tai, kas buvo: —Mano brolių, kai parvežė mama iš ligoninės, tai jis buvo užsimerkęs ir toks raudonas. Paskui gėrė pieną ir pabalo. O paskui valgė košę ir užaugo dabar. Jau jis vaikšto.
- Vaikas kalba apie matytą filmuką: —Filmukas „Kempiniukas“ man patinka, jis labai juokingas. Jis linksmas ir gamina mėšainius.
- Vaikas pasakoja: —Lietuva – tai vėliava. Ir žmonės. Ir cepelinai. Vaikas piešia Lietuvos žemėlapi, komentuoja iš savo patirties, pasakoja apie Baltijos jūrą ir pan.
- Vaikai įvardija savo vardo bei kito žodžio pirmus garsus. Įvardija žinomų Lietuvos miestų pavadinimų pirmąsias raides (pvz.: Vilnius-V).
- Vaikai kuria eilėraštkus. Žaidžia su žodžiais, garsais, rimais.
- Goda: —Man patinka tyloje būti. O grupėje vaikai šaukia visada. Galva tada skauda visada. Norėčiau, kad būtų tylu. Vaikas žaidimo metu sako kitam: —Netrukdyk tu mums. Ir iš viso eik iš čia. Čia ne tavo žaidimas, ir mes tavęs nenorim. Tu ne daktaras...
- Auklėtoja klausia vaiko: —Ką reikia nulipdyti, kad paukštelis matytų? Artūras: —Glazki. Auklėtoja: —Taip, akutes.
- Vaikas garsiai svarsto kurdami knygas, domisi iliustracijomis, pasakoja apie tai ką mato iliustracijoje.
- Bando sekti trumpas pasakas.
- Vartoja mažybinių žodžių.
- Atsako į kitų komentarus pokalbiui, pasakoja visai vaikų grupei.
- Vaikas komentuoja matomą paveikslą, piešinį, nuotrauką ir t.t.
- Klausosi įrašų, patarlių, priežodžių, pasakų be galo ir kt.
- Piešdamas pasakoja savo sukurtas istorijas.
- Atsineša USB atmintinėje šeimos nuotraukų, pasakoja apie įspūdžius iš kelionių ar kitų svarbių įvykių.
- Užduoda pažintinius klausimus. Atsako į klausimus su užbaigta mintimi; mena mįsles.
- Vaikai kalba „angliškai“, „lenkiškai“ ar kt. kalbom. Įvardina, kad kalba nelietuviškai.

<p>daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inicijuoti įvairius vaikų žodžių žaidimus, pasakojimų būdus: spontaniškus, atkuriamuosius, kūrybinius, fantastinius, ir kt. • Išmėginti kalbinės raiškos priemones, kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant. • Panaudoti IKT sekant pasakas, kurti pasakas iš vaikų piešinių ir komentarų, demonstruoti savo grupėje, pasikviesti ir kitų grupių vaikus, pristatyti sukurtą pasaką PowerPoint ar kita demonstravimui skirta programa. 		
--	--	--

9. Rašytinė kalba

<p>Vertybinė nuostata. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.</p>		
<p>Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.</p>		
Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sukurti vaikui knygų aplinką, kad jis galėtų pačiais įvairiausiais būdais pažinti knygutes: vartinėti, čiupinėti, plėšyti, kramtyti, žaisti. • Pasisodinus kūdikį ant kelių, kartu vartyti, žiūrinėti paveikslėlius. Kalbėti vaikui apie tai, ką mato kiekviename puslapyje. • Laikant vaiką ant kelių, skaityti knygutę. Leisti vaikui pačiam laikyti knygutę, versti lapus. Rodyti vaikui knygelėlių paveikslėlius, kalbėti apie juos. Vartant ir skaitant knygeles skatinti vaikų žodinę ir kūno kalbą. Skaitomų kūrinių tekstą sieti su jo gyvenimu. • Skaityti vaikui kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Skaityti normaliai, vengti vaikiškų intonacijų, teatrališkumo. Skirtingai perteikti atskirų personažų kalbą. • Skatinti vaiką pavadinti kiekvieną paveikslėlį. Kalbėti su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leisti vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus. • Nuolat atkreipti vaikų dėmesį į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, aiškinti jų reikšmę. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti situacijas, kuriose mažylis galėtų matyti, kaip rašote. • Papildyti vaiko rašytinę aplinką. • Parūpinti vaiko rašinėjimams popieriaus ir jo amžiui tinkančių įvairių 	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p>	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Manipuliuoja su įvairaus formato, įvairios medžiagos žaislinėmis paveikslėlių knygelėmis. Manipuliuodamas su žaislinėmis knygelėmis, rodo teigiamas emocijas. • Vaikas varto knygą, paliečia pirštais paveikslėlį, pasilenkia arčiau knygos, pastuksena pirštu į lapą, nusišypsojo: „Au, au, au au“. Atsivertė kitą lapą su katyte: „Mau, mau, mau“. Pastuksena pirštu į paveikslą, pasilenkęs jį pabučiuoja. • Pamatęs aplinkoje parašytas raides, nupieštus simbolius, klausia: „Kas čia?“ • Reikalauja, kad knygelė būtų skaitoma po kelis kartus, nekeičiant teksto. • Vaikas, žiūrėdamas į paveikslėlį, aiškina kas jame pavaizduota. • Skiria grupėje esančius simbolinius ženklus: įvairius žaidimų kampelius, patalpas žyminčius ženklus ir kt. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi įvairiais rašikliais kaip ir kitais jam naujais daiktais. • Vaikas spontaniškai brauko, keverzoja popieriaus lape.

<p>rašiklių.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pozityviai vertinti vaiko keverzones. Džiaugtis jo pasiekimais. Nuolat skatinti keverzonėmis reikšti savo mintis. 		
<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įvairioje bendravimo aplinkoje vartyti žurnalą, knygą, bukletą ar skrajutę. Skatinti vaiką domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu suteikiant jam informacijos apie skaitymą. • Vaikui užduoti klausimus apie tai, ką „perskaitė.“ Atsakymus užrašyti ir jam paskaityti. Vaiko perskaitytą“ tekstą pasiūlyti iliustruoti. • Žiūrint paveikslėlį skatinti apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba ir pan. • Grupėje kurti kuo įvairesnę raidžių aplinką. Skaityti tekstus, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Raidėms sugalvoti smagius apibūdinimus. • Skatinti vaiką įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinti rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. • Skatinti vaiką savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafikais, juos komentuoti. • Skatinti vaiką pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu. • Grupės knygų kampelį nuolat papildyti įvairių žanrų knygomis, rašytiniais tekstais. • Kartu su vaiku kasdien skaityti knygas. • Pakalbėti apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. Susieti perskaitytą tekstą su vaiko patirtimi. • Skaitant knygeles, atkreipti vaiko dėmesį į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose. • Sudaryti vaiko vardo, jo artimųjų vardų raidžių abėcėles (t. y., asmeninį vaiko raidžių žodynėlį) • Skatinti vaiką atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus, skaitinėti įvairias trumpas iškasas. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Turtinti vaiko aplinką įvairiais rašikliais, sudaryti galimybę pažinti kompiuterį. 	<p>4</p> <p>5</p> <p>6</p> <p>+</p>	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikas pasiėmė knygą „Grybų karas“, pradėjo vartyti: —Dabar skaitysiu grybus. Labas, grybai, – juokiasi. – Grybas, baravykas, buvo baravykų mūšis ir visi žuvo. Liko tik musmirė. Grybus renka negerai vaikučiai, oi nu nu. Atia, atia, pasaka, – užverčia ir nubėga. • Vaikas sako: —Pažiūrėkit, kai Vanesa ir Mija susikibo rankomis, turime M raidę. Robertai, pabandom ir mes kokią raidę padaryti. • Knygų kampelyje kalba vaikai apie patikusias knygeles, herojus, pažįstamas raides. • Vaikai suploja savo vardą pagal skiemenis. Lygina savo ir draugų vardo ilgį. • Vaikas eidamas gatve skaito gatvės pavadinimą: „Žirmūnų“. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaiko kraigalionėse matomi raidžių elementai. • Vaikas iliustruoja patikusią pasaką. • Vaiko rankų darbo knygelės „Mano šeima“, "Mano miestas Vilnius", "Mano gyvūnėlis" ir pan. • Vaikas nubraižo transporto maršruto, važiuojant per Lietuvą; per Žirmūnus ir pan. planą. • Vaikas parašo vardą. • Vaikas nukopijuoja aplinkos daiktų pavadinimus. • Vaikas piešinyje užrašo veikėjo pavadinimą. • Vaikas rodyklėmis informuoja, kad tai jo portretas. • Vaiko nupieštas ženklas „Stop“ ir pan. • Vaikas žaidžia didaktiniais žaidimais, domisi juose esančiais užrašais ir t.t. • Vaikas kompiuteriu užrašo raides, žodžius.

<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbais, grupės ar viešoje bibliotekoje atsiimant knygas ir kt. • Verti vardo, pavardės raidžių karolius. Ieškoti aplinkoje žodžių, kuriuose yra vaiko vardo raidės. • Skatinti vaiką kuo dažniau kurti žodinius laiškus, telegramas, pranešimus, žinutes. Sukurtą tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais. • Skatinti vaiką kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. • Skatinti vaiką įvairiais simboliais perteikti informaciją apie save, kitus, aplinką. Pasiūlyti veiklos, kurioje vaikui kultū poreikis užrašyti įvairių objektų pavadinimus, simbolius. • Pasiūlyti vaikams atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu. 	
---	--

IV. PAŽINIMO SRITIS

10. Aplinkos pažinimas

Vertybinė nuostata. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.

Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
<ul style="list-style-type: none"> • Aplinkoje turėti žaislų, spalvotų, kontrastingo dizaino daiktų, su kuriais kūdikiai gali pradėti susipažinti, atpažinti, išbandyti. • Vaikui rodyti jo atvaizdą veidrodyje. • Vaikui padėti pamatyti daiktus iš skirtingų perspektyvų, pvz., iš arti ar toli, iš priekio, iš šono, tyrinėti juos visais pojūčiais (matyti spalvas, liesti skirtingus paviršius, girdėti skleidžiamą garsą). • Liesti vaiką, švelniai, saugiai imti ant rankų. Parodyti, kad dalijatės su kūdikiu malonumu ir atradimais. • Skatinti vaikus išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinti. Parodyti, kaip tai daryti, įvardyti, kas daroma, taip mokant pavadinti 	1 2 3	<ul style="list-style-type: none"> • Apžiūrinėja naują aplinką, savo rankas, paduotus daiktus, trumpam atkreipia dėmesį į save veidrodyje. • Liečia, ragauja, uodžia, krato, daužo daiktus, žaislus. • Bando pasiekti, paimti, paliesti, paragauti, pauostyti, pajudinti, sudėti vienas prie (ant) kito žaislus ar kitus daiktus. • Pamėgdžiodami suaugusiuosius bando šukuotis, valgyti su įrankiais, valyti dantis, šluostyti stalą, pašerti naminį gyvūną, palaistyti augalą ir pan. • Kalbėdami taisyklingai pavadina kai kuriuos dažniau sutinkamus augalus ar gyvūnus, savo kūno dalis. Atkreipia dėmesį į nematytus

<p>veiksmą.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus ir jiems padėti pavadinti įvairius daiktus, galvoti ir kalbėti apie tai, ką jie daro su žaislais ar daiktais. Inicijuoti klausimus apie tai, kodėl kas nors vyksta, atsitinka, ir atsakyti į juos. • Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip dviejų ir trijų dimensijų daiktai tinka vienas prie kito, pvz., dėlionės, kaladėlės. • Suteikti progą dalyvauti prižiūrint tam tinkamus augalus, gyvūnelius. Pratinami plautis rankas, naudotis dantų šepetuku ir pan. • Skatinti vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ir išėjus į lauką, rodyti paveikslėlius skatinant apie juos kalbėti. Sudaryti galimybę prisidėti prižiūrint kambarinį augalą, naminį gyvūnelį. Skatinti kalbėti apie tai, ką gyvūnelis ēda, kokius vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Padėti vaikams, tačiau netrukdyti išsakyti savo supratimą. • Mokyti savo kūno dalių pavadinimų, aptarti jų paskirtį ir priežiūrą. • Rodyti kiekvienam vaikui, kad juo rūpinamasi, bendrauti su kiekvieno vaiko artimaisiais. 		<p>daiktus, klausinėja, kaip vadinasi, kas tai yra, ar galima pasiimti ir pan.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pasako, kai šalta ar šilta. • Padeda prižiūrėti naminius augalus ar gyvūnus, klausia, ką jie mėgsta, kodėl, kitaip rodo susidomėjimą. • Džiaugiasi pamatę savo pažįstamą aplinką (darželį, namą, kuriame gyvena), orientuojasi darželyje. Vardija šeimos narius, pasako savo vardą ir pavardę, parodo ir pasako, kiek turi metų.
<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybę stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūrėti paveikslėlius ir klausyti skaitymo apie naminius ir laukinius gyvūnus, patiems dalyvauti juos prižiūrint. Skatinti vaikus kalbėti apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Paaiškinti, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. • Skatinti stebėti dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Sudaryti galimybę ne tik apie tai kalbėti, bet ir pavaizduoti piešiniu, vaidinimu, dainele, surasti paveikslus knygoje ir kt. • Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant, stumiant, sukant, supant, skandinant. • Organizuoti vaikų išvykas į gamtą (gyvūnai, augalai, grybai, jų požymiai, poreikiai), muziejus (daiktai ir jų istorija), ūkius (naminių gyvūnų priežiūra, kultūrinių augalų auginimas), tėvų darbovietes (profesijos), skiriant jiems nedideles užduotis, ką turėtų pastebėti, ko paklausti. Grįžus padėti vaikams sudėlioti parodėlę grupėje iš rastų 	<p>4 5 6 +</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebi gyvūnus, jų išskirtinius bruožus (kailis, uodega, nagai, spalva ir pan.), klausia vardo, ką valgo ir pan. Bando paliesti augalo lapus, medžio žievę, pauostyti žiedą, paragauti. • Stebi, kas atsitiks judinant daiktus (pučiant, traukiant, stumiant, sukant, supant, skandinant). Tyrinėja medžiagų savybes: sušlapina, plėšia, minko ir pan. • Žiūri filmus apie gamtą, gyvūnus, paveikslėlius knygoje, nuotraukas, patys aiškina, ką mato, klausia. • Tyrinėdami gamtoje stengiasi elgtis atsargiai. Domisi gyvūnų jaunikliais, jų panašumu į tėvus, elgsena. Sako, kad nori turėti globotinį. • Mėgsta išvykas į gamtą, muziejų, ūkį ar į tėvų darbovietes. Išvykose rodo susidomėjimą, stengiasi nepamiršti atlikti mažas užduotis, aktyviai dalyvauja aptariant, ką patyrė, išsiaiškino. • Ne tik dalyvauja pokalbiuose apie orą, stebi metų laikų kaitos požymius, bet klausia apie mums neįprastus gamtos reiškinius, katastrofas, kurios vyksta pasaulyje.

įdomių daiktų, gamtinės medžiagos (akmenukai, plunksnos, sėklos, lapai ir t. t.), piešinių, paveikslukų, bukletukų ir pan. Parsineštą gamtinę medžiagą galima mokyti grupuoti pagal požymius.

- Vaikams sukurti situacijas aiškintis (ragauti), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi, diskutuoti apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių – nelabai.

- Vaikams suteikti progą išbandyti techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės ir t.t.

- Skatinti domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbėti. Parodyti, kad ir darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės. Įtraukti į pasiruošimą joms visus vaikus, sudaryti jiems sąlygas dalyvauti, klausytis vaikų idėjų ir padėti jas įgyvendinti, stengtis, kad tai būtų tikra šventė, o ne koncertinis pasirodymas.

- Sudaryti vaikams galimybes pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt.

- Organizuoti netolimas išvykas. Pagal galimybes keliauti pėsčiomis ir autobusais.

- Kartu su vaikais atlikti nesudėtingus bandymus, pvz., tirpinti medžiagas, daiginti sėklas, išardyti nebereikalingus prietaisus ir pan.

- Siūlyti vaikams tyrinėti žemėlapius, gaublį.

- Supažindinti su giminės medžiu.

- Ekskursijos į tėvų darbovietes. Kviesti tėvus papasakoti apie savo profesiją. Kviesti žymius asmenis papasakoti apie savo profesinę veiklą.

- Turėti grupėje kampelį su Lietuvos atributika.

- Pagal galimybes supažindinti vaikus su senoviniais rakandais, leisti juos išbandyti, lyginti juos su dabartine technika.

- Švęsti tradicines šventes.

- Naudoti vaizdo įrašus, IKT apie Respublikoje švenčiamas tradicines šventes (pvz., Užgavėnės Rumšiškėse, žirgų lenktynės Dusetose ir kt.) fotoalbumus apie gamtą, kalbėtis apie tai, ką juose pamatė.

- Skirti įdomias gamtos stebėjimo užduoteles vaikams.

- Stebėti su vaikais įvairius gamtos reiškinius.

- Dalyvauja mažos grupelės veikloje, dalijasi žaislais, pareigomis, idėjomis, tariasi dėl jų įgyvendinimo.

- Naudojasi skaitmeninėmis priemonėmis, susiranda norimus žaidimus, muziką, nesudėtingą vaizdinę informaciją.

- Kalba apie tai, kuo bus suaugę.

- Stebėdami fotografijas, aiškinasi, kuo panašūs į savo artimuosius.

- Skirsto gyvūnus ir augalus pagal aiškiai matomus išorinius požymius (pvz., kūno dangą, galūnių, snapo, lapų, žiedų, kamienų formą, spalvą). Kalba apie tai, kur gyvena laukiniai ir naminiai gyvūnai (tvartas, miškas, zoologijos sodas, vanduo).

- Mėgsta ruošti daržovių, vaisių salotas.

- Moka nusakyti daikto pagaminimo seką (pvz., iš avių gaunama vilna, verpiami siūlai, mezgamos pirštinės).

- Klausinėja apie dangaus kūnus, ieško informacijos apie juos knygoje, internete.

- Rūšiuoja atliekas, žino šiukšlių konteinerių spalvas, skiria, kokios atliekos į kurį metamos.

- Pasakoja, kur dirba tėveliai, apie giminę, šeimos šventes. Randa žemėlapyje gimtąjį miestą, kur gyvena seneliai, pusseserė ar pusbrolis.

- Moka parodyti žemėlapyje Lietuvą, Vilnių, savo miestą ar rajono centrą, pažįsta Lietuvos vėliavą, herbą.

- Noriai išbando senovinius daiktus (pvz., lygina kočėlu, muša sviestą ir kt.). Moka palyginti ir įvardyti dabartinės buities technikos pranašumus.

- Skaitmeniniu fotoaparatu fotografuoja gamtinę aplinką darželio teritorijoje; peržiūri, domisi augalų, vabalų ir matytų paukščių pavadinimais.

- Žino tradicines šventes, noriai joms ruošiasi.

<ul style="list-style-type: none"> • Supažindinti su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūlyti daryti įvairius darbelius iš jų. • Siūlyti stalo žaidimų, įvairių loto. • Siūlyti vartyti žurnalus, enciklopedijas ir t.t. 		
---	--	--

11. Skaičiavimas ir matavimas

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pasaulį pažinti skaičiuodamas ir matuodamas.
Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palygti daiktų grupes pagal kiekį, vartoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedama suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
<p>Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaisti tą patį žaidimą (pvz., „Slėpynės“) su tuo pačiu žaislu. Žaidimo metu kalbinti vaiką, vartojant žodžius „yra“, „nėra“, „dar“, „taip“, „ne“ bei juos palydinti atitinkamais gestais, mimika (pvz., pritariant – palinksėti galva, nusišypsoti, nepritariant – papurtyti galvą, susiraukti). Klausyti ir teatralizuoti žaidimus, daineles, skaičiuotes, pasakėles, eilėraštkus ar žaisti žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojama, randama dar ir dar... (pvz., eilėraštkai „Mano batai buvo du“, „Du gaideliai“, kopūsto lapų lupimas po vieną ir pan.). • Duoti vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokyti paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną (pvz., kitiems vaikams), sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Klausti, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daug ir pan. • Teatralizuoti daineles, pasakas, žaisti žaidimus, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Išėjo tėvelis į mišką“). <p>Matavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaisti tuos pačius žaidimus su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinti – nutolinti, paslėpti – parodyti, sugretinti. • Įvardijant daikto spalvą, dydį, formą, daryti pauzes, vis pakartoti žodžius, jei norime, kad vaikas juos įsidėmėtų. • Sukurti aplinką, kurioje vaikas galėtų vartyti tas pačias knygeles kietais viršeliais, nevaržomai ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžių santykius, visai eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir 	1	<p>Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Noriai įsitraukia į žaidimą „Slėpynės“. Žaislui pasislėpus, atidžiai stebi vietą, kur žaislas ką tik buvo. Kalbinamas gestais, mimika parodo, kad žaislo nėra (pasislėpė). Žaislui pasirodžius, džiaugiasi, krykštuoja. Norą dar pažaisti išreiškia ir veiksmais (ima suaugusį už rankos ir tempia ar pats šliaužia ten, kur žaislas prieš tai jau buvo pasirodęs). • Paklaustas, kiek turi metukų, parodo pirštukais. Norėdamas pasakyti ar parodyti, kad ko nors yra daug, ištiesia rankytes į šonus. • Pasako, kiek turi metukų. Pastebi, jei kas suklysta, paprašytas paimti vieną daiktą. • Žaislus, daiktus sudėlioja, surikiuoja į eilę (pvz., iš kėdučių sustato traukinuką). Nudažo juostelę kaitaliodamas dvi spalvas. <p>Matavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Siekia netoliese padėtų žaislų; pirštais ima smulkius daiktus, išskėtom rankom – didelius daiktus; stebi, kas atsitinka, kai ką nors sugriauna, išardo. <p>Paprašytas parodyti, kaip rieda kamuoliukas, bando jį paridenti. Iš dviejų spalvų kamuoliukų atneša prašomos spalvos kamuoliuką.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais: paima indelį, kelis kartus kantriai bando įdėti jį į pasirinktąjį; nepavykus indelį padeda, paima kitą ir vėl bando įdėti į turimą indelį. Iš kelių dėžutės skylių suranda tą, pro kurią pralįstų paimta kaladėlė. Tokios pat spalvos ar formos daiktus sudeda į atskiras dėžutes. Prisimena, kas paslėpta knygelės puslapio langelyje ir sava
	2	
	3	

<p>formomis, įvairiai judėti. Domėtis, ką veikia vaikas, jį kalbinti. Darant pauzes, pakartojant žodžius, judesius, skatinti vaiką juos įsidėmėti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vartyti knygeles, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. Skatinti vaiką pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaryti galimybes rūšiuoti daiktus. • Leisti eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan. 	<p>kalba tai išreiškia. Atneša prašomo dydžio (didelį arba mažą) kamuolį.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaladėlių krūvelėje randa tos pačios spalvos, formos ar dydžio detalę. Parodo, kurie du iš 4–5 paveikslukų yra tokie patys. Dviejuose paveikslėliuose randa 3–4 slypinčius skirtumus. Visaip bandydamas suranda reikiamą dėlionės detalę. • Bando pastatyti bokštą iš skirtingo dydžio kaladėlių: bokštui sugriuvus, daro bokšto pagrindą iš daugiau (didesnių) kaladėlių, viršuje esančias kaladėles dėlioja atsargiau.
<p>Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naudoti paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipti dėmesį, koks daiktų skaičius grupėje, klausti „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaisti su vaiku domino. • Teatralizuoti daineles, pasakas, kuriose veikėjai ką nors dalijasi (pvz., meškučiai iš pasakos „Du godūs meškučiai“ gali dalytis iš popieriaus iškirptą sūrį). • Prieš pradėdant žaisti stalo žaidimą, paklausti vaikų, ar visi žaidėjai paėmė reikiamą kortelių skaičių. Skatinti vaikus ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielgti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan. • Pasiūlyti vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesių ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jurgelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbėtis su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai (pvz., pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“ ar kt.). • Skatinti vaiko norą sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. Leisti pasirinkti vaikui įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją 	<p>Skaičiavimas</p> <p>4</p> <p>5</p> <p>6</p> <p>+</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atsakydamas į klausimą „Kiek?“, vartoja žodžius „daug“, „vienas“, „nė vieno“. Randa dvi korteles, kuriose pavaizduota po tiek pat daiktų. Paveikslėlyje suranda trims meškiukams po puodynėlę medaus. Dėlioiant dėlionę vis pasižiūri, ar kitas žaidėjas turi tiek pat detalių, kiek ir jis. • Žaisdami vartoja sąvokas „pirmas“, „antras“ (pvz., sako: „Aš bėgsiu pirmas, tu bėgsi antras. Aš atėjau į darželį pirmas, o tu – po manęs!“). • Nuspalvina dryžiukais paveikslėlyje pavaizduotą zebra. Serviruoja stalą. Suveria pakaitomis dviejų spalvų karoliukus. Paeiliui dėlioja trikampių ir kvadratų. Išklauses pasakos, kurioje du–trys veikėjai paeiliui ką nors atlieka, geba atsakyti į tokius klausimus, kaip: „Ką atsakė trečiasis veikėjas?“, „Kas atėjo pirmas?“ • Atsakydamas į klausimą „Kiek?“, vartoja žodžius „daug“, „vienas“, „nė vieno“. Randa dvi korteles, kuriose pavaizduota po tiek pat daiktų. Paveikslėlyje suranda trims meškiukams po puodynėlę medaus. Dėlioiant dėlionę vis pasižiūri, ar kitas žaidėjas turi tiek pat detalių, kiek ir jis. Žaisdami vartoja sąvokas „pirmas“, „antras“ (pvz., sako: „Aš bėgsiu pirmas, tu bėgsi antras. Aš atėjau į darželį pirmas, o tu – po manęs!“). • Suskaičiuoja, kurių paukščių paveikslėlyje yra daugiau: skrendančių į kairę ar į dešinę. Paima prašomą (reikiamą) kortelių skaičių. Skaičiuodamas ir vedžiodamas pirštu įsitikina, ar žaidimo pradžioje visi žaidėjai paėmė po tiek pat kortelių. Geba žodžiais paaiškinti, ką reikėtų

medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuotis svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. Skatinti vaiką aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui).

- Mokyti vaiką kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūlyti kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus.
- Pratinti vaikus skaičiuoti pasitelkiant daineles ir eilėraštkus.

Matavimas

Mokyti apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Formuoti supratimą, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio (pvz., paprašyti atrinkti vienodos spalvos, bet skirtingos formos ar dydžio daiktus). Leisti vaikui manipuliuoti daiktais (juos vartyti, padėti šalia, uždėti ant, įdėti į ir pan.), stebėti kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus, eksperimentuoti. Pasiūlyti žaisti lego. Parūpinti nestandartinių priemonių matuojant ir lyginant.

- Prašyti palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., juos dedant vieną prie kito, kilnojanč. Formuoti supratimą, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus.
- Žaisti judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu (pvz., žaidimas „Diena – naktis“, „Šilta – šalta“).
- Kalbėtis apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiojant gamtoje, atkreipti dėmesį į metų laikams būdingus požymius.
- Žaisti žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipti vaiko dėmesį į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Skatinti dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbėtis apie metų laikų kaitą, įvairiu metų laiku atliekamus darbus.

daryti, kad visi turėtų po lygiai.

- Nuspalvina dryžiukais paveikslėlyje pavaizduotą zebra. Serviruoja stalą. Suveria pakaitomis dviejų spalvų karoliukus. Paeiliui dėlioja trikampus ir kvadratus. Išklauses pasakos, kurioje du–trys veikėjai paeiliui ką nors atlieka, geba atsakyti į tokius klausimus, kaip: „Ką atsakė trečiasis veikėjas?“, „Kas atėjo pirmas?“
- Suskaičiuoja, kiek daiktų yra vienoje ir dvejose daiktų grupėse, kiek jų liks, jei kelis paimsime. Pavaizduoja, sukomplektuoja, atrenka prašomą (užrašytą) objektų skaičių. Pasako, kuriame iš dviejų rinkinių yra daugiau (mažiau) elementų. Objektų kiekį nuo 0 iki 10 susieja su atitinkamu skaičiaus simboliu. Naudodamasis abiejų rankų pirštais parodo, koks skaičius yra užrašytas.
- Randa garsų, judesių, spalvų ir kt. sekoje pasikartojančius elementus ir pratęsia seką dviem trimis elementais. Piešia smulkius ornamentus iš kairės į dešinę.

Matavimas

- Paveikslėlyje randa visus vienos formos daiktus. Iš krūvelėje padėtų trijų spalvų kaladėlių pastato tris skirtingų spalvų bokštelių. Iš skritulio, kvadrato, trikampio formos popieriaus gabaliukų sukomponuoja įvairius daiktus (pvz., mašiną, namą ir pan.). Randa reikiamą dėlionės detalę; iš kaladėlių, molio, smėlio ir pan. Padaro stebėto daikto modelį.
- Pridėdamas vieną šiaudelį prie kito, nustato, kuris šiaudelis iš trijų yra vidutinio dydžio ir jį padeda tarp trumpiausio ir ilgiausio. Paklaustas apie kambario ilgį, išmatuoja jį žingsniais; išrikiuoja kamuolius nuo mažiausio iki didžiausio. Pasako, kad katinėlis yra mažesnis už šuniuką.
- Parodo, kur jo kūno priekis, nugara. Paprašytas paeina tris žingsnius į priekį.
- Žino, kad naktį jis miega, dieną būna darželyje. Pasako, kad žiema ateis po to, kai nuo medžių nukris lapai.
- Žaisdamas daiktų loto, randa reikiamos spalvos kortelę. Nuspalvina trikampus viena, o stačiakampius – kita spalva. Serviruoja stalą.
- Surikiuoja vaikus nuo mažiausio iki didžiausio. Balsu samprotauja, kad tėtis yra aukštesnis už vaiką, du obuoliai yra beveik tokios pat masės (tiek pat sveria) ir pan.

	<ul style="list-style-type: none"> • „Rašo“ laišką Kalėdų seneliui iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Paprašytas paima priešais save esantį daiktą, palenda po stalu, įproja į kalniuką, užlipa ant suoliuko. • Pasakodamas, ką veikė vakar, kalba būtuojų laiku, o ką veiks rytoj – būsimuoju laiku. • Žino savaitės trukmę, jos dienų seką; apibūdina metų laikus pagal pokyčius gamtoje, atliekamus darbus; pasako, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę, metus.
--	---

V. MENINĖ SRITIS

12. Meninė raiška

Vertybinė nuostata. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.
Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje

Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
Muzika, šokis		
<ul style="list-style-type: none"> • Dainuoti trumpas, vaiko pasauliui artimas dainas, lopšines vaikui ir su vaiku (pvz., „A-a a-a, pupa“, „Užmik, užmik, mažute“, „Učia lyliatu, mažoji“ ir/ar kt.). Žaidinti, supti, kutenti, myluoti, jodinti, linksminti vaiką specialiai šiems tikslams skirtais žaidinimais ir liaudies dainelėmis (pvz., „Mylu mylu spust“, „Katutės“, „Grūdu grūdu čiulkinėlį“, „Kėkū kėkū“ ir/ar kt.). • Pasiūlyti vaikui saugių, geros kokybės, minkštų, ryškių dailės priemonių ir medžiagų (vaškinių kreidelių, storų teptukų, ryškių spalvų dažų, lipdymo tešlos ir kt.), kad jomis ką nors veikdamas patirtų džiaugsmą. • Su vaikais klausytis įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės, džiaz, roko ir kt.) bei sudaryti muzikinę aplinką, kurioje vaikas galėtų išgirsti įvairius aplinkinio pasaulio garsus. • Dainuoti su vaiku trumpas, nesudėtingas, pasikartojančio teksto daineles, niūniuoti, kalbėti vieno aukščio tonu atskirus garsus ar žodžius. 	1 2	<ul style="list-style-type: none"> • Girdėdamas garsus, muziką, krykščia, spygauja iš malonumo, šnekasi su savimi, gurgia, ulba, imituoja girdimus garsus guguodamas, veblendamas „ba-ba-ba“, „mama-ma“, „tete- te“, judina rankas (jomis mojuoja, iškelia aukštyn) ir kojas (sėdėdamas tapšnoja pėda į grindis). • Bando eksperimentuoti muzikos garsais (pvz., barškina barškutį, maigo cypiantį žaislą). • Pamirkytą į dažus teptuką apžiūri, paliečia pirštu dažuotą teptuko galą, bando priliesti prie lūpų, tepa ant popieriaus, paliktą pėdsaką patrina pirštu. • Suklūsta girdėdamas muziką bei aplinkos garsus. Kartoja, mėgdžioja suaugusiųjų padainuotas nesudėtingas dainas (pvz., lietuvių liaudies dainos „Virė virė košę“, „Į Šakius“, G. Vanagaitės „Du ožiukai“ ir kt.), judesius ir spontaniškai atlieka natūralius judesius (ploja, eina pirmyn, atgal, trepsi, spyruokliuoja, susikabinęs dviem rankom su suaugusiuoju šokinėja ant dviejų kojų). Spontaniškai taria, intonuoja garsus, atskirus dainelių žodžius (pvz., „Katytė“, „Pelytė“, „Pyragėlis“).

<ul style="list-style-type: none"> • Parinkti įvairios muzikos ir garsų, skatinant vaikus judėti – klasikinę, gamtos garsus (lietaus, jūros, upelio čiurlenimo, paukščių balsų, ugnies traškėjimo), tylą. Judant su vaikais išgauti kūno perkusijos garsus (plekšnoti per šlaunis, pilvą, skruostus, barbenti pirštais į grindis ar kt.). • Suteikti vaikams pakankamai laiko tyrinėti įvairius judesius, žaidinti juos, naudojant plaštakų, galvos judesius, kykavimus. • Sudaryti galimybes kartu su vaiku groti vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais, parūpinti medinių, plastmasinių žaislų, su kuriais vaikas galėtų veikti. • Klausyti su vaikais dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius ar trumpų instrumentinės muzikos kūrinėlių. • Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas, imituojant jų tekstą judesiais. • Žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius, tekstą imituojant judesiais. Skatinti judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant. • Aprūpinti vaikus nesudėtingais vaikiškais muzikos instrumentais (ritminėmis lazdelėmis, būgneliais, barškučiais, varpeliais, mediniais šaukštais ir kt.), daiktais ir kartu su vaikais groti ritminiais muzikos instrumentais, klausytis jų skleidžiamų garsų. Tyrinėti instrumentų ir daiktų garsines galimybes, duodant vaikams laiko tyrinėti. • Sudaryti sąlygas ir skatinti vaikus kurti, dainuojant apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato, girdi. • Visas šokio veiklos rūšis stengtis atlikti kartu su vaikais tyrinėjant įvairius judesius, kartais atiduodant iniciatyvą vaikams ir kartojant jų atliekamus judesius. Sudaryti sąlygas vaikams improvizuotų, judėtų savitai, nekopijuotų matytų šokių. • Skatinti vaikus šokti tyloje, kad atsiskleistų jų ritmo suvokimas. Sudaryti sąlygas judesių sekas atlikti pagal įvairią muziką (greitą, lėtą). • Kviesti vaikus, kurie norėtų parodyti sujungtas judesių sekas grupės draugams, aptarti jų pasirodymą, išryškinant teigiamas puses. Tokios šokėjo-žiūrovo situacijos padeda vaikams vėliau įveikti scenos baimę. 	3	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikas balsu imituoja aplinkos garsus (pvz., mašinos, traukinio, durų skambučio, gyvūno ar kt.). Ploja, trepsi, barškina, ritmiškai stuksena koku nors daiktu (pvz., kaladėle, žaislu ar kuo kitu). • Klausosi vaikiškų dainelių, trumpų instrumentinių kūrinėlių ir, jei muzika patinka, ploja, trepsi, šypsosi ir kt. • Dainuoja trumpas, nesudėtingas, siauro diapazono dainas (pvz., lietuvių liaudies dainos „Dvi vištytės“, „Tupi katins ant tvoros“, „Pupa“, autorinės – G. Vanagaitės „Avelė“, „Trejų metų“, A. Katinienės „Gaidelis“ ir kt.) ir kartu su suaugusiuoju jas imituoja rankų ir kūno judesiais (rodo saulutę, lietu, ploja, trepsi ar kt.). • Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelius, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (pvz., lietuvių liaudies rateliai „Katinėlis“, „Grybs, grybs, baravyks“, „Raina katytė“ ar pan.). • Apžiūri instrumentus, kuriais groja, klausosi jų skambėjimo, tyrinėja garsus, muša nesudėtingos struktūros ritmą (pvz., „ta-ta“). Pritaria suaugusiojo grojimui vaikiškais ritminiais muzikos instrumentais (barškučiais, pagaliukais, būgneliais). • Kuria savo sugalvotus žodžius, garsus, intonacijas, improvizuoja ritminiais muzikos instrumentais ir garsais. • Šliaužia vaizduodamas gyvatę, ropoja perteikdamas šuniuką, katytę ar kitą keturkojį, šokinėja ant dviejų kojų susiedamas judesį su kiškio judėjimu, mojuoja rankomis perteikdamas paukščio ar drugelio sparnų mostus, stovi ant vienos kojos kaip gandras, vaikšto pasistiebęs, pritūpęs pašoka į aukštį kaip varlė. Mojuoja rankomis kaip medžio šakos. Šiuos judesius sujungia į seką. Visa tai daro įsivaizduodamas nupasakotą, piešinyje ar nuotraukoje pavaizduotą objektą. • Paprašytas greitai eiti, lėtai atsitūpti, aukštai pašokti ir apsidairyti, šiuos judesius atlieka savo pasirinkta tvarka. Įterpia judesių, kurių nebuvo prašomas, pvz., apsisuka, iškelia rankas ir kt. • Paprašo paklausti mėgiamos dainelės.
<ul style="list-style-type: none"> • Klausytis su vaikais muzikos kūrinėlių, gamtos garsų ir juos tyrinėti 	4	<ul style="list-style-type: none"> • Klausosi muzikos ir gamtos garsų (pvz., klausydamas maršo, žygiuoja

<p>pasikalbant, pasakojant, aptariant. Dainuoti su vaikais trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainas, jas imituoti judesiais. (Pvz., padainavus dainą apie kiškį, užduoti vaikams klausimus „Kaip dainuoja kiškis?“, „Koks jo balsas?“ ir kt. Kiekvienas vaikas padainuoja savaip ir visi aptaria kiškio dainas.).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybę vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir t. t. • Pasirūpinti, kad vaikams netrūktų įvairių vaikiškų muzikos instrumentų groti bei jų garsams tyrinėti. Padedant tėvams, atnešti į grupę įvairių medžiagų iš gamtos (pvz., akmenukų, kankorėžių, gilių, šakelių ir kt.) ar buitinių atliekų daiktų (pvz., tuščių buteliukų, dėžučių, ričių, tūtelių ir kt.) ir kartu su vaikais pasigaminti namų darbo muzikos instrumentų. <p>Skatinti vaikus improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Pastebėti ir įvertinti vaikų bandymus kurti savo dainas, ritmus, melodijas, pasiūlyti spontaniškai kurti patiems.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Drauge su vaikais žaisti vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, skatinti juos interpretuoti, t. y. sugalvoti savo judesių vietoj žinomų. • Kuriantį vaiką skatinti naudoti natūralius, su jokių šokio žanru nesusijusius judesius. Šokdamas vaikas perteikia istoriją, tačiau iš esmės jis tyrinėja šokio elementus – erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys). • Sudaryti sąlygas vaikams klausytis ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos, pakviečiant į darželį profesionalius muzikantus. Skatinti vaikus išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogos ar vakaronės. • Dainuoti su vaikais vienbalses ir dialogines dainas. Skatinti dainuoti individualiai išmėginant, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur. Skatinti dainuoti atliekant įvairius darbus (pvz., piešiant, stebint augalus, gyvūnus, einant pasivaikščioti ir t. t.). 	<p>5 6 +</p>	<p>rateliu, polkos – šoka, ploja, trepsi kojomis, lopšinės – supa lėlytę ir pan.).</p> <p>Klausydamas garsios muzikos garsiai trepsi, tylios – tyliai tipena.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dainuoja lietuvių liaudies (pvz., „Oi tu, kiški žvairy“, „Čip čipo“, „Tas žvirblelis“ ir kt.) ir autorines (pvz., A. Katinienės „Gaidys“, V. Bagdono „Mamytei“ ar kt.) dainas bei imituoja jas judesiais. Dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau ir klausosi savo balso skambėjimo. • Eina ratelius, žaidžia muzikinius žaidimus (pvz., „Kac, kac kačiukai“, „Siūlai, siūlai“, „Bulvienė“ ar kt.), atlikdami imitacinius judesius pagal žaidimo turinį (pvz., kačiuko glostymo, jo kūno dalių rodymo) ar eina rateliu, sukasi vietoje po vieną, už parankių, vežasi į kamuolį ir atlieka kitus judesius. Ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui barškučiais, lazdelėmis, marakais, akmenukais, buitinais rakandais. Tyrinėja, kaip instrumentais groti, klausosi jų skambėjimo. • Skanduoja, ploja, trepsi, kuria melodijas ir ritmus savo vardui (pvz., Ieva, Jonas, Rūta, Eglė), žodžiams (pvz., lėlė, meška, lapė, kiškis ar kt.), judesius muzikai (pvz., svajingai muzikai – sukasi kaip lapai, snaigės, nutupia, pakyla ir vėl sukasi, judesių kūrybai pasirenka atitinkamas priemones: kaspinus, lengvas, spalvotas skareles, medžiagos atraižas, juosteles ar kt.). • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, pvz., „Ar jūs norite matyti“, „Šiaudų batai“, „Žvirbli žvirbli“, „Skrido uodas“ ar kt. • Kartu su auklėtoja veikdamas sugalvoja, improvizuotai sujungia judesius perteikdamas trumpą istoriją, pvz., gėlės gyvenimas nuo sėklos (guli susirietęs, klūpi užsidengęs rankomis galvą), daigo (suglaudęs delnus rankas kelia aukštyn), iki žiedo (atsistoja ir išskleidęs rankas į šonus sukasi) ir nuvytymo (leidžia rankas per šoną, pasilenkia ir vėl atsiklaupia). Arba šokinėja ant dviejų kojų, viena koja perteikdamas lietaus lašelius, ritasi perteikdamas upelio tekėjimą, sustingsta ledo gabaliuko poza, vėl atsigula ant žemės rodydamas, kad ištirpo. • Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, papasakoja kokia ji buvo, kokius instrumentus girdėjo. • Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno judesiais imituodamas dainuojamos dainos tekstą (pvz., lietuvių liaudies dainos: „Šokinėjo trepinėjo
---	----------------------	--

- Pasirūpinti, kad vaikams netrūktų muzikos instrumentų, žaislų, buities daiktų, savo gamybos instrumentų, su kuriais jie galėtų groti, pritarti dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Kartu su vaikais apžiūrėti įvairius instrumentus, juos išmėginti, pasigaminti savo instrumentų ir tyrinėti jų skambėjimo galimybes, tembrus.
- Drauge su vaikais kurti ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentu. Paskatinti vaikus kurti judesius rateliui, žaidimui. Pasidžiaugti, pagirti vaikus už jų originalumą, drąsą, norą kurti.
- Drauge su vaikais šokti paprastus savo forma, t. y. sukamuosius ratelius. (Dėl klasifikacijos ir ratelių aprašymo žr. L. Kisielienės knygą „Lietuvių etninės choreografijos klasifikacija: rateliai“, 2011).
- Vaikų sugalvotas judesių sekas rodyti visiems ir klausti vaikų, ką jie matė. Padėti vaikams sieti pamatytą personažą su atliekamais judesiais, vartoti frazes, pvz.: „bėgo greitai kaip vilkas“, „šokinėjo aukštai kaip varlė“, „šliaužė lėtai kaip vėžlys“.
- Sudaryti vaikams sąlygas klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Klausytis tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus.
- Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas ir skatinti juos dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Pamokyti vaikus dvibalsio dainavimo, dainuojant trumputes daineles kanonu.
- Pasirūpinti, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, spalvotų natų, „dirigento lazdelę“, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą. Groti kartu ir paskatinti vaikus groti melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais muzikines pjeses solo ir orkestre. Išsirinkti dirigentą, kuris diriguotų orkestrui. Pamokyti vaikus sekti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį.
- Žaisti su vaikais kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms. Mokyti dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinantis dainuoti „kaip operetėje“. Su vaikais žaisti muzikinius dialogus, vietoje kalbos dainuojant. Improvizuoti, kurti judesius kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms,

- pempelė“, „Graži ponia pelėda“, „Lietuvos šalelėj“, autorinės dainos V. Barkausko „Lietučio pasaka“, A. Kuprio „Godūs meškučiai“ ar kt.). Balsu perteikia kai kurių personažų charakterius (pvz., piktas vilkas, gudri, meili lapė, greitas, bailus kiškis ir t. t.), nuotaikas (džiaugsminga, liūdna, pikta ir kt.). Tyrinėja savo ir draugų balso skambėjimo galimybes (pvz., pasako garsiai ar tyliai dainavo, greitai ar lėtai, kaip skambėjo balsas – švelniai, ramiai, skubiai ar kt.).
- Įvairiais ritminiais (lazdelėmis, trikampių, šaukštais ir kt.), melodiniais (ksilofonu, triola, molinukais, varpeliais ar kt.) ar savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams. Tyrinėja jų skambėjimo tembrus.
- Balsu ar vaikiškais muzikos instrumentais kuria ritmus ir melodijas eilėrašiams (pvz., Z. Gaižauskaitės „Skėtis“, A. Matučio „Cirkas“, M. Vainilaičio „Cha cha cha“ ar kt.), mįslėms („Akys“, „Agurkas“, „Bitė“, „Šaltis“ ir t. t.), patarlėms („Verkia duona tinginio valgoma“, „Tinginys ir kelią koja rodo“, „Melagis melavo per tiltą važiavo, ratelis užkliuvo, melagis įgriuvo“ ir kt.), judesius rateliui, žaidimui.
- Šoka sukamuosius ratelius, pvz., „Pučia vėjas“, „Aviža prašė“, „Ieva“, „Šiaudų kūlis“ ar kt.
- Su auklėtoja aptarus įvairius galimus judesių jungimo variantus, susietus su, pvz., drugelio gyvenimu, savarankiškai pasirenka lėtus šliaužimo, vėrtimosi judesius ir greitus skraidymo judesius, bėgiojimą, sukimąsi, kurie perteikia drugelio skrydį, juos sieja tarpusavyje atlikdamas „žemai“ ant grindų arba „aukštai“ atsistojęs. Šias judesių sekas gali šokti pagal muziką arba be muzikos. Parenka judesius šokio pradžiai (susirietęs guli ant žemės) ir pabaigai (stovi nuleidęs rankas ir galvą), aiškiai parodo, kad užbaigė šokį – sustodamas ar nusilenkdamas žiūrovams.
- Klausosi įvairių stilių muzikos kūrinų. Tyrinėja, kuo jie skiriasi, ar panašūs nuotaikos, tempo, dinamikos atžvilgiu. Muzikos kūrinyje atpažįsta ir skiria kai kuriuos instrumentus (pvz., smuiką, kankles, gitarą ir kt.). Klausosi tylos ir triukšmo bei juos aptaria.
- Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos vienbalses dainas (pvz., V. Juozapaičio „Lietučio pasaka“, lietuvių liaudies daina „Siuntė senis ožką“

<p>šokiams.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atlikti parinkti nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. Galima naudoti ir kitų tautų folklorinę medžiagą, ypač jei grupėje yra vaikų iš mišrių šeimų. Jei renkamosi autorinius (profesionalių choreografų ar auklėtojų) sukurtus šokius, atkreipti dėmesį, kad juose nebūtų sudėtinių judesių (pvz., kryžiuoti kojas vieną prieš kitą, peršokti nuo dviejų kojų ant vienos arba nuo vienos ant dviejų), t. y. polkos, valso, ča ča ča ir kitų sudėtinių šokio žingsnių. • Siūlyti vaikams stebėti gamtą (gyvai, pvz., pro langą, arba nuotraukoje ar paveiksle), atkreipti dėmesį, kaip kokie gamtos reiškiniai (lietus, vėjas, ugnis) ir aplinkos objektai (gyvūnai, automobiliai, traukiniai) juda ar nejudą, ir ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas. 	<p>ar kt.) bei pakankamai tiksliai jas intonuoja. Dainuoja trumpas liaudies dainėles kanonu (pvz., „Saulėle motule“, „Tu, saulute, vakaran“ ar pan.), klausydamiesi savo ir draugų dainavimo.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas, lietuvių liaudies dainas (pvz., „Du ožiukai“, „Virė virė košė“, „Ganau ganau aveles“ ar kt.). Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses (pvz., lietuvių liaudies melodija, harmonizuota V. Žiliaus, „Žvejų polka“, J. Gaižausko „Mažas valsas“, J. Štrauso „Polka“ ar kt.). Grodami solo ir orkestre, stebi dirigentą, seka muzikos tempą, dinamiką, laiku įstoja ir baigia groti. • Balsu, muzikos instrumentu kuria melodijas trumpam tekstui (pvz., pasakos be galo „Buvo senis ir senutė“, „Į aukštą kalną aš lipu“), paveikslui (pvz., žiemą, pavasarį, rudenį, gėles, medžius, gyvūnus ar kt. vaizduojantys paveikslai). Vietoj kalbos vietomis dainuoja (kaip operetėje), kuria muzikinius dialogus. Improvizuoja savo ir kitų kurtas dainas, ritmus, šokio judesius. • Šoka ratelius, pvz., „Aš dailus bernelis“, „Adatyti pamečiau“, „Kumpu snapu pelėda“, „Kupolio rožė“ ar kt. • Sujungia judesius atliekamus įvairiame erdvės lygyje (aukštyje), įvairiu tempu, panaudojant įvairius judesius be konkrečios istorijos, pvz., ridintis žemai ir lėtai, bėgti aukštai ir greitai, sukstis per vidurį greitai, lėtinti sukimąsi ir sustoti. Tą patį padaro, šokio elementų raišką siedamas su norima perteikti mintimi, šokio nuotaika, pvz., greitai sukasi pašokdamas aukštyn ir pakeldamas rankas į viršų, taip perteikdamas džiugesį arba lėtai svyruoja, nuleidęs rankas, pasilenkęs žemyn perteikdamas liūdesį. Priderina šiuos savo judesių derinius prie muzikos, keičia atlikimo greitį atsižvelgdamas į muzikos tempą, nuotaiką. 						
Žaidimai, vaidyba							
<ul style="list-style-type: none"> • Vaikui pradėjus kaip nors intonuoti, veikti, bandyti jam pritarti, veikti kartu. Drąsinti vaiką rodyti iniciatyvą, veikti, tyrinėti. • Žaidinti su žaislu ir be jo, kalbėtis įvairiomis emocijomis intonacijomis (švelniai, linksmi, meiliai, paguodžiančiai), naudoti įvairių tempą (greitą, lėtą). • Teigiamas emocijas reikšti kiek pabrėžtinai, kad vaikas įsimintų. 	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="1115 1220 1176 1316" style="text-align: center;">1</td> <td data-bbox="1176 1220 2168 1316"> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikui ėmus pliaukšėti delniukais, suaugusysis, paėmęs jo delniukus, ploja kartu linksmi sakdamas: „Gydu gydu katutes“. Vaikas krykštauja, juokiasi, pamėgdžiodamas guguoja – intonuoja, pliaukši. </td> </tr> <tr> <td data-bbox="1115 1316 1176 1380" style="text-align: center;">2</td> <td data-bbox="1176 1316 2168 1380"> <ul style="list-style-type: none"> • Kai suaugusysis pasislepia už pagalvės ir ištaria: „Nėra mamytės, nėra“, o po to vėl pasirodo, vaikas krykščia iš pasitenkinimo, pats slepiasi bei pasirodo panašiu būdu. Laikydamas rankoje žaislą, jį judina, barškina, </td> </tr> <tr> <td data-bbox="1115 1380 1176 1452" style="text-align: center;">3</td> <td data-bbox="1176 1380 2168 1452"></td> </tr> </table>	1	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikui ėmus pliaukšėti delniukais, suaugusysis, paėmęs jo delniukus, ploja kartu linksmi sakdamas: „Gydu gydu katutes“. Vaikas krykštauja, juokiasi, pamėgdžiodamas guguoja – intonuoja, pliaukši. 	2	<ul style="list-style-type: none"> • Kai suaugusysis pasislepia už pagalvės ir ištaria: „Nėra mamytės, nėra“, o po to vėl pasirodo, vaikas krykščia iš pasitenkinimo, pats slepiasi bei pasirodo panašiu būdu. Laikydamas rankoje žaislą, jį judina, barškina, 	3	
1	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikui ėmus pliaukšėti delniukais, suaugusysis, paėmęs jo delniukus, ploja kartu linksmi sakdamas: „Gydu gydu katutes“. Vaikas krykštauja, juokiasi, pamėgdžiodamas guguoja – intonuoja, pliaukši. 						
2	<ul style="list-style-type: none"> • Kai suaugusysis pasislepia už pagalvės ir ištaria: „Nėra mamytės, nėra“, o po to vėl pasirodo, vaikas krykščia iš pasitenkinimo, pats slepiasi bei pasirodo panašiu būdu. Laikydamas rankoje žaislą, jį judina, barškina, 						
3							

<p>Tuos pačius žaidinimus, pokštavimus kartoti keletą kartų.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaidžiant su vaikais reikšti savo jausmus, norus, rodyti judesius ir veiksmus („Virus viru košę“, „Eisim eisim į turgelį“). Kalbėti maloniomis, linksmomis intonacijomis, skatinti mėgdžioti veiksmus ir intonacijas. • Vedžiodant žaislą, kartoninę figūrėlę, parodyti, kaip galima veikti, skatinti vaiką pamėgdžioti ir atrasti savų veikimo būdų. • Kartoti tuos pačius veiksmus, žodžius, balso intonacijas. • Parūpinti įvairių žaislų, leisti jais naudotis. Gėrėtis vaikų žaidimu. Žaidžiant drauge, reikšti įvairias emocijas, skatinti vaikus pasakoti, ką jie daro: važiuodami mašina linksmi kalba, pasakoja, ką mato, kur važiuoja, kas atsitinka. • Skatinti vaikus įsijausti į veikėjus, siužetą: pabūti kaip aguonėlės, augti drąsiai, linksmi, gražiai. Rodyti vaikams veiksmus ir leisti improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla. 		<p>burzgia.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas vaikams pamatyti žaismingą, elementarių pasikartojančių veiksmų suaugusiojo piešimą, lipdymą, kad vaikas pats panorėtų išbandyti vienokius ar kitokius veiksmus. • Pagal savo norą ir pasirinkimą atsineša žaislus ir kitus daiktus. Žaisdamas vaizduoja, kaip mama, tėtis, vaikas važiuoja automobiliu, išlipa, ieško gedimo, remontuoja. Skambindamas menamu telefonu, praneša, kada grįš, nuramina. Vystydamas lėlę, pasakoja, ką daro. • Muzikiniuose rateliuose savaip vaizduoja judesiais, veiksmais: iškeldamas kumštelius ir juos sukinėdamas parodo, kaip žydi aguonėlė, apibėgdamas apie tupintį draugą, pavaizduoja, kad tai – ropė.
<ul style="list-style-type: none"> • Parūpinti žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, kirpyklos, statybų reikmenų. Parodyti, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštiniųėmis lėlėmis. Paskatinti aprenkti lėles savo sumanytais veikėjais, kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. Pamačius aktorių parodytą spektaklį darželyje, siūlyti vaikams patiems pažaisti teatrą. • Drauge su vaiku eiti ratelius, parodyti judesių, veiksmų, paaiškinti, kas jais vaizduojama, skatinti juos kartoti laisvai, savaip. Nekoreguoti vaiko emocinės raiškos (nereikalauti iš vaiko tam tikros emocinės išraiškos). Nelyginti vaiko išraiškos su kito vaiko ar vaikų. Džiaugtis kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Mokyti pabaigus žaisti nusilenkti. • Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinti patiems vaidinti. • Parodyti, kaip galima judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą: katinas juda ryžtingai, meškinas – lėčiau, nerangiau, zuikis – greičiau, emocionaliau. Klausti, kaip galėtų judėti ir kalbėti-intonuoti fantastinis veikėjas – ateivis iš kosmoso? 	<p>4 5 6 +</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Atsineša ir susideda reikalingus kirpyklai daiktus, žaislus – įsirengia kirpyklą. Kerpa vieną veikėją, po to kitą, išraiškingai, perteikdamas emocija pasakoja apie tai, ar bijo kirptis, ramina, kad neskaudės ir t. t. • Žaisdamas pagal pasaką „Batuotas katinas“, pasakoja, kur keliavo katinas, ką matė, ką sutiko. Pabaigia savaip: „Dabar katinas nebegauda pelių, nes išėjo žaisti.“ Muzikiniuose rateliuose savaip parodo matytus judesius, sukuria naujų: „Žilvitis išdygo“ – atsitupia ir stojasi tiesiai arba krypuodamas į šonus; „užaugo“ – iškelia rankas į viršų arba stiebiasi ant kojų pirštų galų. Spontaniškai reiškia emocijas: susimąsto, stengdamasis prisiminti, kaip pavaizduoti, netrukus šypsosi, džiaugdamasis, kad pavyko. Pabaigęs kartu su visais nusilenkia. • Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinti patiems vaidinti. • Parodyti, kaip galima judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą: katinas juda ryžtingai, meškinas – lėčiau, nerangiau, zuikis – greičiau, emocionaliau. Klausti, kaip galėtų judėti ir kalbėti-intonuoti fantastinis veikėjas – ateivis iš kosmoso? • Muzikiniame ratelyje „Kaip aguonėlės auga“ atkartoja veiksmų seką ir laisviau, drąsiau sukuria savų: vaizduodamas, kaip aguonėlė išdygo,

<ul style="list-style-type: none"> • Stebėti vaikų vaidinimus stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Jei kas nors neaišku, paklausti, pvz., „Ką atsakė šienpjoviai?“ Parodyti, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas. • Drauge žaisti muzikinius žaidimus ir ratelius, parodyti ir skatinti laisvai, savaip kartoti veiksmus. Aiškinant siužetą, padaryti pauzes, kad vaikas galėtų sutelkti mintis, sumanymus ir pagal juos veikti. • Pasidžiaugti vaiko sukurtais veiksmais, jų emocionalumu, išraiškingumu. Įtraukti vaiką į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Klausti jo nuomonės, atsižvelgti į sumanymus. • Skatinti vaikus žaisti – vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus („Katinėlis ir gaidelis“, „Žvirblis“, „Kelionė“). Reikalui esant, pasiūlyti savo idėjų, tačiau būti jautriems vaiko iniciatyvai, jos neslopinti. • Pasiūlyti naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams, pvz.: žaisti, kurti vaidinimą lėlių teatre arba persirengti dramos, taip pat muzikinio ratelio veikėjais, pasipuošti. • Kartais įdomesnį teatrinį rekvizitą (nekasdienišką skrybėlę, didelę dėžę ir pan.) tyčia padėti aiškiai matomoje vietoje, kad vaikai jį patys panaudotų teatrinei kūrybai. • Žaisti muzikinius žaidimus ir eiti ratelius, sudaryti sąlygas vaikams išgyventi pasitenkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas 	<p>stojasi rangydamasis į šonus, kaip užaugo – ne tik iškelia rankas į viršų, bet ir jomis pamosuoja, kaip pražydo – sukioja kumštelius, galvą, pajuda visu kūnu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlo dekoracijas, kostiumus. Kartu su suaugusiuoju piešia, spalvina, klijuoja, dekoracijų detales išdėsto, apsirengia kostiumu. • Vaidindamas pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, pavaizduoja daktarę lapę, kuri gydo miško žvėrelius ir paukštelių, girdo vaikus vaistais, atlieka operacijas; žvirblį, kuris atstraksi ir čirškiančiu balsu ima skūstis, jog jam skauda sparnelį, stirną, kuri atsuoliuoja ir švelniai pasakoja apie sergantį savo vaikelį. • Palaiko bendravimą su žiūrovais nuolat į juos dirstelėdamas. Kūrybingai naudojami aplinkoje esančia kėde kaip akmeniu, lapės nameliu. • Keli vaikai, žaisdami teatrą, aptaria, kad bus žaidžiamas drakonas, kas bus drakonas, kas ir kaip jį nugalės, kaip drakonas vėl atgis. Apsirengia kuo panašiau į veikėjus. Po to spontaniškai žaidžiavai. • Žaisdamas muzikinį žaidimą „Šiaudų batai“, laisvai, pagal situaciją reiškia veikėjo norus ir emocijas, nuosekliai atlieka veiksmus: linksmai šokinėja ir sukasi aplinkui, po to parodo, kaip skauda galvelę ir t. t. 						
Vizualinė raiška (dailė, darbeliai)							
<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas vaikams pamatyti žaismingą, elementarių pasikartojančių veiksmų suaugusiojo piešinį, lipdymą, kad vaikas pats panorėtų išbandyti vienokius ar kitokius veiksmus. • Matant, kad vaikas nori tęsti veiklą, pasiūlyti pasirinkti kitą popieriaus lapą, jau pažįstamų arba naujų piešimo priemonių bei medžiagos. Vaiko veiklai skirti daug dėmesio, pritarti žvilgsniu, šypsena, pagirti, pasidžiaugti pasiekimais. • Sudaryti galimybes žaisti, tepinėti dažais, paišioti, dėti spaudus kempinėle (pvz., atsisėdus prie stalo ar ant grindų, stovint prie mažo molberto ar dažant kartoninio namelio sienas), ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų (pvz., ant slidaus 	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="1131 1050 1182 1118">1</td> <td data-bbox="1182 1050 2179 1118"> <ul style="list-style-type: none"> • Kartu su suaugusiuoju maišydami ant kartono dažus žaidžia „Virus, virus košę“. Stebėdamas suaugusiojo judesius tapšnoja delnais dažus, tepinėja, brauko pirštais. Pažiūri į dažuotus pirštus, juos palaižo ir vėl ima tepinėti. </td> </tr> <tr> <td data-bbox="1131 1118 1182 1187">2</td> <td data-bbox="1182 1118 2179 1187"> <ul style="list-style-type: none"> • Minkštomis kreidelėmis taškuodamas, keverzodamas linijas vieną po kito sparčiai pribrauko popieriaus lapus. Pakalbintas suaugusiojo pasižiūri į linijų raizginius ir prašo dar piešti. </td> </tr> <tr> <td data-bbox="1131 1187 1182 1455">3</td> <td data-bbox="1182 1187 2179 1455"> <ul style="list-style-type: none"> • Radęs kelių spalvų dažus, tai į vieną, tai į kitą indelį įmerkia teptuką, ištraukęs pasižiūri, kaip jie varva, per nukritusius lašus braukia teptuku, patrina pirštais. • Eksperimentuoja tapymą kempine: pradžioje brauko lyg teptuku, po to nudžiunga, atradęs, kad baksnojant pasidaro daug dėmių. </td> </tr> </table>	1	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su suaugusiuoju maišydami ant kartono dažus žaidžia „Virus, virus košę“. Stebėdamas suaugusiojo judesius tapšnoja delnais dažus, tepinėja, brauko pirštais. Pažiūri į dažuotus pirštus, juos palaižo ir vėl ima tepinėti. 	2	<ul style="list-style-type: none"> • Minkštomis kreidelėmis taškuodamas, keverzodamas linijas vieną po kito sparčiai pribrauko popieriaus lapus. Pakalbintas suaugusiojo pasižiūri į linijų raizginius ir prašo dar piešti. 	3	<ul style="list-style-type: none"> • Radęs kelių spalvų dažus, tai į vieną, tai į kitą indelį įmerkia teptuką, ištraukęs pasižiūri, kaip jie varva, per nukritusius lašus braukia teptuku, patrina pirštais. • Eksperimentuoja tapymą kempine: pradžioje brauko lyg teptuku, po to nudžiunga, atradęs, kad baksnojant pasidaro daug dėmių.
1	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su suaugusiuoju maišydami ant kartono dažus žaidžia „Virus, virus košę“. Stebėdamas suaugusiojo judesius tapšnoja delnais dažus, tepinėja, brauko pirštais. Pažiūri į dažuotus pirštus, juos palaižo ir vėl ima tepinėti. 						
2	<ul style="list-style-type: none"> • Minkštomis kreidelėmis taškuodamas, keverzodamas linijas vieną po kito sparčiai pribrauko popieriaus lapus. Pakalbintas suaugusiojo pasižiūri į linijų raizginius ir prašo dar piešti. 						
3	<ul style="list-style-type: none"> • Radęs kelių spalvų dažus, tai į vieną, tai į kitą indelį įmerkia teptuką, ištraukęs pasižiūri, kaip jie varva, per nukritusius lašus braukia teptuku, patrina pirštais. • Eksperimentuoja tapymą kempine: pradžioje brauko lyg teptuku, po to nudžiunga, atradęs, kad baksnojant pasidaro daug dėmių. 						

<p>plastiko ir šiurkštaus akmens).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatinti pasakoti apie savo piešinį. Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbėliu ima žaisti, bėgioti, vaizduoti tai, ką nupiešė. Tai padės vaikui suprasti, kad savo sumanymą galima įkūnyti piešinyje. • Stebėti vaiko raiškos procesą, paprašyti papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį, stengtis suprasti, kaip vaikas reiškia savo potyrius ir emocijas, kokią paramą ir pagalbą reikėtų teikti, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugta. • Pasiūlyti eksperimentuoti įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis (pvz., su spalvų palete, vilnos kamuoliuku, skirtu spaudams dėti, šlapiu popieriumi ir kt.). Kalbėti apie tai, ką vaikas daro, skatinti išbandyti kitus būdus: —Tu žalios spalvos pieštuku nupiešei daug linijų, pabandyk dar, kaip teptukas moka. 		<ul style="list-style-type: none"> • Tapydamas staiga vienoje vietoje ima tepti įvairių spalvų dažus, šūkčioti, trinti, kol pratrina skylę. Kišdamas pirštą į skylutę komentuoja įsivaizduojamą veiklą. • Nupiešęs popieriaus lape ratukų, pribraukęs įvairių linijų, aiškina ką pavaizdavo. • Žiūrėdamas į teptuku nutapytas spalvines dėmes, suprato, kad jos ką nors pasakoja: išsako kilusias mintis. • Spaudinėja, suploja molį, atgnybia gabalėlius ir juos jungia vieną prie kito. Baksnoja lipdiniu į stalą ir sako: —Kirmėlę padariau, ji eina pasivaikščioti. Sulenkia lipdinį sakydama: – Dešrelė sulūžo. Paėmusi kitą rutuliuką, jį suploja ir nustebusi sako: – Kamuoliukas susprogo.
<ul style="list-style-type: none"> • Laikytis nuostatos, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas ne pirmiau išmoksta, o paskui kuria, bet kurdamas mokosi. Vaikas pats atras kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. Pedagogo vaidmuo – turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžių ir emocijų, stebėti vaiko raišką ir kūrybą, padėti realizuoti idėjas ir sumanymus, aprūpinti priemonėmis ir medžiagomis, stiprinti vaiko pasitikėjimą, palankiai vertinti kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtus pastangas ir kt. Skatinti žaismingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis (pvz., klausant išraiškingo auklėtojo pasakojimo ant smėlio ar dažais padengto plastiko bandyti taip, kaip pavyksta, pavaizduoti pikta, šokančią, šokinėjančią liniją; lašinant skirtingų spalvų ir skirtingą kiekį dažų į vandenį, sukurti šviesių ir tamsių, šiltų ir šaltų spalvų labirintą. • Padėti vaikams suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbėlių. • Svarbu turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžius, kad vaiko kūrybinė raiška nebūtų skurdi, pvz.: skatinti juos tyrinėti artimiausią aplinką, dalyvauti renginiuose, stebėti meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausyti istorijų bei patiems jas pasakoti ir kt. • Pradedant vaizduoti žmogaus judesius, svarbu tyrinėti kūno 	<p>4</p> <p>5</p> <p>6 +</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Komentuoja kylančias asociacijas atradus apskritimo ir iš jo išeinančių linijų piešimo variantus. • Atranda, kad štrichuojant galima ką nors pavaizduoti, pvz., energingai brauko mėlynos spalvos pieštuku ir sako:—Nuvažiavo mažina, o čia dūmai. • Piešia linijas ant smėlio, sniege. • Mėgina piešti flomasteriu abiem rankom. • Kuria koliažą ant kartono gabalo klijuodamas audinio, tapetų, laikraščio skiauteles. Tarpus papildo tapydamas ir/ar piešdamas flomasteriu. Pasakoja, ką primena sukurtas darbelis. • Piešia išryškindamas reikšmingas detales. Nupiešęs stovintį berniuką didelėmis rankomis pirštais, vaikas sako:—Čia berniukui labai skauda rankas, jis susimušė pirštą. • Norėdamas pasakyti viską, ką žino apie vaizduojamą objektą, piešia „permatomus“ piešinius (nupiešto daugiaaukščio namo kambariuose detalai vaizduoja tai, ką nori papasakoti). • Pavaizduoja, kas vyksta skrendančiame lėktuve: permatomame lėktuvo salone sėdi žmonės su ausinėmis, jie klauso muzikos. • Vaizduoja žmogaus judesį (sulenkta einančio žmogaus kojas, iškeltas rankas).

<p>galimybės (gali lankstyti, šokinėti, sukstis), stebėti kitų judesius (šokėjų, sportininkų), patiems išbandyti įvairius judesius ir pozas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuoti, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo. Ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Aiškintis, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. Gerėtis jo sumanymais, pagirti už išradingumą ir kt. • Drąsinti kurti smulkesnių detalių, gamtinės medžiagos, mozaikas, mandalas, juostas, kilimėlius, delioti vaisių ir daržovių mozaikas Rudenėlio šventei. • Skirti pakankamai laiko, kad vaikai galėtų pasinerti į sumanymų realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje. • Numatyti vaikų kūrybingumą skatinančių meno projektų. (pvz., „Žiemos puokščių nuotaika“, "Piešiu muziką“ ir pan.). • Sudaryti sąlygas kurti, reikšti savo potyrius, išpūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis, (pvz.: piešiant gamtoje, ant šaligatvio plytelių, smėlio, šlapio sulamdyto popieriaus, laikraščio, piešti plunksna, kitu teptuko galu, pagaliuku, akmenėliu ir kt.) • Padėti vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinti apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus. • Turtinti vaikų patirtį, vaizdinius. Suteikti galimybę pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse. • Ugdyti vaiko vaizduotę, skatinant išziūrėti bei apibūdinti, kokias gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami, aštri, virpanti, gali šokinėti, sukstis, gali tyliai ir garsiai skambėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus – rožės ar česnako), spalva gali skleisti šilumą ar šaltį, ant popieriaus išpūtinėtų į šonus dažų dėmė gali priminti skrendantį paukštį ir pan. • Palaikyti unikalų vaiko gebėjimą vaizdu išreikšti jutiminę patirtį (garsų, kvapų, skonio ir kt.). • Suteikti galimybę vaikams kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliiais (skaiciais, raidėmis). 	<ul style="list-style-type: none"> • Eksperimentuoja ir kuria naudodami monotipijos, grotąžo technikas, piešinius papildydami gamtine medžiaga, popieriaus lankstinukais. • Kuria siužetus, ornamentus iš laisvų bei pagal kontūrą iškirptų, išplėšytų iš popieriaus geometrinių formų, gėlių, lapelių, eglių ir kt. • Karpo, lanksto, pina, audžia iš popieriaus juostelių, šiaudelių ir kt. • Kuria asambližus, erdvinius-plastinius paveikslius iš įvairiausių daiktų, jų dalių (žaisliukų, smulkių buities daiktų, kamštelių, vielučių, sulankstytų iš popieriaus figūrėlių ir kt.) ant įremintos plokštumos arba kabančioje paverstoje plokščioje dėžutėje, papildo sumanymą tapydamas, nupiešdamas papildomų detalių. • Konstruoja erdvines figūras iš popieriaus, papjė mašė, gamtinių medžiagų, antrinių žaliavų (buteliukų, dėžučių ir kt.). • Gupele vaikų interaktyvios lentos kompiuterinės grafikos programomis spontaniškai kuria netikėtų vaizdų variantus, mėgaujasi, gėrėsi savo atradimais. • Keli vaikai sumano vaizduoti kelionę į kitą žemyną. Ilgokai tariasi, kuriame popieriaus krašte kuris vaikas pieš, pasirenka įvairias dailės priemones ir medžiagas. Kūrybos procese bendradarbiauja, vienas kitą taiso, dalijasi idėjomis, ginčijasi. • Piešdamas kuria fantastines istorijas. • Mergaitė kuria istoriją, žiūrėdama į savo dailės kūrinių. • Stabtelė prie tautodailės ornamentikos plakato, ilgokai jį apžiūrinėjusi pasirenka įvairių spalvų flomasterius ir nueina piešti. • Kuria erdvines, mobilias kompozicijas. Įvairių spalvų popierinius skritulius kerpa ratuku, išgaudami spirales. Jas pakabina ant sutvirtintų sukryžiuotų pagaliukų. Ant jų sumano priklijuoti gėlyčių, vienur, kitur paspalvinti. • Kuria „gražius vaizdus“ ant šviesos stalo dėliodamas peršviečiamus ir neperšviečiamus daiktus, figūrėles, iškirptas iš popieriaus ar spalvoto skaidraus plastiko lapų. Juos fotografuoja, peržiūri naudodami multimediją. Žaidžia kompiuterinės grafikos programa (<i>Paint, Paintbrush</i> ir kt.), bando piešti įvairių spalvų linijomis, lieti dėmes, keisti spalvas, visiems savo kūrinių rodo ekrane. • Prašo nufotografuoti ir kaupti elektrinius arba popierinius vaikų
---	--

<p>Paskatinti sukurti savo inicialais išgražintą asmeninę kortelę, atviruką, paveikslėlį.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eksperimentuoti ir atidžiau išsižiūrėti į įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes (pvz., priešingose stalo pusėse sėdintys vaikai lėtai rankomis brauko ant jo esančius dažus, stebėti jų maišymąsi, atsiradusius atsitiktinius raštus ir vaizdus. Padaryti vaikams patikusių fragmentų atspaudus. • Sudaryti galimybę netikėčiausiais būdais pažinti dailės medžiagų galimybes: atliekant eksperimentą „Sprogstančios spalvos“ (naudojant maistinius dažus, pieną ir skystą muilą), piešiant stiklo kamuoliukais, bandant spalvų maišymąsi per nutiestus tarp spalvoto vandens indelių popierinio rankšluosčio tiltus, mėgaujantis ebru (tapyba ant vandens) ir t. t. • Kompiuteriu, šviesos stalu, fotoaparatu, multimedija padrąsinti vaikus įvairiapusei kūrybinei raiškai, kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis (programomis <i>Paint</i>, <i>Paintbrush</i>, <i>Corel</i>, <i>Photoshop</i> ir kt.). 	<p>kūrybos albumus (kompiuterinius piešinius, sukurtų kompozicijų nuotraukas, iš konstruktorių sukurto įdomaus statinio vaizdą, kad galima būtų parodyti tėvams.</p>
---	--

13. Estetinis suvokimas

<p>Vertybinė nuostata. Domisi, gėrissi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.</p>		
<p>Esminis gebėjimas. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.</p>		
Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
<ul style="list-style-type: none"> • Kurti muzikinę aplinką, kurioje vaikas turėtų galimybę klausytis įvairių garsų ir malonių, švelnių melodijų, atliekamų balsu ar muzikos instrumentais. • Emocionaliai kalbėtis, žaidinti, bendrauti, kad vaikas girdėtų intonacijomis ir jaustų veiksmais reiškiamas emocijas. • Suteikti vaikui galimybę sureaguoti savo tempu, t. y. palaukti tiek laiko, kiek reikia vaikui, o ne kiek atrodo tinkama auklėtojiui. • Būti šalia vaiko, kartu su juo džiūgauti, padrąsinti jo bandymus, pamokyti, kaip paimti ir rankoje išlaikyti piešimo priemonę. • Kurti jaukią, gražią aplinką, kurioje vaikų akių lygyje būtų išdėstyti gražūs daiktai, vaikams prieinami žaislai, paveikslėliai, nuotraukos. • Dainuoti vaikui, klausytis įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos muzikos kūrinių, skatinti teigiamas, džiugias emocijas ir 	<p>1 2 3</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sutelkia dėmesį į klausomą muziką, guguoja ir juokiasi girdėdamas malonius garsus, verkia nuo nemalonių, šiurkščių garsų, ramus, kai dainuojama ar kalbama raminančiu balsu. • Girdėdamas kalbą, dainavimą, muziką, judina rankas, kojas, linguoja, įsikibęs į atramą, spyruokliuoja kojomis. • Trumpam nutyla ir susidomėjęs seka, kaip suaugusysis tyliai arba linksmai slepiasi ir vėl pasirodo arba kaip ant stalo emociškai vedžioja kiškučio žaislą. • Tepdamas pirštais dažus stabteli, pasižiūri į savo pirštus, pažvelgia į pėdsakus popieriuje ir, supratęs, kad tai daryti smagu, ima kartoti. • Įdėmiai ir su džiaugsmu žiūrinėja spalvingų iliustracijų knygele, liečia rankutėmis, šūkčioja, kalbina spalvingus paveikslėlius. • Aktyviai reiškia emocijas klausydamas linksmos muzikos, dainos:

slopinti neigiamų emocijų proveržius.

- Leisti vaikams stebėti šokį gulint ar sėdint ant grindų, kad jie galėtų keisti pozą ir laisvai kūnu reaguoti į stebimo šokio sukeltus įspūdžius.

- Kartu su vaiku žaisti ir išraiškingai rodyti, kaip galima veikti, tarytum žaislas ar stalo teatro lėlė būtų gyva. Gąsdinimo, pasibaisėjimo emocijas reikšti sąlygiškais mimikomis ir intonacijomis, leidžiant vaikams pajusti ir suprasti, kad taip elgiamasi ne iš tikrųjų, o tyčia.

- Išdėlioti piešinius vaikui matomoje vietoje, kad jis galėtų prieiti ir vėl į juos pasižiūrėti. Pagirti, pasikalbėti apie jo kūrinėlį. Suteikti vaikui galimybę pažinti ir išbandyti įvairias dailės medžiagas ir priemones.

- Sudaryti galimybes vaikui matyti gražius gamtos, aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius.

- Duoti klausytis įvairios nuotaikos muzikos kūrinių, kad vaikas juos įsimintų ir vėliau juos kartu aptarti.

- Pažiūrėjus drauge šokį, užduoti mąstymą skatinančius klausimus, pvz., „Ką matėte?“ „Kodėl tau atrodo, kad ragana buvo pikta?“

- Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis jų įrašų. Užduodant klausimus (pvz., „Kas čia?“) skatinti atpažinti vaizduojamą pasaką.

- Skatinti pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygelių iliustracijas. Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, ką nors vaizduoti judesiais, tai padės vaikui turtinti vaiduotę ir skatinti kūrybinės saviraiškos poreikį.

- Džiuginti vaikus ir padėti jiems kaupti muzikinius įspūdžius, skatinti atidžiai klausytis muzikos, ja gėrėtis.

- Kadangi vaikai nuo gausių ryškių įspūdžių greit pavargsta, reikėtų stebėti trumpą vaidinimą (daug kartų tą patį).

- Stebėti vaiką tomis akimirkomis, kai jis grožisi, džiaugiasi gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniiais, žaislais, savo išvaizda. Tinkamu momentu jį pakalbinti, paklausti, kas jam gražu.

- Pritarti vaiko komentarams, papildyti jo vertinimą kitais žodžiais.

- Pasidomėti, ar vaikui patiko vaidinimas. Nuraminti, jei vaikas bijo,

džiaugiasi, šypsosi, kai daina ar muzikinė pjesė linksma, nuliūsta, susimąsto, nusiramina, kartais pravirksta, kai melodija liūdna.

- Stebi šokantį vaiką, pedagogą, profesionalų šokėją, sutelkia žvilgsnį, trumpais skiemenimis išreiškia savo susidomėjimą, ploja, jei patinka, suirzta, jei nuobodu.

- Ilgiau sutelkdamas dėmesį seka, kaip striksi kiškutis, klausosi, kaip gąsdindamas vilkas sako: „Ū-ū-ū“. Pats mėgdžioja veiksmus, garsus, džiaugiasi laisvu, išraiškingu savo paties intonavimu, veikimu.

- Stebi tapantį suaugusįjį, klausosi jo sakomų žodžių: „tap, tap, tap; bėga, bėga, bėga; strikt, strikt, strikt“. Pats ima mėgdžioti tapymo veiksmus. Sulaukęs pagyrimo ir palaikymo, džiaugiasi bei bando dar.

- Džiūgauja, krykštuoja, matydamas spalvingas gėles pievoje, gėlyne, nori jas pačiupinėti, nuskinti.

- Kartais klausydamiesi nuotaikingų vokalinių, instrumentinių muzikos kūrinių šypsosi, mojuoja kojomis į muzikos taktą, kartais susiraukia, nuleidžia galvą, atsistoja ir vaikšto.

- Stebėdamas šokį klausia: —Ką jis daro? Komentuoja. Nupiešia labiausiai įsiminusį šokio personažą.

- Suvokia, kad vaizduoja kitą – maitindamas lėlę, paklaustas paaiškina.

- Žiūrėdamas į linijų raizginius ir spalvines dėmes sako: —Čia mamytė žiūri.

- Įžiūrėjęs savo piešinyje lėktuvą, ima bėgioti iškėlęs piešinį po grupę, burgzti kaip lėktuvas.

- Džiaugiasi jau girdėtu instrumentinės muzikos įrašu, daina, bando kartu dainuoti.

- Linksmų vaidinimo epizodų metu juokiasi, nori bėgioti.

- Grožisi savo puošniais drabužiais, sako.

- Jei šokis patiko, ploja, paklaustas paskirais žodžiais atsako.

- Parodydamas, kad vaidinimas patinka, ploja, šūkčioja.

- Kiek ilgiau sutelkia dėmesį stebėdamas vaidinimą. Pasirodžius veikėjui, jį įvardija, nusako, komentuoja jo veiksmus.

<p>jog piktas herojus gali ateiti ir į jo namus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akcentuoti, jog teatre viskas vyksta ne iš tikrųjų, o taip yra sugalvota, pramanyta, sužaista. • Vaikams prieinamoje vietoje, jų akių lygyje, padėti profesionaliosios dailės, tautodailės kūrinių bei meniškų taikomosios dailės dirbinių, kad retkarčiais juos būtų galima apžiūrėti, pasikalbėti apie juos. 		
<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybes vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose. • Atkreipti dėmesį, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikyti jo norą, pasidžiaugti, pagirti. • Paprašyti vaiko pasakyti ir parodyti, kaip jis būtų ką nors daręs. • Įsiklausyti į vaiko klausimus ir, jei vaikas pats nepaaiškina, prieš vaidinimą trumpai papasakoti, apie ką bus vaidinama. Atkreipti vaiko dėmesį į pabaigą, paklausti, kokia ji – laiminga ar liūdna? • Padėti pajusti vaizdo, nuotaikų pasikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasikalbėti, kokius potyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones, paklausti, kaip jam gražiau. • Sudaryti sąlygas klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, paskatinti reikšti savo išgyvenimus, paprašyti pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto. • Būti greta vaikui apžiūrinėjant meno kūrinius, daiktus, žaislus, ugdyti estetinį jautrumą – pritarti, papildytijo išsakytas mintis („Taip, ir man patinka, ir man gražu.“) • Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartoti žodžius „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodai, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu. • Skatinti klausant, apžiūrint meno kūrinius kalbėti apie savo ir kitų darbelius: kodėl patinka, kuris gražesnis, kuris linksmiausias, kokių spalvų ar formų, kurį norėtum dar išgirsti, pamatyti, kodėl? • Pažiūrėjus šoki, aptarti, atsakyti į klausimus: „Kaip?“ „Kodėl?“ • Kalbėtis su vaiku apie spalvas paletėje, kurios spalvos jiems atrodo linksmos arba liūdnos, tyrinėti spalvų maišymosi efektus. • Stebėti, kad vertindami neįskaudintų vieni kitų. Dažniau atkreipti vaikų dėmesį į tai, kas gražu, gera, nei į tai, kas kelia pasibjaurėjimą, 	<p>4</p> <p>5</p> <p>6</p> <p>+</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Džiugiai eina į salėje vykstančią muzikinę valandėlę, noriai dainuoja, šoka, žaidžia. • Išreiškia norą gražiai dainuoti, šokti, vaidinti, gražiai sutvarkyti daiktus, žaislus. • Pasako, ką pats šoko; pasakoja ką matė miesto renginiuose. • Norėdamas suprasti vaidinimą apie vilką ir ožiukus, klausia (pvz.: „Kas čia?“), spėlioja („Ar vilkas suris ožiukus?“), pats bando paaiškinti („Vilkas ožiukus atris“). • Įsijautęs į piešimo procesą, emociškai komentuoja savo piešinį. • Skirtingai reaguoja matydami šokant polką ir valsą (ima šokinėti arba ramiai linguoja), linksmo siužeto paveikslėlį ir skulptūrėlę (aktyviai komentuoja arba ramiai apžiūrinėja, glosto). • Pajunta knygelėje vaizduojamų personažų emocišes būsenas, jas komentuoja, pastebi formąs (-Lapės uodega ilga kaip šluota...). • Sutelkdamas žvilgsnį pastebi ir emociškai reaguoja į kai kurias meno kūrinių, gamtos (ypač augalų, gėlių), buities daiktų, bendraamžių elgesio, šventiškaip pasipuošusios grupės, gatvės, namų estetines savybes, sako: „Graži gėlytė. Duok kitą gražią knygutę, kur groja.“ • Pasako savo nuomonę, kuris meno kūrinys, kuri jo paties ir kitų grupės draugų meninė veikla, rezultatai patiko labiausiai ir kodėl, pvz., apie piešinį: —Man taip patinka. Man taip gražiau. Apie muzikos kūrinį, koncertą ar muzikinį spektaklį: —Apie mamytę man patiko, gražiai dainavo. • Patikusius, sukėlusius daug emocijų kūrinius, daineles, ratelius prašo nuolat kartoti. • Nusako pasakų, vaidinimų veikėjų balsų intonacijas (pvz., „Lapė labai plonai kalbėjo, o meška – labai storai.“) ir jas pakartoja žaidimuose.

pasipiktinimą.

- Padėti vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi, pritarti, padrašinti tęsti savo kūrybą.
- Paprastai ir vaikams suprantamai atskleisti muzikos kūrinį groži.
- Skatinti vaikus savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu.
- Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinis renginius.
- Skatinti stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kartu kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdosi veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas.
- Sudominti vaikus patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Iš klausyti vaiką ir pačiam pasakoti apie savo kūrybinius sumanymus. Diskutuoti, ką dailininkas norėjo pasakyti: — Užsimerk ir pasakyk ką, jautei žiūrėdamas į šį paveikslą? — Ką dailininkas galvojo tapydamas šį paveikslą?
- Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl reikėtų skatinti vaikus įvairiaisiais būdais pamatyti, pajusti kasdien atsiveriantį vis naują grožį.
- Nuolat ugdyti vaikų estetinį skonį, atkreipiant dėmesį į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką.
- Skatinti vaikus domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptarti turinį, nuotaiką ir muzikos instrumentų tembras.
- Sugalvoti įvairių būdų, kaip padėti vaikui suvokti ir papasakoti matyto kūrinio siužetą: žiūrėti pasakojimo videoįrašą, klausyti ausinėmis audioįrašo, pasakoti draugui „telefonu“ ir kt.
- Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinis renginius.

- Su dideliu susidomėjimu dalyvauja kūrybos procese kartu su tautodailininke, paaiškina apie velykinio kiaušinio marginimo procesą: — Ta teta dažė, pasiėmė pieštuką ir smeigtuką ir dažė. Kai nudažė, dėjo tą kiaušinį į dažus. Prieš ant tų kiaušinukų viską: saules, tvoreles. Aš bandžiau tą tvorelę tokią, bet neišėjo. Mamai reikės parodyti, ji nežino, kaip reikia dažyti.
  - Džiaugiasi piešimo procesu.
  - Kalbėdamas apie draugo piešinį, šoki, pagiria, kad buvo gražu.
  - Trumpai grožisi gamta, sutelkia dėmesį ir pastebi spalvų ir formų, garsų darną ir įvairumą, pamatęs spalvingą klevą rudenį jį apibūdina.
  - Džiaugiasi ir gėrasi ornamentais išgražintais drabužiais, aplinkos daiktais.
  - Girdėtus muzikos kūrinius elementariai apibūdina (pvz., pelytės muzika – „plona“, tyli, o meškino – „stora“, garsi). Klausomus programinės muzikos kūrinius apibūdina žodžiais: „Polkutė – linksma, lopšinė – švelni, liūliuojanti, maršas – smagus, smagu grojant žygiuoti“ ir pan.).
  - Savarankiškai pasakoja matyto šokio siužetą.
  - Žiūrėdamas vaidinimą pvz. apie vilką ir ožiukus, atkreipia dėmesį į veikėjų elgesio, judėjimo, intonacijų ypatybes, jas įvardija: vilkas kalba garsiai, jo balsas storas, turi didelę galvą, aštrius dantis. Ožiukai maži, balti, rageliai riesti.
  - Kartu su auklėtoju apžiūri dailės reprodukcijas, nuotraukas, pažiūri trumpą filmo fragmentą. Diskutuoja, kas ką yra matę, elementariai aiškinasi, kuo skiriasi dailės kūrinys, fotografija, kinas ir kt.
  - Padainavęs, pažaidęs muzikinį ratelį ar žaidimą, pasako, kuris labiau patinka, o kuris nelabai.
  - Išsako savo nuomonę, kodėl patiko ar nepatiko matytas šokis.
  - Estetinį meno kūrinių ir savo kūrybos vertinimą susieja su doriniais, emociniais išgyvenimais: — Vilkas pilkas negražus, negeras, o ožiukai ir jų mama – gražūs, geri.
- Draugystės dieną iškerpa iš popieriaus sugalvotą dovaną ir sako, kad nori padovanoti draugei už tai, kad ji gera ir dalijasi žaislais.
- Veido išraiška, judesiais, žodžiais parodo, kas patinka ar nepatinka –

<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybę vaikams stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios – dekoratyvinės (keramikos, tekstilės, odos, amatų, liaudies meistrų dirbinių ir kt.) dailės kūrinius, reprodukcijas ir kt. Ugdymo įstaigoje, parodose, galerijose, mugėse, šventėse, tradiciniuose renginiuose. • Sukurti situacijų, kad vaikas galėtų meno kūrinius, savo ir kitų meninę veiklą vertinti savaip lygindamas. • Paskatinti kiekvieną išsakyti savo nuomonę. Paklausti, kaip dar kitaip galėtų apie muziką, šokį, vaidinimą pasakyti, ką dar tai galėtų reikšti ir pan. • Kasdienėje veikloje suteikti galimybę suprasti ir pajusti, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą. • Prašyti papasakoti apie savo dailės kūrinius, pateikti į meninius sprendimus orientuotų klausimų, pvz.: „Kuriam piešinyje geriausiai pavyko pavaizduoti išvyką į zoologijos sodą?“ „Kuriam piešinyje pavyko nupiešti tamsiai arba šviesiai žalią eglutę?“ „Kodėl tau taip patinka nupiešta karalaitė?“ • Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankyti parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirke ir kitur. • Pasikalbėti apie patirtus įspūdžius, pasidalyti savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugti pastebėtu grožiu. Užduoti atvirų klausimų: –Ką pajutai? —Kas įsiminė? —Kas patiko? —Ko reikia, kad vaidinimas, šokis ar piešinys būtų gražus, įspūdingas? • Žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimų, klausytis jų įrašų, žiūrėti animacinių filmukų. Skatinti pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksmų, kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales. Vaiko apibūdinimus, pvz., „Kiškis greitai bėgo“, vaizdingai papildyti: „Taip, jis skuodė kaip įkirstas.“ (Pasiaiškinti, ką reiškia „kaip įkirstas“). Paskatinti pavaizduoti, kaip kiškis bėga „kaip įkirstas“. • Sudaryti galimybę vaikui, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugti savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla. Demonstruoti jo kūrinius, ruošti visų vaikų arba autorines parodėles, sudaryti individualius albumus 	<p>meniniai sprendimai, turinys pačių ir kitų dailės kūriniuose.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emociškai išgyvena meno kūrinius (pvz., klausydamiesi valso, linguoja į šonus, vaizduoja, kad groja fortepijonu, užsimerkia ir pakelia akis į dangų ir kt.), pasakoja apie šokį. Vaidindamas emociškai, išraiškingai pakartoja frazes ir intonacijas, liūdi ir nuoširdžiai užjaučia herojų, nori jam padėti. • Gana ilgai sutelkia dėmesį ir seka jį sudominusį vaidinimą ar filmuką. Gilindamasis į įvykius, aiškina pvz., kad „Ragana negra, nes pavogė kiškio morkas.“ Pasakodamas parodo, kaip ragana vaidinime skrido, kokiu šiurkščiu balsu ji kalbėjo, gali pridėti ir tai, ko nebuvo rodoma. • Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba, pasako, kas pasisėkė, užrašo savo vardą, nori juos eksponuoti, rodyti kitiems. • Siekia meninės kūrybos grožio, noriai ir su džiaugsmu stengiasi viską atlikti kuo gražiau, stengiasi pabaigti savo pradėtą darbėlį. • Pateikdami keletą motyvų apibūdina, palygina patikusią ar nepatikusią muziką, šokį, dailės darbėlį, vaidinimą. • Palankiai vertina patinkančią savo ir kitų kūrybinę veiklą ir kūrinius. • Grožisi ir išraiškingais žodžiais apibūdina labiausiai į akis krentančias gamtos, aplinkos daiktų ir reiškinių bei kasdienio gyvenimo estetiškes ypatybes (pvz., „ryškios žvaigždės“, „sidabrinis šerkšnas“, „gražiausia lėkštutė su mėlynu paausotu krašteliu“, „gražiai apipaišytas troleibusas“). • Pastebi grupės aplinkos estetiką ir ja rūpinasi (tvarkingai išdėsto žaislus, daiktus, gražiai padengia stalą, noriai puošia grupę), pastebi savo ir kitų estetinę išvaizdą, pvz., tvarkingus drabužius, švarias rankas. • Grupelė vaikų kartu su auklėtoja samprotuoja apie grožį. Vaikai komentuoja. • Suvokia ir savais žodžiais apibūdina muzikos kūrinius, apie išklaustą lopšines ir kt. kūrinius. • Savarankiškai pasakoja stebėto šokio siužetą, nusako veikėjus, jų judesius, apibūdina šokio kostiumus • Supranta, kur sėdi žiūrovai ir savarankiškai užima jų vietą, parodo,
--	--

arba kaupiti skenuotų kūrinių elektroninius variantus, juos retkarčiais persiūsti tėveliams, kad vaikas girdėtų ir jų pagyrimą bei atsiliepiamus.

- Palaikyti ir skatinti vaiko norą siekti grožio, pagirti už jo pastangas, parodyti kitiems, užrašyti vaiko pasakojimą ir prisegti prie demonstruojamo darbelio, kad pamatytų, kad jo noras siekti grožio yra pastebėtas ir vertinamas.

- Skatinti vaikus aptarti stebėtą ar klausytą meno kūrinį, pagrįsti savo nuomonę, atsakant į klausimą, kodėl patiko ar nepatiko. Jei vienas vaikas sako, kad jam patiko, klausti, ar yra tokių, kuriems nepatiko, leidžiant suprasti, kad visokios nuomonės yra svarbios. Pratinti pastebėti ir atskirti kičą nuo tikrojo meno.

- Skatinti geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Paprašyti pakomentuoti, kurie kūriniai kelia estetinį pasigėrėjimą (malonu žiūrėti į gražius, grakščius šokio judesius) ir kurie atgraso (baisu žiūrėti žiaurumu ir agresiją perpildytą animacinį filmuką).

- Sudaryti sąlygas suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti. Patiems dalyvauti jį puoselėjant: nelaužyti medelių, neskriausti gyvūnelių, dalyvauti medelių sodinimo akcijose, atskrendančių paukščių sutiktuvėse, inkilų kėlimo akcijose ir kt. Gėrėtis gerai atliktu darbu, išsakyti nuomonę apie prastą.

- Pastebėti, pagauti momentą, kada vaikas kuo nors gėrėsi, džiaugiasi, pritarti jam, padiskutuoti, kodėl taip reikėtų elgtis, kaip kiti jaučiasi, kai mato kitą netinkamai besielgiantį, kokį elgesį pavadintų gražiu ir kt. Pratinti gražiai elgtis viešose vietose (teatre, koncerte, parodoje, prekybos centre).

- Skatinti suprasti ir atskirti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. Siekiant, jog vaikas ugdytųsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai vertinti savo ir kitų išorės grožį, ieškoti tinkamiausių būdų (pvz., kurti projektus, plakatus su šūkais, skaityti istorijas, žiūrėti filmukus ir kt.).

- Per pasivaikščiavimus lauke ar darželio aplinkoje paskatinti stabtelėti ir įsižiūrėti į detales, atrasti gražius daiktus, gamtos ar miesto vaizdus. Fotografuoti ir kaupiti atspausdintus arba elektroninius vaizdus,

kur vaidins aktoriai, žino, kada vaidinimas prasideda, o kada pasibaigia.

- Apžiūrinėdamas dailės kūrinius apibūdina spalvas, medžiagas, išraišką.

- Įvardija skirtingus meno kūrinių sukeltus potyrius ir kilusias idėjas patiems veikti

- Bando atpažinti ir spėlioti, kokį veikėją vaidina: žaisdamas teatrą persirengia lape arba katinu ir atitinkamai veikia – eina tykodamas kiškio žingsniu arba žygiuoja mojuodamas kardu.

- Įžvelgia kai kuriuos raiškos priemonių ryšius su vaizduojamu objektu.

peržiūrėti naudojant multimediją. Džiaugtis pastabumu, gražiais užfiksuotais vaizdais.

- Kalbėtis, ką jis pats pakeistų aplinkoje, kad būtų gražiau, kurti ir realizuoti įvairius projektus.
- Su grožiu susijusius dalykus įtraukti į kasdienės veiklos pokalbius ir veiklą, atkreipti vaikų dėmesį, diskutuoti, kas gražu ir negražu, išnaudoti visas galimybes vaiko estetinems vertybėms puoselėti.
- Dažnai klausytis įvairių muzikos kūrinių (dainų, šokių, simfoninės muzikos, operos ar baleto ištraukų), paskatinti vaikus susikaupti, išklausius savo mintimis pasidalyti su pedagogu ir draugais. Užduoti klausimų apie skambėjusią muziką, atlikėjus.
- Skatinti aptarti stebėtą šokį, atkreipti dėmesį į šokėjų judesius, kostiumus, šokio muziką ir pan. Skatinti reikšti įvairią nuomonę leidžiant suprasti, kad visokia nuomonė yra priimtina.
- Pasamprotauti, ką teatre veikia aktorius, suteikti galimybę pasikalbėti, užduoti jiems klausimų apie teatrą.
- Kalbėtis vaikui suprantama kalba apie vizualaus meno kūrinius ir jų kūrybos raiškos priemones – kompoziciją, spalvą, formą, siluetą, proporcijas, padėti erdvėje ir plokštumoje.
- Paskatinti realizuoti kilusius sumanymus čia ir dabar, nes praktinė patirtis teikia daugiausiai peno estetiniam suvokimui ir jausenai.
- Stebėti ir padėti vaikams realizuoti kilusius sumanymus: suteikti pakankamai laiko, parūpinti drabužių ir kitos atributikos, reikalui esant įsilieti į vaidinimą ar žaidimą.
- Diskutuoti ieškant vienokių ar kitokių meninių sprendimų, pvz., kuriuose piešiniuose yra tamsiai, kuriuose – šviesiai mėlyna spalva, kas piešiniuose pavaizduota arti, o kas – toli, kodėl taip atrodo ir kt.

14. Iniciatyvumas ir atkaklumas

Vertybinė nuostata. Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
• Pastebėti vaiko rodomą iniciatyvą ir ją palaikyti. Stebėti ir	1	• Turi mėgstamus žaislus. Laikydamosis sienos nueina prie žybsinčių,

<p>pasidžiaugti vaiko daug kartų kartojamais veiksmais, rodančiais jo atkumą.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priimti vaiko siūlomus žaidimus. Žaisti žaidimus su vaiku tol, kol jis to nori. • Siūlyti žaisti smulkiajai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo (pvz., sukaišioti detales į atitinkamas ertmes ir kt.). • Pabūti greta vaiko, kai jis mokosi naujų veiksmų – tai stiprina jo atkaklumą, skatina tęsti bandymus. Neskubėti padėti vaikui – paties atliktas veiksmas turi didesnę poveikį jo raidai. • Žaisti, ką nors veikti vaikų akivaizdoje, kad mažyliai galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą. • Kantriai padėti vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmais. • Padėti vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandymų jam nepavyksta atlikti norimo veiksmo. • Pasirūpinti saugia aplinka grupėje, lauke. Auklėtojui pačiam žaisti įvairius sensorinius žaidimus vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų jį stebėti ir mėgdžioti, taip mokydami naujų veiksmų. Skatinti vaikus pastatyti bokštelį, baigti sudėti dėlionę. • Siūlyti vaiko poreikius atitinkančių priemonių veiklai. • Periodiškai praturtinti grupę kuo nors nauju, pasiūlyti vaikams naujų žaidimų. • Neišleisti vaikų iš akių. • Kai tik įmanoma, palaikyti vaiko norus, patraukliai pasiūlyti jiems pakeisti neigiamą nuomonę. 	<p>2 3</p>	<p>skambančių, spalvotų kubelių. Po to per pusę grupės nuropoja prie kamuoliuko.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tiesia kamuoliuką auklėtojui, žiūri į akis, šypsosi. Žaidžiant žaidimus, plodamas katutes tiesia delniuką suaugusiajam, prašydamas jį pakartoti. • Atkakliai bando užsegti didelę sagą: pabando, nepavyksta, vėl pabando, pagaliau išspraudžia sagą į kilpą ir apsidžiaugia. Kelis kartus užsega ir vėl atsega sagą. • Pamačius, kaip kirpėja kirpa plaukus, ima šukas ir šukuoja lėlę. • Žaidžia su muzikiniu žaislu, tačiau išgirsta su mašinėle burzgiančią draugą. Kurį laiką stebi, kaip šis žaidžia. Netrukus vėl pradeda spaudyti muzikinio žaislo mygtukus. • Stebi, kaip auklėtojas stato bokštelį ir pats ima kaladėles, stato panašų bokštelį. • Vaikas veda auklėtoją prie žaisliuko pvz. iššokančios varlytės. Rodo, kad reikia varlytę įdėti į vidų, uždengti dangtelį ir po to jį atidengti, kad varlytė iššoktų. Po daugelio bandymų pats išmoksta įdėti varlytę ir atidaryti dangtelį. • Rodo nepasitenkinimą, kai stumiamos durys neatsidaro, rėkia, reikalaujamas pagalbos. • Sudėlioja visas formeles į jų lizdus. Jas išima ir vėl sudėlioja. Pasilipa ant kėdės, kad pasiektų žaislą, padėtą ant palangės. Deda dėlionę nepaisydamas šalia keliamo vaikų triukšmo. Ilgai tyrinėja naują žaislą. • Ilgam susitelkia bandydamas užsegti sagas, suvarstyti batų raištelius, dėlioja dėliones, konstruoja. • Užsimerkęs sukasi ratu tol, kol nugriūva. • Atkakliai tvirtina, kad nenori miegoti.
<ul style="list-style-type: none"> • Palaikyti vaikų veiklos sumanymus, padėti juos išplėtoti, įgyvendinti. • Pasiūlyti vaikams veiklos dviese, grupelėje ar su visa grupe. <p>Palaikyti vaikus, kurie bando iššūkį įveikti savarankiškai, neskubėti teikti pagalbos. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padėti surasti išeitį, sprendimus. Pastebėti ir palaikyti vaiko iniciatyvą atlikti nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus ir pan.</p>	<p>4 5 6 +</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rodo iniciatyvą vadovauti sugalvotam žaidimui ir buria kitus vaikus. Mergaitė nueina į lėlių kampelį. Pamato žaidimų draugę ir klausia kito vaiko: „Ar nori žaisti namus?“ • Noriai dalyvauja suaugusiojo organizuojamoje „Ryto rato“ veikloje. • Randa išeitį, susidūrus su kliūtimi. • Patys sugalvoja žaidimą ir ilgai jį plėtoja. Vieni vaikai žaidžia 13

<p>Džiaugtis vaiko iniciatyva padėti kitam – ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisiegti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą. • Veiklą vaikams pasiūlyti tik kaip motyvuojančią idėją, kurią jie galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Nesiūlyti uždarų užduočių, kuriose auklėtojas nurodo vaikui visus veiklos atlikimo žingsnius. • Pagalbą vaikui teikti ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų, skatinant bandyti daug kartų. • Sudaryti sąlygas grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų. • Pasiūlyti vaikams įdomios veiklos idėjų, sumanymų vaikų grupelių veiklai. Pastebėti vaiko sumanymus, juos palaikyti, padėti išplėtoti. • Skatinti vaikus pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. Siūlyti vaikams kruopštumo, susikaupimo Reikalaujančių darbų, pvz.: įverti siūlą, įsiūti sagą, prisukti veržlę ir pan. 	<p>minučių, kiti pačių sugalvotą žaidimą žaidžia 32 minutes.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Auklėtojui pasiūlius veiklą patys pasirenka, kaip, pvz., pieš mamių portretą: vieni jį piešia spalvotais pieštukais, kiti tapo guašu, tretį – kreidelėmis. Kiekvieno mama vis kitokia. • Berniukas nori pasidaryti robotą, suklijuodamas dvi dėžutes. Patepa klizais, tačiau jos nesulimpa. Pritepa daugiau klizų – dėžutės nesusiklijuoja. Po kurio laiko vaikas kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. • Žaidžia ilgą laiką trunkančius kūrybinius žaidimus. Vaikai visą savaitę žaidžia žaidimą apie geriečius ir blogiečius. • Auklėtojo pasiūlytą veiklą – pasidaryti draugo siluetą ir jį išgražinti – vaikai pradėjo ryte, tęsė po pietų ir baigė tik kitą dieną. • Prie vaiku įdomios auklėtojo pasiūlytos veiklos grįžta, kol ją baigia (pvz., pasidaro Užgavėnių kaukes). • Vienas berniukas nori sukonstruoti raketą. Tačiau jam neišeina. Tada jis kreipiasi į draugą, kuris jam padeda.
--	--

15. Tyrinėjimas

<p>Vertybinė nuostata. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.</p> <p>Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.</p>		
UGDYMO GAIRĖS	Ž	KĄ IR KAIP VEIKIA VAIKAS
<ul style="list-style-type: none"> • Visa, kas yra artimiausioje aplinkoje, laikyti žaidimo priemonėmis. Kūdikui sudaryti galimybes žaisti su žaislais arba tam tinkamais daiktais, judėti, liesti daiktus, išlaikyti pusiausvyrą, stengtis pajudėti daikto link, jį pasiekti, paragauti. • Vaikus paguldyti ar pasodinti taip, kad jie galėtų plačiai matyti aplinkui – stebėti kitus vaikus ir su jais bendrauti. • Sudaryti sąlygas patirti skirtingas žaidimo erdves, tokias, kaip lygios grindys, kilimas, žolė, smėlis, minkšti ir kieti paviršiai, erdvės viduje ir lauke; pajusti įvairius pojūčius – šviežio oro, įvairių paviršių, kvapų, temperatūrų skirtumo, garsų. • Vaikams pajusti ir tyrinėti duoti įvairių medžiagų, formų, skatinti 	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikai siekia paimti žaislus ir daiktus, juos liečia, apžiūrinėja, kiša į burną. Tai pirmieji tyrinėjimo žingsniai. • Vaikai juda, kartoja judesius, praktikuojasi. • Vaikai tyrinėja viską, kas yra aplinkui, jie ima, judina, liečia, stebi, klauso, bando sudėti ar išardyti, didžiuojasi, kai pavyksta, noriai bendrauja su artimais žmonėmis ir vaikais. • Kartoja tą patį žaidimą, prašo dar kartą paskaityti tą pačią knygutę, pažiūrėti filmuką ar paveikslėlį. • Skaičiuoja, dēlioja tam tikra tvarka daiktus, bando padėti į vietą, savaip tvarkyti žaislus, mielai padalija ką nors kitiems po lygiai, pasidalina per pusę.

<p>žaisti su savo kojų pirštais, liesti savo ir pažįstamų žmonių veidą, plaukus, rankų pirštus, kartoti tai kelis kartus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikams sudaryti sąlygas aktyviai tyrinėti aplinką, suaugusieji padeda, bet netrukdo, nepertraukia. • Duoti įvairių tinkamų žaisti daiktų ir žaislų, kurie skatina atlikti tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius judesius. • Jiems sudaryti sąlygas naudoti ir vystyti įvairius gebėjimus, pvz., klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti, kas vyko (reflektuoti), priimti sprendimus. • Jau nuo mažumės mokyti atpažinti spalvas, simetriją ir formas, atkreipti dėmesį, kurios tinka viena prie kitos, yra giminingos. • Skatinti manipuliuoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. • Sudaryti galimybes surinkti, rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą, t. y. grupuoti paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą. • Pateikti knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus. • Skirti laiko mokytis apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam. 		<ul style="list-style-type: none"> • Bando išardyti žaislus, pažiūrėti, kas yra jų viduje. • Varto knygas, vaizduoja, kad skaito, kalba apie tai, ką mato paveikslėliuose.
<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo programą ir aplinką kurti taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudodami galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoti problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų. • Skatinti nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo kelius. • Vaikus skatinti stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti sivaizduojamus daiktus. • Sudaryti galimybę suskaičiuoti, prognozuoti, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldainių imti, kad visi gautų po lygiai. • Skatinti pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį dabar. Skatinti 	<p>4 5 6 +</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Žaidimui bando panaudoti įvairius daiktus, kartais mieliau žaidžia su artimiausios aplinkos daiktais nei žaislais ir išradingai juos panaudoja. • Grupuoja daiktus tam tikra tvarka, gali padėti suaugusiems tvarkyti kambarius ar dirbti kitus darbus. • Samprotauja apie daiktų naudojimą, bando paaiškinti, kokios jų savybės padaro juos tinkamus. • Dalyvauja, stebi, kai atliekami bandymai, patys bando, pvz., sumaišyti medžiagas, išardyti daiktus ir t.t. • Pastebi ir pasako, parodo, kaip pasikeitė gamta ir samprotauja su kuo tai susiję, pvz., medžiai pagelto, nes buvo šalna. • Stebi ir komentuoja reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje. • Atlieka nesudėtingus bandymus (pvz., stebi, kaip tirpsta ledas, dega žvakė, plaukia ar skęsta įvairūs daiktai, magnetas traukia metalinius daiktus ir kt.).

<p>paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikams pateikti tinkamų knygų, paveikslų, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį. • Sudaryti sąlygas ir skatinti tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. • Siūlyti atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. • Vykdyti projekcinę veiklą, skirtą ilgalaikiams stebėjimams (pvz., stebėti augalo augimą). Mokyti vaikus fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. • Grupėje turėti mikroskopą ir kitus galimus prietaisus, skirtus tyrinėti, mokyti ir skatinti vaikus jais savarankiškai naudotis. • Skatinti vaikus, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygoje, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklaustų suaugusiųjų, kurie gali padėti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Stebimo objekto pasikeitimus fiksuoja lentelėje. • Domisi gamtos reiškiniiais, prietaisų veikimu ir kt., aktyviai klausinėja. • Stebėdamas aplinką, atpažįsta akivaizdžius daiktų, gyvūnų, augalų grupių panašumus ir skirtumus, juos aptaria.
---	--

16. Problemų sprendimas

<p>Vertybinė nuostata. Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.</p>		
<p>Esminis gebėjimas. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.</p>		
Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
<ul style="list-style-type: none"> • Padrąsinti vaiką savarankiškai bandyti įveikti iššūkį ar problemą. Pagirti, kai jam pasiseka susidoroti su kliūtimi. Parodyti vaikui naujų veiksmų sunkumui įveikti. • Kai vaikas bando atlikti tai, ko padaryti dar negali, padėti jam. Jei bando daryti tai, kas pavojinga – aiškinti, kad to daryti negalima, nukreipti dėmesį, nuraminti. • Drašinti vaiką: „Tau pavyks!“ „Pabandyk kitaip!“ „Na, dar kartą!“ • Rodyti vaikams būtinus veiksmų su daiktais būdus. Patarti, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose. • Komentuoti vaiko veiksmų ir auklėtojo demonstruojamų veiksmų pasekmes. • Šiek tiek padėti vaikui įveikti kliūtį ar sunkumą, atlikti sudėtingą veiklą, kad stiprėtų jo pasitikėjimo savimi jausmas. • Skatinti vaikus imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. Jei vaikas sako „negaliu“, „nemoku“, jį drašinti. 	1 2 3	<ul style="list-style-type: none"> • Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais. Paima didesnį indelį ir kelis kartus kantriai bando įdėti jį į mažesnį. Nepavykus didesnį indelį padeda, paima mažesnį ir įdeda jį į kitą. • Vaikas bando užlįsti į tarpą tarp spintelės ir sienos. Spraudžiasi, daug kartų bando, tada pradeda rėkti, į pagalbą kviesdamas suaugusįjį. • Pamatęs užsuktą buteliuką, deda jį į burną, meta, paima, perdeda iš rankos į ranką, paglosto, sugniaužia. • Stebi, kaip auklėtojas atsuka ir užsuka buteliuko kamštelį. Paima buteliuką ir bando kamštelį atsukti pats. Pavykus apsidžiaugia. • Bando sudėti korteles į joms skirtą dėžutę. Išima, įdeda, vėl išima, dalį įdeda. Po 5–6 veiksmų nueina šalin taip ir nepabaigęs sudėti kortelių. • Vaikas bando pastatyti aukštą bokštą iš kaladėlių. Dedant kaladėles ant viršaus, bokštas griūva. Vaikas nenusimena ir bando dar kartą. Dabar padaro tvirtą pagrindą iš didesnių kaladėlių. O viršuje kaladėlę

<ul style="list-style-type: none"> • Kai vaikui kas nors nepasiseka arba jei jis prašo padėti, klausti paties vaiko: —Ką dar galima padaryti? —Kaip kitaip galima padaryti? Arba pateikti kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų. 		<p>ant kaladėlės deda tol, kol bokšto viršūnė vėl griūva. Vaikas bando dar kartą, kaladėles dėdamas atsargiau.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mergaitė gauda jai metamą kamuolį. Mergaitė kamuolio nepagauna vieną, antrą, trečią kartą, tada atsisako gaudyt.
<ul style="list-style-type: none"> • Komentuoti vaikų taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus. • Vaikams susidūrus su problema, skatinti juos prisiminti, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau. • Dražinti vaikus kartu ieškoti išeities iš susidariusios probleminės situacijos. • Padėti vaikams įveikti sunkumus, tariantis kartu su vaikais, padedant jiems apmąstyti svarbiausius problemų sprendimo etapus. • Siūlyti vaikams sudėtingos veiklos, dražinti jos imtis, dražiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais. • Skaityti kūrinį apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. • Kai vaikai susiduria su problema, paprašyti visų pagalvoti, ką galima daryti toje situacijoje. Padėti vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes. • Užduoti vaikams atvirusius klausimus, padedančius apmąstyti problemą: —Kas atsitiko? ;—Kaip tu jautiesi?; —Kaip jaučiasi kiti? • Vaikui susidūrus su problema, klausti: —Ką tu darei?;—Ar tai padėjo įveikti problemą?;—Ką dar galima daryti?;—Ar tai padės įveikti problemą? • Siūlyti vaikams probleminių užduočių, kurias įveikti turėtų jie patys. 	<p>4 5 6 +</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikas pažiūri į dėlionę ir sako: —Čia bus sunku. Tokios dar nedariau. Vaikas sako: „Aš tai padarysiu“ ir bando tol, kol pavyksta arba sugalvoja kitaip. • Mergaitė pripila pilną kibirėlį smėlio ir nori nunešti draugei. Tačiau kibirėlis per sunkus, ji jo nepakelia. Tada mergaitė išpila smėlį ir iš naujo pripila tik trečdalį kibirėlio. Smėlį nuneša draugei. • Vaikams trūksta mašinėlių lenktynėms organizuoti. Jie kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. • Imasi kurti darbelį iš popieriaus, kurį reikia tiksliai lankstyti ir kirpti, bet nėra tikras, ar jam pavyks. Nepavykus tinkamai perlenkti, ima kitą lapą ir bando dar kartą. • Susipykęs su draugu, po kurio laiko bando išspręsti nesutarimą – pasiūlo savo atsineštą žaislą, pakviečia žaisti, leidžia pasirinkti norimą vaidmenį. • Bandė nutapyti paveikslą, bet pridėjo per daug juodos spalvos, paveikslas pasidarė murzinas. Vaikas samprotauja: „Nieko, nutapysiu kitą.“ • Numatydamas pasekmes, į žaidimą nenori priimti vaiko, kuris dažnai sugriauna kitų statinius arba elgiasi ne pagal žaidimo taisykles. Tariasi, kad priims, jei laikysis susitarimų. • Pasako, kaip jausis kitas vaikas, jei kas nors suplėšys jo piešinį. • Žino ir pasako kelis būdus, kaip galima elgtis, kai niekas su tavimi nedraugauja. • Išvardija kelias savo grupei būdingas problemas. • Bando iš popieriaus išlankstyti lėktuvėlį. Iš pradžių lanksto, kiek prisimena. Po to paima draugo padarytą lėktuvėlį, jį apžiūrinėja ir bando išlankstyti. Nepavykus paprašo draugo, kad jam parodytų, kaip lankstyti.

17. Kūrybiškumas

Vertybinė nuostata. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.

Esminis gebėjimas. Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
<ul style="list-style-type: none"> • Pasirūpinti, kad vaikas nuolat patirtų vis naujų įspūdžių. Aplinkoje turėtų atsirasti smalsumą žadinančių dalykų – garsų, spalvų, žaislų, meno kūrinių – kurie keltų smalsumą ir atkreiptų dėmesį. • Reikėtų išnaudoti visus 5 pojūčius (uoslės, skonio, regos, klausos, lytėjimo), suteikiant galimybę apžiūrinėti aplinką, klausytis, skonėtis, uosti, paliesti ir pajusti įvairių žaislų medžiagų paviršius (tekstūras). • Duoti žaisti su įvairių spalvų, tekstūros, formų žaislais, leisti klausytis įvairių garsų, suteikti galimybę užuosti įvairius kvapus. • Parūpinti įvairių, atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų, medžiagų (skirtingų formų, tekstūros, spalvų), objektų, skleidžiančių garsus. • Medžiagų ir žaislų nuolatinis atnaujinimas, kaitaliojimas turėtų būti vaikams įprastas reiškinys. • Aplinka ir joje esantys žaislai, priemonės, naudojami veiklos metu, turėtų lavinti visus pojūčius. • Naudoti žaislus, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, pri taikant tinkamiausią, taip pat garsus skleidžiančius žaislus. • Parūpinti priemonių ir skatinti veiklą, grindžiamą visų 5 pojūčių panaudojimu aplinkai tyrinėti. • Pasiūlyti žaisti dailės priemonėmis ir medžiagomis, kad eksperimentavimo metu įgyta patirtis taptų pirmuoju žingsniu kūrybos link. • Kurti saugią, džiaugsmingą, laisvą aplinką, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga. • Siūlyti žaidimų su vandeniu. Vaikai jį gali pilstyti, sverti, semti, laistyti (prižiūrėti suaugusiųjų). • Lauke nesmarkiai lyjant ir nesant šaltam orui, tinkamai aprengus vaikus leisti braidyti po balas, taškyti vandenį, semti jį kibirėliais. • Skatinti klausti, domėtis, į klausimus atsakyti trumpai, bet aiškiai, 	1	<ul style="list-style-type: none"> • Veido išraiška, kūno kalba, balsu reaguoja į 5 pojūčiais patiriamą realybę. Pastebi ir gyvai, skirtingai reaguoja į tą patį daiktą, žmones, veidus, garsus, vaizdus, skonius, lytėjimo potyrius, suklysdamas ar aktyviai, kartais triukšmingai, reaguodamas kūno kalba (veido išraiška, judesiais, balsu). • Domisi savo kūnu, atrasdamas vis ką nors naujo. • Tyrinėja visus daiktus, patekusius į jo rankas. • Tyrinėja žaislus, norėdamas suprasti, kas vyksta, kai jį kratai, barškini, rideni. Domisi, kas yra žaislų viduje, juos išardydamas. • Judesiais, veido ir kūno išraiškomis reaguoja į naujus vaizdus, garsus, objektus. • Tyrinėja naujų objektų dydžius, savybes, formas, paviršių įvairiais būdais – liesdamas, skanaudamas, apžiūrinėdamas, mėtydamas. • Atsiranda vis įvairesni veiksmai su tuo pačiu daiktu. • Emocingai reaguoja į naują patirtį (stebisi, džiaugiasi, sunerimsta). • Spontaniškai, atsitiktiniais ir nesąmoningais judesiais, piešimo priemonėmis ar pirštais palieka netikėtus pėdsakus popieriaus lape. Pajutęs džiaugsmą noriai juos kartoja. • Nuolat tyrinėja aplinką (ima, iškrausto, pabando), veikia bandymų ir klaidų keliu, džiaugiasi naujais atradimais, pažindamas tai, ko iki tol nebuvo regėjęs, patyręs. • Domisi dar nematytais, naujais daiktais ir reiškiniais, aptinka naujas neįprastas daiktų savybes. • Gamtoje nori išbandyti tai, ko nepatyrė – taškyti balose, voliotis sniege. • Dėlioja kaladėles, lego, sukurdamas iš jų naujus objektus. • Suteikęs galimybę atranda namų reikmenų (šaukštų, puodų, kočėlių), maisto produktų (kruopų, miltų ir pan.), gamtos dovanų (gilių, kaštonų, kankorėžių ir kt.) naudojimo galimybes, sukurdamas iš jų naujus ir
	2	
	3	

<p>siekiant sudominti ir skatinti toliau tyrinėti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikus skatinti daryti taip, kaip iki šiol nedarė, pasirenkant kuo įvairesnių sprendimų. • Veiklą organizuoti ir patalpose, ir lauke. • Skatinti vaikus savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, statyti smėlio pilis, joms dekoruoti naudoti gamtos dovanas (kankorėžius, smilgas, kaštonus, medžių žiedus ir pan.), piešti, tapyti, žaisti. 		<p>netikėtus produktus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Savitai reaguoja į naują patirtį. • Įdėmiai klausosi pasakojimų apie gyvūnus, augalus, daiktus, jų išorines savybes, užduoda apie juos klausimus, pats pasakoja apie juos. • Įdėmiai klausosi pasakojimų apie gyvūnus, augalus, daiktus, jų išorines savybes, užduoda apie juos klausimus, pats pasakoja apie juos.
<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams (žaisti, vaidinimui kurti, dekoracijoms puošti), kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus. • Suteikti laisvės, erdvės, laiko, pasiūlant naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, kuriuos vaikai gali panaudoti kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas. • Lavinti kūrybinį mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą. • Klausti: „Kaip dar kitaip galėtum pasakyti, padaryti, ką dar tai galėtų reikšti?“ (mąstymo lankstumas). • Prašyti kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį ir pan. (mąstymo detalumas). • Užduodant netikėtus, fantastinius klausimus, skatinti vaiką išsakyti originalias mintis (mąstymo originalumas). • Vaiko prašyti drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaidinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir t. t. (mąstymo ribos, idėjų gausumas). • Skatinti džiaugtis savo kūriniais, aptarti, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiame gyvenime. • Aptarti, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarstyti, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą. • Girti, įdomiausius posakius, klausimus, veiklos būdai užrašyti, skatinti idėjomis pasidalyti grupėje, kad vaikai pajustų, jog originalūs 	<p>4 5 6 +</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Žaidimuose realybę paverčia nauja tikrove, geba panaudoti kasdien naudojamus daiktus pagal kitą paskirtį, iš daiktų sukurti savo, naują produktą. • Derina įvairias medžiagas, buitines daiktus, baldus ir sukuria naujus objektus, išbando ir jungia įvairią veiklą (pvz., iš kėdės ir lovos užtiesalo pastato kaitaliojamą pagal poreikius dekoraciją spektakliui, kuri sukuria ir vaidina kartu su kitais vaikais). • Žaisdamas persikūnija į įvairius veikėjus, sugalvoja nebūtų personažų. • Pasakodamas apie šeimą, save, prikuria nebūtų įvykių, nutikimų. • Sumanęs tampa antimi, gyvate, žirgu ir vaizduoja jų judėjimą. • Atlieka įvairius eksperimentus su jau žinoma medžiaga: maišo spalvas, kurių dar nėra maišęs, ir žiūri, kas išeis. • Mėgsta improvizuoti, kurti naujas, netikėtas, originalias fantastines istorijas, užsiimti nauja veikla, kurioje gali atrasti ir iširti dar nepažintus dalykus. • Išgirdęs naują žodį, pamatęs naują daiktą ar kūrinį, apie jį klausinėja, aiškinasi jam rūpimus dalykus. Mėgsta aiškinti kitiems tai, kas ir jam ačiam nelabai aišku, mėgsta aiškintis tyrinėdamas, esperimentuodamas. • Inicijuoja naują veiklą aplinkai tyrinėti. • Mielai atsako, gavęs originalių, negirdėtų klausimų. Atsakymai būna netikėti, neįprasti, itin išryškėja vaizduotės ir fantazijos gebėjimai. • Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi idėjų ir netikėtų (nestandartinių) atsakymų. Siūlo įvairius (dažnai neįprastus) problemų sprendimo būdus. Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją ir t. t. • Išradingai ir kūrybingai naudoja įvairias medžiagas, priemones,

atsakymai ir mintys yra vertinami.

- Skatinti *kūrybiškumą*, laisvai reikšti idėjas, užduoti daug atvirojo tipo klausimų: „Kaip?..“ „Ką dar?..“ „Kas būtų?..“ ir pan.).
- Klausti ir drąsinti, kad idėjų būtų kuo daugiau. Ugdyti *mąstymo lankstumą* – skatinti išsakyti, pavaizduoti kuo įvairesnes idėjas.
- Ugdyti *originalumą* – prašyti išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąsinti fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, sakyti visa, kas tik ateina į galvą.
- Ugdyti fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas (įsivaizduokime, kad mes einame džunglėmis ir t.t.).
- Prašyti sugalvoti, kaip būtų galima detaliai išstobulinti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakojant, išreiškiant judesiu, piešiant, kad jis būtų kuo labiau išbaigtas, dar tobulesnis.
- Suteikti galimybę ir skatinti atrasti skirtumus tarp fantazijos ir realybės.
- Pasiūlyti įdomios veiklos ir patirties, skatinant patirti naujų išgyvenimų.
- Skatinti dalytis praityje išgyventa įdomia patirtimi, veikla, kelionių įspūdžiais ir nuotykiams su kitais vaikais.
- Vengti vertinti, „rūšiuoti“ vaikus „pagal pasiekimus (kūrybos produktai nevertinami, nelyginami vieni su kitais, nerenkami geriausieji kūriniai, vaikai nesivaržo vieni su kitais). Priimti ir palankiai vertinti visokius atsakymus, bet kokio lygio veiklos rezultatus, visais atvejais surandant, pastebint ir išsakant tai, už ką būtų galima juos pagirti.
- Pateikti įvairių medžiagų, žaislų priemonių, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse. Skatinti dalytis idėjomis, dirbant porose ir (ar) grupelėse, kartu priimti sprendimus.
- Organizuoti projektus, grupinę veiklą. Mokyti mokytis ir dirbti grupėje, kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti.
- Mokymo dalytis idėjomis. pavyzdys: —Jūs abu norite piešti šias spalva, bet ji yra tik viena. Ką jūs galite padaryti, kad ja pasidalintumėte? Tokie pokalbiai turėtų vykti nedidelėse grupelėse.

atlikdamas užduotis ar kurdamas projektus. Įprastus dalykus atlieka neįprastai (sugalvoja, kaip panaudoti įvairias turimas priemones netikėtu būdu, pvz., žaislus į lentyną nuveža lėlės vežimu).

- Realybę paverčia nauja tikrove, atkartoja ir interpretuoja savo veikloje – vaidindamas, piešdamas, fantazuodamas, kurdamas istorijas ir pan.
- Geba kurti naujus žodžių, garsų, objektų spalvų, judesių, istorijų derinius.
- Kūrybiškai naudoja įprastus objektus savo veiklai (pvz., bananas tampa telefonu, o pagaliukas sunkvežimiu). Mėgsta savitai kuriamus vaidmenų žaidimus, pasirinkdamas ir interpretuodamas auklėtojos, tėvų, brolių, seserų, įvairių profesijų atstovų vaidmenis.
- Išbando įvairius piešimo būdus (vašku, dažymą pirštais ir pan.), sukuria naujus savo sugalvotus siužetus, tyrinėja ir išbando naujus žaislus, atrasdamas naujas jų savybes ir paskirtį.
- Aktyviai dalyvauja kuriant ir pristatant bendrą produktą. Sėkmingai dirba su kitais. Tariausi su grupe, moka pateikti savo idėjas ieškodamas bendro sprendimo (neužgožiant kitų ar neliekant nuošalyje).
- Dalijasi įspūdžiais, kaip sekėsi dirbti kartu, kaip pavyko sukurti naują kūrinį.
- Nori išmokti dar daugiau, patinka diskutuoti, aptarti kilusias idėjas, temas, užduotis.
- Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją ir t. t.
- Patirčiai plėsti ir žinioms įgyti naudojasi tokiais šaltiniais, kaip knygos, internetas ar suaugusieji, galintys praplėsti vaiko akiratį.
- Smalsus, kelia klausimus, svarsto: „O kas bus toliau?“ „Kas iš to išeis?“ ir pan. Atlieka įvairius eksperimentus.
- Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi netikėtų (nestandartinių) idėjų ir nori naudotis anksčiau išbandyta medžiaga, bet ją perkuria, panaudoja kitaip, remdamasis ankstesne patirtimi, taip nuolat tobulindamas veiklos galimybes.
- Turi daug neįprastų, netikėtų idėjų, bando ir ieško būdų, priemonių, kaip jas įgyvendinti, nuolat jas tikrina, tyrinėja, pasiekia naujų, originaliųjų rezultatų.

<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti tolesnį divergentinį mąstymą. Užduoti klausimus: „Kas būtų, jeigu?..“ • Siūlyti įvairios veiklos ne tik patalpoje, bet ir lauke, skatinant pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius skirtingais metų laikais, stebėti augalų, paukščių gyvenimą. • Nuolat atkreipti dėmesį į visus žmogaus pojūčius. Mokyti pastebėti, įsiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti. • Taikyti įvairius metodus ir būdus: — <i>smegenų audrinimas</i> (pvz., klausimas, ką daryti, kad žmonės būtų laimingi, kad nebūtų karo?); — fantastiniai <i>klausimai</i> (pvz., kas būtų, jei nustotų šviesti Saulė, jei išnyktų visi suaugusieji?); — prašymas išvardyti kuo daugiau daikto naudojimo būdų (pvz., kaip dar galima panaudoti šaukštą, plastikinius butelius?); — kūrybiniai vaidinimai (prašoma suvaidinti kokia nors tema trumpą siužetą, padalijus vaikus į dvi grupes (vieni vaidina, kiti spėja, kas ten vaidinama); — pasakos kūrimas sėdint ratu; — fantastinio gyvūno piešimas (po vieną ar grupelėse). • Prieš tai vaikams paaiškinama, kad galimi patys įvairiausi atsakymai, ir kuo jie įdomesni ir labiau netikėti, tuo geriau. • Kurti žaidybines ir tyrinėjimo aplinką suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų. • Skatinti perkurti pasakas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bando nuspėti kasdienos įvykius pagal tai, ką pastebi (pvz., pagal dangaus ženklus, bando nuspėti ar liis, ar bus vaivorykštė). • Žinomas istorijas pakeičia naujais herojais ar charakteringais veikėjais. • Daug žinomų pasakų vietų pakeičia naujomis, tyrinėdamas paveikslus, piešdamas piešinius ar vaidindamas, improvizuodamas įvairias istorijas.
--	---

18. Mokėjimas mokytis

<p>Vertybinių nuostatų. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.</p>		
<p>Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.</p>		
Ugdymo gairės	Ž	Ką ir kaip veikia vaikas
<ul style="list-style-type: none"> • Palaikyti priežiūros tvarką kuri sudaro galimybes žaidybinei sąveikai • Kalbinti kūdikį, rodyti jam įdomius žaislus ar daiktus, sudaryti galimybę judėti, praktikuotis, džiaugtis, kai kas nors pavyksta, girti. • Maitinant, maudant, žaidžiant su kūdikiu kalbėtis su juo, rodyti ir įvardyti daiktus, veiksmus su žaislais. • Parūpinti žaislų, kurie skatina tyrinėti visais pojūčiais. • Pripažinti, kad viskas, kas vyksta, gali būti naudinga žaidimui ir mokymuisi. 	1	<ul style="list-style-type: none"> • Sutelkia dėmesį į žaislus, daiktus, žmones, reaguoja kūno judesiais, mimika, garsais, šypsena. • Žiūrėdamas į besišypsancio suaugusiojo veidą ir pats pradeda šypsotis. Stebi ir kartuoja garsus, judesius. • Žaislus deda į burną, ima, meta, perima iš rankos į ranką, barškina, daužo. • Juda spontaniškai ir turėdami tikslą ką nors pasiekti, pajudinti, pabandyti. Tai daro sutelkęs dėmesį, nors pamatęs, pvz., naują žaislą,
	2	
	3	

<ul style="list-style-type: none"> • Pastebėti vaikų ketinimus, juos įvardyti: —Tu nori paimti smėlio formelę ir iškepti pyragą? • Jei reikia, padėti įgyvendinti. • Duoti tokių žaislų, kurie skatintų stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kišti į burną, kuriais galima įvairiais būdais manipuliuoti, esant minimaliai suaugusiojo pagalbai. • Leisti vaikams žaisti ir mokytis individualiu tempu. Į vaiko individualias pastangas, smalsumą ir tyrinėjimus žiūrėti pozityviai, išklausti vaikus, skatinti, džiaugtis tuo, ko jie išmoko, jų mažais atradimais. • Žaislai ar žaidimui tinkamus daiktus parinkti taip, kad būtų ir tokių, su kuriais lengva veikti, ir tokių, kurie keltų iššūkius ir galėtų būti įvairiai panaudojami. • Atkreipti dėmesį į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti, ir kurti sąlygas vaikui mokytis. • Vaikams padėti suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaryti visas sąlygas tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu. • Leisti vaikams patiems pajusti ir nuspręsti, kada jiems reikalinga pagalba. • Vaikus drąsinti inicijuoti žaidimus. Kurti prasmingas ir, kur įmanoma, tikrovišką žaidimo ir darbo kontekstą pvz.: šluota šluojamas takelis, o šlapias šluoste valoma siena. • Kartu su vaiku pasidžiaugti tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisėgti sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę. 		<p>lengvai pereina prie kitos veiklos.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mėgsta kelis kartus iš eilės žiūrėti, klausytis to paties, pvz., skaitomos pasakos, dainos ar filmuko. • Pastebėję suaugusiuosius, vyresnius ar bendraamžius vaikus ką nors darant, patys bando daryti taip pat. Klausia: „Kas čia?“ „Kur?“, prašo parodyti. • Žino, kad paspaudus dėžutės dangtelį, iššoka varlytė. Daug kartų kartoja veiksmą, krykštaudamas, kai sulaukia rezultato. Nustemba, apžiūrinėja dėžutę, jeigu varlytė neiššoka. • Klausia, kaip ir kodėl kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando, pvz., pastato bokštą iš kaladėlių, jį sugriauna ir žiūri, kas įvyksta. • Sugalvoja ir žaidžia siužetus su žaislais, kviečia aplinkinius pažaisti kartu parduotuvę ar daktarą, mėgdžioja suaugusiojo kalbą, veiksmus, žaidimą kartoja keletą kartų, sugalvoja naujų veikėjų, veiksmų. • Noriai imasi įvairių suaugusiųjų darbų, padeda tvarkyti, valyti, padengti stalą.
<ul style="list-style-type: none"> • Pastebėti situacijas, kuriose vaikas nori ko nors išmokti. Skatinti pasakyti, ko jis nori išmokti, sudaryti sąlygas mokytis to, ko jis nori. • Netrukdyti, kai vaikas įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebėti ir padėti ar padrąsinti, kai vaikas prašo ir kai tai būtina. • Kalbėtis su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir ko iš jų išmoko. • Vaikus drąsinti sakyti „Aš nežinau“, nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pvz., kaip iš aplinkinių daiktų pasistatyti namą, kaip nulipdyti iš plastilino norimą daiktą. • Pripažinti, kad vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis 	<p>4 5 6 +</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Paėmęs žirkutes ir neatkirpęs popieriaus, auklėtojui sako: „Man napavyko“ ir tiesia rankutes, kad auklėtojas jį pamokytų. • Pasakoja, kad su muzikos mokytoja dainavo ir išmoko padainuoti dainelę. • Pasako, ko nori išmokti, pvz., nupiešti žmogų, gyvūną, drąsiai klausia suaugusiųjų, pasako, kad nemoka nupiešti katės, nes išeina panaši į žmogų. • Įsitraukia į mokymąsi žaisdami, konstruodami, piešdami, lipdydami, pilstydami, grupuodami daiktus. • Suaugusiesiems ir kitiems vaikams aiškina, ką norėjo padaryti, ką

<p>aplinkiniu pasauliu didėja. Todėl planuojant ugdymo programą numatyti įvairios veiklos, kuri padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pripažinti, kad vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu didėja. Todėl planuojant ugdymo procesą numatyti įvairios veiklos, kuri padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką. • „Ryto rato“ ir kitos veiklos metu pasikalbėti su vaikais, ko jie nori išmokti, kaip jie gali mokytis, pastebėti vaiko norą ir sudaryti sąlygas to išmokti. • Leisti, siūlyti vaikams naudotis imitaciniams žaidimams tinkamomis priemonėmis (pvz., spausdinimo mašinėlė ar kompiuterio klaviatūra, skaičiuotuvai, šluotos, tuščios dėžės, kartonas, liniuotės, stiklinės, vamzdeliai, žarnelės ir kt.). • Sudaryti sąlygas vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų. • Supažindinti vaikus su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis • Kalbėtis su vaikais ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis. 	<p>padarė, ką darys toliau.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalba apie tai, kas gali atsitikti, jeigu pasirinks vienokią ar kitokią veiklą, pvz., jeigu iš didesnio indo pils vandenį į mažesnę, jeigu gatvę pereis ne per perėją. • Vaikas pasako, kad nori išmokti rašyti, skaityti, skaičiuoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką. • Klausinėja suaugusiųjų, kas, kaip, kodėl vyksta, pats savarankiškai bando ieškoti atsakymų. Ieško atsakymų vaikiškose enciklopedijose, rodo sudominusias iliustracijas, prašo auklėtojo perskaityti. • Noriai žaidžia įvairius tinkamus jo amžiui stalo ir kompiuterinius žaidimus, mėgsta klausyti skaitomų knygų, patys mielai jas varto, suranda atsakymus į iškilusius klausimus. • Įdomius žaislus-galvosūkius atsineša į grupę demonstruoja, aiškina kitiems. • Savarankiškai ieško sprendimų, o pagalbos į suaugusiųuosius kreipiasi tik tada, kai pats negali išspręsti. • Sako, kad darbelį padarė, žiūrėdamas į darbelių knygos paveikslėlius. • Pavargęs daryti darbelį jį baigia po kiek laiko.
--	---

Ikimokyklinio ugdymo programos taikymas dalinai integruojant M.Montessori sistemos elementus "Debesėlių" grupėje

Ugdymo uždaviniai:

- formuoti dvasiškai turtingą, inteligentišką vaiko asmenybę;
- ugdyti savarankiškumą, individualumą pagal savo fizinį pajėgumą bei dvasinį gebėjimą;
- kurti aplinką, kurioje gerbiama asmenybė, skatinamas pasitikėjimas savo jėgomis, pagarba draugui.

Gyvenimo praktikos pratybų tikslai

Gyvenimo praktikos pratybų aplinka	Veiklos aprašymas
Kasdieniai darbai	Šlavimas, indų plovimas, rūbų skalbimas, dulkių valymas, daržovių pjaustymas, sidabro valymas ir t.t.
Grakštumo, mandagumo pratimai	(iš progr.)
Tyla	(iš progr.)
Savęs apžiūrėjimo pratimai	(iš progr.)
Aplinkos apžiūrėjimo pratimai	
<u>Pusiausvyros pratimai</u>	(iš progr.)
(atliekame kūno kultūros valandėlių metu)	

Jusių lavinimo tikslai

Priemonė	Tikslas
Rožinis bokštelis	Formuoja dydžio sąvoką: didelis- mažas; turtina žodyną, įveda į matematiką.
Rudi laiptukai	Formuoja sąvokas „storas- plonas“, turtina žodyną, įveda į mat.
Keturios ritinidės su ritinėliais	Formuoja sąvokas: a) didelis- mažas; b) storas – plonas; c) aukštas- žemas; d) platus žemas- aukštas plonas. Tvirtina žodyną: aukštas, aukštesnis, aukščiausias ir t. t.
Keturios spalvų ritinėlių dėžutės	Tikslina judesį, įveda į geometriją. Formuoja dydžio sąvoką. Koordinuoja judesį. Sukaupia dėmesį. Vystomas vaiko pastabumas regos pagalba.
Raudonos lazdelės	Vizualiai suvokiamas ilgis. Koncentruoja dėmesį. Turtina žodyną: ilgas- trumpas, ilgiausias- trumpiausias ir t.t. Vystoma stambiųjų raumenų motorika ir judesių koordinacija.
Geometriniai kūnai	Susipažinti su geometriniais kūnais: rutulys, ritinys, elipsoidas, ovaloidas, trikampė prizmė, kūgis, trikampė piramidė, kubas. Lavina lytėjimą. Vystomas pastabumas.
Geometrinių intarpų komodelė	Lavina regėjimą. Paruošia ranką rašymui. Formuoja sąvokas: skrituliai, trikampiai, daugiakampiai, keturkampiai, trapecijos ir t.t. Koordinuoja judesį, sukaupia dėmesį.

<p>Konstruktivieji trikampiai</p> <p>Pirma, antra, trečia spalvų dėžutės Barškučiai Šiurkštaus, švelnaus paviršiaus lentelės</p> <p>Įvairūs rūšiavimo darbai Svorio lentelės Šilumai suvokti lentelės</p> <p>Natūralūs įvairaus skonio, uoslės pavyzdžiai</p>	<p>Įveda į geometriją. Tvirtina geometrines sąvokas: kraštinės, įstrižainės, kampai, statmuo ir t.t. Koordinuoja judesį, lavina vaizduotę.</p> <p>Išmoksta pažinti ir skirti spalvas, atspalvius. Koordinuoja judesį, ugdo meninį suvokimą, lavina kūrybinę vaizduotę.</p> <p>Mokosi atskirti aplinkos garsus, lavina klausą, formuoja tvarkingumo įgūdžius. Lavina lytėjimą, paruošia ranką rašymui.</p> <p>Lavina smulkiuosius rankos raumenis. Paruošia ranką rašymui. Lavina regimajį suvokimą.</p> <p>Vysto motoriką, lavina svorio pajautimą, turtinamas žodynas.</p> <p>Mokosi suvokti šilumą nuo šilto iki šalto. Turtina žodyną.</p> <p>Lavina skonio pajautimą: saldu- rūgštu; saldu-kartu ir t.t.</p> <p>Lavina uoslės pojūtį, turtina žodyną.</p>
---	---

Kalba

Priemonė	Aprašymas ir tikslai
<p style="text-align: center;">Žodyno turtinimas:</p> <p>a) Gyvenimo praktikos užsiėmimų metu</p> <p style="padding-left: 20px;">Dirbant su sensorine medžiaga Dirbant su derinimo kortelėmis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gretinant paveikslą ir tikrą daiktą; - paveikslą ir muliažą; - naudojant tik derinimo korteles <p>Užsiėmimai su šiurkščiomis raidėmis</p> <p style="padding-left: 20px;">Darbas su metaliniais tarpais:</p> <p>a) vienos figūrinės plokštumos brūkšniavimas, b) kelių figūrinių plokštumų skaldymas ir kombinavimas</p> <p>Rašymas ant kilimėlio su juodomis raidėmis:</p> <p>a) dviskiemenių- triskiemenių žodžių rašymas pagal muliažą; b) dviskiemenių- triskiemenių žodžių rašymas pagal paveikslėlį</p>	<p>Susipažįsta su tiksliais daiktų ir veiksmų pavadinimais. Pvz.: ašotis, peilis, dubuo, skalbti, nešti, šluoti ir t.t.</p> <p>Susipažįsta su spalvų, geometrinių kūnų, formų pavadinimais ir t.t.</p> <p>Susipažįsta su augalų gyvūnų vaisių, daržovių pavadinimais, su transporto priemonėmis, žmogaus kūno dalimis, sužino drabužių, baldų, indų pavadinimus, juos klasifikuoja, sudaro apibendrinančias sąvokas ir t.t.</p> <p>Simbolio jungimas su žodine išraiška. Paruošia vaiką rašymui, judamomis raidėmis.</p> <p>Paruošia ranką rašymui. Lavina regimajį suvokimą. Stiprina rankų raumenis. Formuoja spalvinės ritmikos pajautimą. Išryškėja vaiko individualumas.</p> <p>Išmoksta fonetiškai nagrinėti žodį. Garsą sujungti su simboliu- raide.</p>

Rašymas su pieštuku ant popieriaus Darbas su skaitymo kortelėmis	Kopijavimo būdu tobulina rašymo įgūdžius. Skaitymo lentelės su kambario dalių pavadinimais, apibendrinančių sąvokų pavadinimais ir t.t. (pvz.: daržovės, vaisiai, paukščiai, gėlės, medžiai)
---	---

Matematika

Priemonė	Tikslai
Raudonai- mėlynai dryžuotos lazdelės	Formuoja tvarkos pajautimą. Išmoksta skaičiuoti nuo 1 iki 10 ir atvirkščiai nuo 10 iki 1. Konkrečią medžiagą sujungia su simboliu.
Šiurkštūs skaitmenys	Paruošia ranką rašymui, įtvirtina skaitmenų pavadinimus nuo 0 iki 9. Smegenyse susidaro teisingas skaičių įspaudas.
Šeivelis	Įvedamo 0 sąvoka. Sužino skaičių seką nuo 0 iki 9. Pajunta kiekio sąvoką: daug- mažai. Susipažįsta su kiekiu skaičiaus sandara (2- tai 1 šeivelis ir 1 šeivelė).
Poriniai – neporiniai skaičiai	Įtvirtinama skaitmenų nuo 1 iki 10 seka. Susipažįstama su poriniais- neporiniais skaitmenimis. Įvedama 10 sąvoka.
Atminties žaidimai	Įtvirtinama skaitmenų nuo 1 iki 10 seka. Ugdoma valia, savikontrolė.
Įvadas į dešimtainę sistemą	Konkreči medžiaga sujungiamas su simboliu. Pateikiama 10, 100 ir 1000 sandara.
9 išdėstymas	Išmoksta skaičių seką nuo 1 iki 9, nuo 10 iki 90, nuo 100 iki 900, 1000. Konkrečią medžiagą (auksinius karolius) sujungia su simboliu.
Perėjimo per dešimtį lentelės	Išmoksta skaičiuoti nuo 10 iki 20. Vizualiai suvokiama skaičių sandara 11,12,13,14, ir t.t. Sužino, jog viena dešimtis ir vienas- vienuolika.
Dešimčių lentelės	Išmoksta skaičiuoti nuo 10 iki 99. Susipažįsta su kiekiu dešimčių sandara: viena dešimtis ir dešimt vienetų sudaro dvi dešimtis ir t.t.

Įgyvendinant programą ugdymo(si) būdus bei metodus pedagogai gali laisvai rinktis, lanksčiai, kūrybiškai taikyti siūlomą ugdymo turinį: planuoti veiklą, parinkti ugdomąją medžiagą ir pan. Taikomi ugdymo metodai nėra statiški. Jie gali būti papildomi ir atnaujinami atsižvelgiant į vaikų norus, pedagogų sumanymus, vietas, šeimos rekomendacijas, pedagogų gerą patirtį.

Pagrindiniai programoje numatyti ugdymo(si) **metodai**:

Žaidybinis metodas - skatina vaikų teigiamas emocijas, padeda formuoti socialiniams įgūdžiams, natūraliu būdu sukonzentruoti dėmesį į ugdomąją veiklą.

Vaizdinis metodas - nukreiptas į vaizdinių formavimą apie vaikus supančio pasaulio objektus ir reiškinius.

Praktinis metodas - vaikams padeda per veiklą pažinti ir suprasti juos supančią aplinką.

Žodinis metodas (pasakojimas, pokalbis) - suteikia galimybę perduoti informaciją.

Kūrybinis metodas - sudaro sąlygas vaikams reikšti ir įgyvendinti savo idėjas, ieškoti problemų sprendimo būdų.

Eksperimentinis metodas - tai ugdymas atrandant. Jis leidžia ugdytiniams jaustis saugiai, padeda geriau suprasti ir kontroliuoti kintančias aplinkybes, tenkina lankstumo besimainančiame pasaulyje reikmes.

Projektinis metodas - kurio taikymas padeda formuoti įvairesnį ugdymo procesą, atsižvelgiant į platesnį grupės ar įstaigos poreikį.

Priemonės. Lopšelio-darželio „Žirmūnėliai“ ugdomoji aplinka aprūpinta įvairiomis priemonėmis, skatinančiomis vaiko aktyvumą, norą pažinti, stebėti, kurti, tyrinėti, ieškoti, atrasti, bendrauti ir bendradarbiauti. Erdvės vaikų veiklai ir priemonės išdėstytos orientuojantis į tematiką, problematiką, vaikų interesus, žadina savaiminę veiklos pasirinkimą bei perėjimą nuo vienos veiklos rūšies prie kitos. Ugdymo(si) priemonės - tikslingos, veiksmingos, įvairios ir keičiamos pagal galimybę. Lopšelyje-darželyje „Žirmūnėliai“ yra šios ugdymo(si) priemonės: vaizdinės ugdymo (si) priemonės (žemėlapiai, plakatai, tautinio, religinio, gamtosauginio, meninio turinio atributika ir kt.); priemonės pažintinei veiklai (žmonių buities, profesijų atributai, žaislai, transporto priemonės, įrankių rinkiniai, eismo ženklai, gyvūnų, paukščių figūrėlės ir kt.); kalbos ugdymui (enciklopedijos, paveikslai, žurnalai, vaikiškos knygelės, pratybos, pasakų įrašai ir kt.); žaidimų ir kūrybos priemonės bei medžiagos - žaidimai ir žaislai socialinių įgūdžių raidai (siužetiniai, konstrukciniai, techniniai žaislai, šviesos stalai ir kt.); priemonės meniniam ugdymui (tapymui, lipdymui, muzikavimui, vaidybai, instrumentai, ir kt.), judesiui (kamuoliai, šokdynės, lankai, sportinis inventorių ir kt.); įranga (magnetinės lentos, kamštinės lentos, širmos, kilimėliai, kilimai, pagalvėlės, sekcijos, lentynos, spintelės, šviesos stalai(dėžės) ir kt.); informacinės priemonės (kompiuteriniai didaktiniai žaidimai, mokomoji programinė, techninė įranga, metodinė medžiaga, informacinės komunikacinės ir vaizdinės priemonės). Visos priemonės, žaislai, knygos ir kiti išdėstyti taip, kad vaikams būtų prieinami, skatintų smalsumą, norą žaisti, veikti, ieškoti, tirti, atrasti, pažinti.

Pedagogams siūloma taikyti ugdomajame procese kuo įvairesnius metodus ir priemones, kas žadintų ugdytinių mąstymą, mokytų saugumo įvairiose situacijose, motyvuotų veiklai. Skatintinas dažnesnis siurprizinių momentų, naujų technologijų taikymas, įvairūs eksperimentai.

UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymosi ypatumus bei daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas.

Vertinimo vykdytojai ir dalyviai:

- vaikas;
- grupės auklėtojos;
- kiti ugdytojai (logopedas, meninio ugdymo pedagogas, psichologas);
- įstaigos vadovai;
- tėvai (globėjai);
- reikalui esant įstaigos slaugytoja, įstaigos steigėjai, visuomeninių organizacijų, tarnybų atstovai, specialistai.

Vertinimo metodai. Stebėjimas natūralioje kasdieninėje veikloje, pokalbis su vaiku natūralioje kasdieninėje veikloje, pokalbis su tėvais (globėjais), trumpos probleminių situacijų pastabos, kriterinis arba ištinis fiksavimas padedantis pedagogui dokumentuoti ugdymo sąveikas. Vaiko veiklos ir kūrybos darbų kaupimas bei analizė, fotografijų kaupimas ir analizė, įdomių, išskirtinių vaiko kalbos “perliukų” fiksavimas. Klausimynai vaiko tėvams pateikiami pedagogo nuožiūra pagal kilusį poreikį.

Stebėjimo protokolai, trumpos probleminių situacijų pastabos ir kita vertinimo medžiaga kaupiama grupės auklėtojos atskirame segtuve ir saugoma kol vaikas išvyksta iš įstaigos.

Vaiko pasiekimų vertinimas nenaudojamas: vaiko smerkimui, vaiko išskyrimui iš kitų vaikų pabrėžiant ydas, pabrėžiant ypatingus, nepelnytus privalumus, vaiko peikimui.

Vertinimo dažnumas. Vaiko vertinimas prasideda pradėjus vaikui lankyti įstaigą. Atvykus į grupę tėvai pažymi tam tikrą informaciją apie vaiką: alerginės reakcijos aplinkai, maistui; mėgstama vaiko veikla, žaislai, žaidimai; baimės ar kitos problemos; tėvų lūkesčiai. Pedagogas tuo tarpu stebi ir apibendrina informaciją apie vaiko adaptacijos ypatumus, pasiekimų lygį.

Toliau vykdant įstaigos ikimokyklinio ugdymo programą apibendrinamasis vaiko vertinimas vyksta du kartus per kiekvienus mokslo metus – spalį ir balandį (esant poreikiui vykdomas tarpinis vertinimas).

Pasiekimų fiksavimo ir pateikimo formos. Vaiko pasiekimai aprašomi reikšmingu tekstu pagal ugdymo turinyje išdėstytas sritis naudojantis "Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu" pagal priedą Nr. 1. Vertindamas vaiko pasiekimus pedagogas turi kelti sau klausimus: “Ar vaikas įgyjo esminį gebėjimą?”, “Kokį gebėjimą vaikui reikėtų tobulinti?”, “Kokį gebėjimą vaikui reikėtų intensyviai ugdyti?”. Pedagogas pastebėjęs ženklus, įspėjančius apie poreikį pritaikyti ugdymo procesą (pateikti Pasiekimų apraše), pažymi savo pastebėjimus pagal priedą Nr. 2., konsultuojasi su švietimo pagalbos specialistais, padeda kryptingiau individualizuoti vaiko ugdymąsi, prireikus nukreipia vaiką ugdymosi poreikiams įvertinti ir reikiamai pagalbai skirti.

Pedagogas turėtų skatinti vaiką dalyvauti kaupiant aplanko turinį. Stebėti ką vaikas sako apibūdindamas save, savo pasiekimus ir fiksuoti. Pažymėti, kaip vaikas įvertina savo darbą ir pan.

Pedagogas mokslo metų pabaigoje apibendrinęs sukauptą vertinimo medžiagą numato rekomendacijas tolimesniam ugdymui, įvardina vaiko lankomumą ir nelankymo priežastis per mokslo metus. Visi duomenys kaupiami pasiekimų vertinimo aplanke. Kitus įrašus reikalui esant gali įrašyti įstaigos sveikatos priežiūros specialistas, meninio ugdymo pedagogas, logopedas, psichologas, įstaigos steigėjai, visuomeninių organizacijų, tarnybų atstovai, direktoriaus pavaduotojas ugdymui.

Vaiko pasiekimai apibendrinus pateikiami vertinimo lape (priedas Nr. 1.). Prie vertinimo lapo gali būti kaupiami iliustruojantys vaiko pasiekimus dailės darbai su aprašymais, nuotraukos, filmuota medžiaga, fiksuotos vaiko mintys, komentarai. Vaikui pereinant į kitą įstaigos grupę jo pasiekimų lapas ir keli vertintini darbai pateikiami pedagogui. Informacija apie vaiko pasiekimus tėvams (globėjams) pateikiama individualių pokalbių metu.

NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Alfred. A. Žmogaus pažinimas. - V., 2003.
2. Ankstyvojo ugdymo vadovas. - V., 2001.
3. Bakutytė R. Vaiko pozityvus požiūris į veiklą – humaniško ugdymo pamatas// Acta paedagogica Vilnensia. - 1999, Nr. 6.
4. Bitinas B. Hodegetika. Auklėjimo teorija ir technologija. - V., 2004.
5. Bitinas B. Ugdymo filosofija. - V., 2000.
6. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. - V., 2003.
7. Dahlberg G., Moss P., Bence A. Beyond Quality in Early Childhood Education and Care, 1999.
8. Dailidienė J. Vaiko kalba vaiko dvasia. - K., 1997.
9. Demokratiškos pedagogikos matai. - V., 2005.
10. Dodge D. T., Colker L.J., Heroman. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas.-V., 2007.
11. Dorinio ugdymo pamatai – ugdymo humanizavimas // - [žiūrėta 2005 04 28]. – Internetė: <www.ateitiesmokykla.lt>
12. Einon D. Ankstyvasis ugdymas. - V., 1998.
13. Ekologinis ugdymas darželyje. Straipsnių rinkinys. - Š., 1997.
14. Gyvenimo įgūdžių ugdymas. Ikimokyklinis amžius. - V., 2004.
15. Gučas A. Vaiko ir paauglio psichologija. - K., 1990.
16. Humanistinė psichologija // - [žiūrėta 2005 04 24]. – Internetė: <www.straipsniai.lt>
17. Hurelrelmann K., Unverzagt G. Kaip išugdyti stiprius vaikus. - V., 2001.
18. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų vertinimas. Metodiniai patarimai.- V.,2012.
19. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo pasiekimų vertinimas. Lietuvos ir užsienio šalių patirtis.- V., 2011.
20. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. - V., 2014.
21. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. - V.,2015.
22. Į vaiką orientuotas ugdymas nuo gimimo iki trejų metų. - V.,2001.
23. Jovaiša L. Hodegetika: auklėjimo mokslas – V., 1995.
24. Juodaitytė A. Vaikystės fenomenas: socialinis – edukacinis aspektas. – Š., 2003.
25. LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus veiklos ataskaita 2004 01 01 – 2004 12 31// - [žiūrėta 2005 04 27]. – Internetė: <www.vaikams.lrs.lt>
26. Mano vaikai . Priešmokyklinis vaiko ugdymas. - K., 2003.
27. McLaughlin T. Šiuolaikinė ugdymo filosofija. - K., 1997.
28. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. - V., 2006.
29. Po tėviškės dangum (etninio ugdymo gairės vaikams). - V., 1995.
30. Ruzgienė A., Petružienė S. Vaikas ir aplinka. - Kl., 2005.
31. Tarptautinių žodžių žodynas. - V., 1999.

32. Vaikas yra pilnavertė asmenybė // – [žiūrėta 2005 04 02]. – Internetė: <www.tingiu.lt>
33. Vaiko teisių konvencija. – V., 2001.
34. Vaikų darželių programa „Vėrinėlis“. – V., 1993.
35. Žmuidienė G., Milvydienė A. Sveikos ir saugios gyvenamos ugdomas lopšelyje – darželyje. – Kl., 2003.
36. Žukauskienė R. Raidos psichologija. – V., 1998.
37. Haberli – Nef U. Wie viel Freiheit braucht mein Kind. Berlin., 1998.
38. Данилина Т. А., Зегенидзе В. Я., Стёпина Н. М. В мире детских эмоций. – М., 2004.
39. Джеймс У. Эмоция // - [žiūrėta 2005 04 28]. – Internetė: < www.flogiston.ru >
40. Зауш – Годрон Ш. Социальное развитие ребенка. – СПб., 2004.
41. Изард К. Когнитивные теории эмоций и личности // - [žiūrėta 2005 04 29]. – Internetė: <www.flogiston.ru>
42. Маслоу А. На подступах к психологии бытия. Часть IV. Творчество // - [žiūrėta 2005 05 02]. – Internetė: ≤ <http://psylib.org.ua/books/masla02/txt10.htm>>
43. Роджерс К. Р. Быть тем, кто ты действительно есть // - [žiūrėta 2005 05 02]. – Internetė: <<http://gestalt.hut.ru/gestalt.shtml>>
44. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека. – М., 1994.
45. Философия // - [žiūrėta 2005 05 02]. – Internetė: <www.filo.web1000.com>
46. Философия холизма // - [žiūrėta 2005 05 03]. – internetė <<http://www.aquarun.ru/ast>>
47. Фрейдимен Дж., Фрейгер Р. Абрахам Маслоу и психология самоактуализации // [žiūrėta 2005 05 02]. – Internetė: <<http://www.psychology.ru/library/00010.shtml>>

PRIEDAI

VAIKO PASIEKIMŲ LAPAS

Vaiko vardas, pavardė (gimimo data).....

Atvykimo į įstaigą data.....

Adaptacija.....

.....
.....

Tėvų pateikta informacija

.....
.....
.....

Kiti ugdytojai

.....
.....
.....

Kiti įrašai

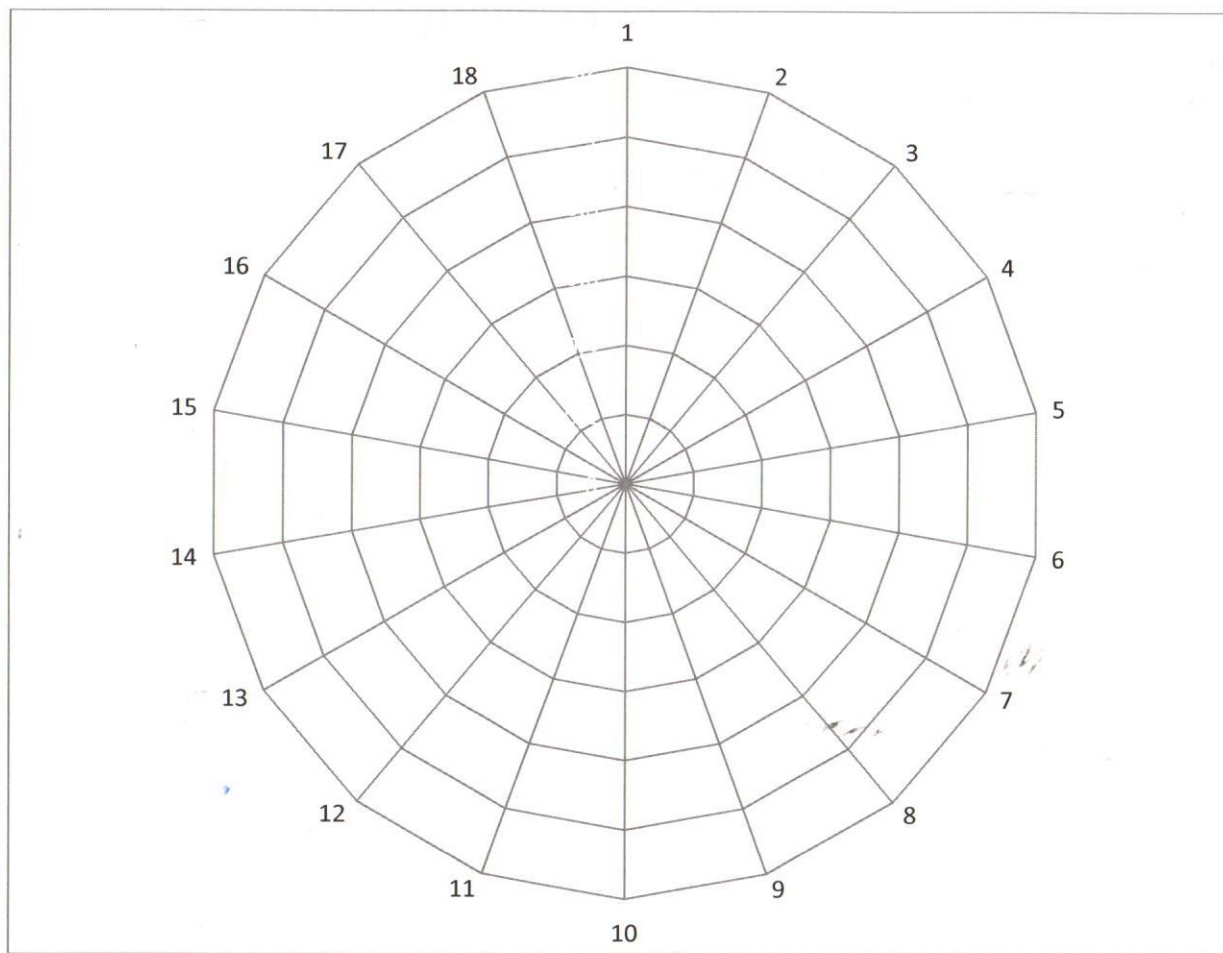
.....
.....
.....

Lankomumas per mokslo metus ir nelankymo priežastys: lankė beveik kiekvieną dieną; lankė dažnai; lankė vidutiniškai, nes.....;

dažnai nelankė, nes.....; lankė labai retai, nes.....

Vaiko pasiekimai atvykus į įstaigą ■; apibendrinamasis vaiko vertinimas ■ (spalis); apibendrinamasis vaiko vertinimas ■ (balandis).

Rekomendacijos tolimesniai ugdymui(si)

.....
.....
.....

Pildė (vardas, pavardė).....

ŽENKLAI, IŠPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ

Amžius	Ženkilai	Pastabos
1,5 metų vaikas	• Savarankiškai nevaikšto.	
	• Žaisdamas netyrinėja daiktų, tik jais manipuliuoja, deda juos į burną.	
	• Nemėgsta būti artimųjų apkabinamas, glaudžiamas – priešinasi, traukiasi.	
	• Nemėgdžioja kito žaidžiančio vaiko judesių.	
	• Neparodo paveikslėlių knygoje įprastų daiktų, kai kas nors juos įvardija.	
	• Kalbinamas nerodo emocijų arba, priešingai, susierzina, nesišypso.	
	• Blogai girdi ar mato.	
2 metų vaikas	• Vis dar vaikšto netvirtai, nors pradėjo vaikščioti prieš 6 ar daugiau mėnesių.	
	• Negeba parodyti pagrindinių namų apyvokos daiktų ir svarbiausių kūno dalių.	
	• Nevykdo vieno veiksmo nurodymų (pvz., „Prašau paduoti kaladėlę“).	
	• Nevartoja gestų arba kalbos, norėdamas atkreipti dėmesį į daiktą ar veiksmą.	
	• „Neįgarsina“ savo norų bent vienu savitu žodžiu ar dviejų žodžių junginiais.	
	• Nežaidžia jokių imitacinių žaidimų.	

	<ul style="list-style-type: none"> • Nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų (pvz., neima iš spintelės indų, nesiekia maišyti tešlos kartu su mama). 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Neatsiliepia į savo vardą atsisukdamas. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Netyrinėja aplinkos ir ja nesidomi. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Blogai girdi ar mato. 	
3 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Dažnai griūva ir (ar) sunkiai (įsikibęs, neužtikrintai) lipa laiptais. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nerangiai manipuliuoja smulkias daiktais. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nesupranta įprastų kasdienių prašymų (pvz., „Padėk batukus į vietą“). 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėdamas nevartoja 2–3 žodžių sakinių (pvz., vietoj „noriu pieno“ sako „pieno“). 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nesidomi kitais vaikais. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nedalyvauja imitaciniuose žaidimuose. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai nenusivelka atsagstyto švarkelio ar paltuko. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Vis dar šlapinasi į kelnytes, nors buvo mokomas sėsti ant puoduko. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėdamas nereguliuoja balso stiprumo (kalba pernelyg garsiai arba pernelyg tyliai, nepriklausomai nuo situacijos). 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Blogai girdi ar mato. 	
4 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Nerangiai juda ir manipuliuoja paprastais įrankiais, pvz., šaukštu, šakute ir pan. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Sunkiai vykdo žodinius nurodymus. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Kalba neaiški ir ją sunku suprasti. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstruoja ypatingą užsispyrimą, kuris gali pereiti net į agresyvų elgesį. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Vis dar labai verkia ir stveriasi už tėvų ar globėjų, kai jie nori išeiti. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Nesidomi žaidimais su kitais vaikais ir žaidžia vienas. • Žaisdamas grupiniame žaidime vadovaujant vyresniesiems vaikams ar suaugusiems nesilaiko taisyklių. • Nesisaugo aplinkoje esančių kliūčių (aštrų kampų, atvirų laiptų). • Negeba įvykdyti dviejų veiksmų nurodymo (pvz., „Prašau paimti puoduką ir pastatyti ant stalo“). • Nesudeda paveikslėlio iš 2 dalių. • Negeba nubrėžti linijos pagal pavyzdį. • Blogai girdi ar mato. 	
5 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Juda nerangiai: klumpa, griūva, neišlaiko pusiausvyros ir pan. • Nerangiai naudojami pieštuku ir kasdieniais buities įrankiais. • Dažnai ar nuolat elgiasi agresyviai. • Pernelyg drovus, baukštus ar emociškai labilus (nuolat besikeičiančios, ne visada adekvačios emocijos). • Nei namuose, nei darželyje nevykdo nurodymų. • Lyginant su kitais vaikais, lengvai išsiblaško ir sunkiai sukaupia dėmesį. • Mažai domisi kitų vaikų žaidimais ir prie jų nesijungia. • Negali susieti paprastų pavienių įvykių (nesuvokia priežasties-pasekmės ryšio). • Nekalba sudėtiniais sakiniais. • Kalba sunkiai suprantama dėl neaiškios tarties ar netaisyklingos gramatinės struktūros. • Sunkiai supranta ir įsimena sąvokas. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Visai nevartoja apibendrinamųjų žodžių („žaislai“, „gyvuliukai“). 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nesuvokia priežasties ir pasekmės ryšio: neatsako į klausimą „kodėl“ apie nesudėtingus įvykius. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nesudeda paveikslėlio iš 3–4 dalių. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Blogai mato ar girdi. 	
6 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Sunkiai eina ištinine linija. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nelipa laiptais. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Paklaustas nepasako apie savo jausmus (linksma, pykstu, liūdna). 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų („... taip kaip tėvelis“, „... taip sakytų mamytė“). 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nesuranda sau užsiėmimų. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nenumato galimų pavojų (pvz., nesustoja prie gatvės prieš ją pereidamas, nesisaugo atvažiuojančio transporto). 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nerūšiuoja daiktų pagal vieną požymį. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nepasako savaitės dienų, nors buvo to mokomas. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nenusako paprastų veiksmų sekos. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Paveikslėlyje neranda nelogiškumo (pvz., vasarą vaikai leidžiasi nuo kalnelio rogutėmis). 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Negeba papasakoti paprastų kasdienių įvykių. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Blogai girdi ar mato. 	